

ปัญหาและมาตรการทางกฎหมายในการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยา
เสพติด กรณีศึกษาในพื้นที่อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

ธีรรัตน์ อธิธิพลลักษณ์

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเสนอเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

กรกฎาคม 2562

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยพะเยา

ปัญหาและมาตรการทางกฎหมายในการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด
กรณีศึกษาในพื้นที่อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

ธีรรัตน์ อธิธิพลลักษณ์

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเสนอเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

กรกฎาคม 2562

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยพะเยา

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยการได้รับคำแนะนำ ช่วยเหลือแนะนำจาก ดร.วิมลเรขา ศิริชัยราววรรณ อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเอง ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ท่านได้ให้คำแนะนำพร้อมทั้งข้อคิดเห็นต่าง ๆ ในการเขียนสารนิพนธ์อย่างละเอียด ทำให้สารนิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

กราบขอขอบพระคุณ เจ้าหน้าที่หน่วยของรัฐในพื้นที่อำเภอเวียงป่าเป้าทุกท่านเป็นอย่างสูง ที่ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหาการบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติดในพื้นที่อำเภอเวียงป่าเป้าเป็นอย่างดี ทำให้เห็นปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจริง ๆ จากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

สุดท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา เป็นอย่างสูง ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์และเป็นกำลังใจให้การศึกษาสำเร็จลุล่วงด้วยดี

นายธีรัตน์ อธิธิพลลักษณ์

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

เรื่อง

ปัญหาและมาตรการทางกฎหมายในการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด
กรณีศึกษาในพื้นที่อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

ของนายธีรรัตน์ อธิธิพลลักษณ์

ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต

ของมหาวิทยาลัยพะเยา

..... อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
(ดร.วิมลเรขา ศิริชัยวารวณ)

อนุมัติ

..... คณบดีคณะนิติศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.พรรณรายรัตน์ ศรีไชยรัตน์)

เรื่อง: ปัญหาและมาตรการทางกฎหมายในการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ติดยาเสพติด: กรณีศึกษาในพื้นที่ อำเภอยะนิงปาดำ จังหวัดเชียงราย

ผู้ศึกษาค้นคว้า: ชีรรัตน์ อธิพิพลาลักษณ์, การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง: น.ม., มหาวิทยาลัยพะเยา, 2562

อาจารย์ที่ปรึกษา: ดร.วิมลเรขา ศิริชัยวารวรรณ

คำสำคัญ: ผู้เสพยาเสพติด, การบำบัดฟื้นฟู, ระบบสมัครใจ, มาตรการทางกฎหมาย

บทคัดย่อ

การแก้ไขปัญหายาเสพติดในปัจจุบันเน้นกระบวนการบำบัดฟื้นฟูเป็นสำคัญ ตามแนวคิดที่ว่า “ผู้เสพยาเสพติดคือผู้ป่วย” โดยรัฐบาลได้ให้ความสำคัญในกระบวนการบำบัดฟื้นฟูในระดับอำเภอเป็นอย่างมากตามประกาศ คสช. 108/2557 โดยในประกาศ คสช. 108/2557 ข้อ 1 วรรคสาม ได้กำหนดให้เรื่องกระบวนการหรือแนวทางการนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดประกาศกำหนด ตามประกาศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรื่อง การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู พ.ศ.2560 แต่ในทางปฏิบัติการบำบัดฟื้นฟูในระดับอำเภอนั้นยังคงมีปัญหามากอยู่หลายประการ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงปัญหาดังกล่าวในพื้นที่อำเภอยะนิงปาดำ จังหวัดเชียงราย จากการศึกษาพบปัญหาในเรื่องการนำตัวผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ไม่เหมาะสมกับระบบที่ใช้บำบัดฟื้นฟูโดยมีการบังคับผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดในระบบสมัครใจ ปัญหาในเรื่องเวลาทำการที่ศูนย์เพื่อการคัดกรองนั้นไม่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ จนนำไปสู่ช่องว่างที่ทำให้ผู้เสพยาเสพติดหลบหนีได้ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องยังขาดทักษะความรู้ความสามารถในด้านการติดตามดูแลช่วยเหลือและสนับสนุน ส่งผลให้ผู้เสพยาเสพติดกลับมาอยู่ในสภาพแวดล้อมเดิมและกลับไปเสพยาซ้ำอีก ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่า รัฐบาลควรที่จะกำหนดกระบวนการหรือแนวทางให้ชัดเจนในประกาศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรื่อง การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู พ.ศ.2560 โดยควรมีการปรับปรุงในเรื่อง 1.การนำตัวผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจ โดยต้องเป็นกรณีที่มีสมัครใจด้วยตนเองจริง ๆ มิใช่เกิดจากการบังคับ ชูเชิญ หรือจูงใจ ด้วยประการอื่นใดจากเจ้าหน้าที่ 2.ระยะเวลาทำการของศูนย์เพื่อการคัดกรอง 3.การกำหนดเจ้าหน้าที่ที่มีความเชี่ยวชาญในการช่วยเหลือสนับสนุนผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู เพื่อช่วยเหลือผู้เสพยาเสพติดให้หมดไปจากสังคมและให้ผู้เสพยาเสพติดสามารถกลับมาใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขในสังคม

Title: THE PROBLEM AND LEGAL MEASURES OF DRUG ADDICT REHABILITATION: A CASE STUDY IN THE AREA OF WIANG PA PAO DISTRICT CHIANG RAI PROVINCE

Author: Thirat Itthipalaluk, LL.M., University of Phayao, 2019

Advisor: Dr. Wimonrekha Sirichairawan

Keywords: drug addicts, rehabilitation therapy, voluntary system, legal measures

Abstract

Nowadays drug problem solution focuses on the rehabilitation process which refers to “a drug addict is a patient”. The government has given priority to the rehabilitation process at the district level, as announced by the National Security Council No.108/2557 (B.C.2014), Article1, Paragraph 3 : procedures or guidelines for bringing suspect into rehabilitation, rehabilitation therapy and the evaluation of drug addict who has passed drug rehabilitation. It shall be in accordance with the guidelines prescribed by the Secretary-General of the Narcotics Control Committee which are the announcement of the Narcotics Control Committee Office, the suspected drug users are being rehabilitated, rehabilitation therapy and the evaluation of drug addict who has passed drug rehabilitation B.E. 2560. In practice the rehabilitation treatment at the district level, there are still many problems. The researcher studied the problem in the area of Wiang Pa Pao District, Chiang Rai Province where is a place involving in narcotics addict rehabilitation containing difficulty from legal measures to rehabilitate drug addicts and found that the problem of drug addicts being rehabilitated was not suitable for the rehabilitation treatment system by enforcing drug addicts in the voluntary system. The problem of working period at the screening center is not conducive to staff performance. It leads to the gap that makes drug users escape. The lack of officers' skills, knowledge, ability to follow, care, and support drug addicts being rehabilitated. As the result, drug addicts return to their original environment and return to drug treatment. So the researcher recommends that the government should set the process or guidelines clearly in the announcement of the Narcotics Control Committee Office on the suspicion of rehabilitation, rehabilitation therapy and the evaluation of drug addict who has passed drug rehabilitation B.E.2560, should be improved on 1. Bringing drug users into rehabilitation therapy must be a voluntary case, it is not forbidden by law enforcement or any other motive. 2. Period of time for the center to screen. 3. Assignment of staff with expertise in support of rehabilitation therapists. In addition to seeking solutions, the results can assist the drug addicts to receive the right rehabilitation treatment which can generate the peace in the society without drug addicts and traders in the areas.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	3
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
สมมติฐานของการวิจัย.....	3
ขอบเขตของการวิจัย	4
ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย	4
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
ความหมายแนวคิดทฤษฎีและกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด	5
เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการใช้ระบบบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ .	
ผู้ติดยาเสพติด.....	16
รูปแบบการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของประเทศไทย ..	18
กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการบำบัดฟื้นฟู.....	20
3 วิธีดำเนินการวิจัย	40
ระเบียบวิธีวิจัย	40
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	40
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	41
วิธีการสร้างเครื่องมือ	41
การเก็บรวบรวมข้อมูล	41
การวิเคราะห์ข้อมูล	41
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	43
วิเคราะห์กฎหมายที่ใช้ในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด	43
วิเคราะห์การนำมาตรการทางกฎหมายไปปฏิบัติในระดับอำเภอ	45

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานตามประกาศ คสช.108/2557 และประกาศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและ ปราบปรามยาเสพติด เรื่อง การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู พ.ศ. 2560 ในพื้นที่อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย.....	65
วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานตาม พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 ในพื้นที่ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย	83
วิเคราะห์ร่างประมวลกฎหมายยาเสพติด ภาค 2 การบำบัดรักษาและฟื้นฟู สภาพทางสังคมแก่ผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.	87
5 บทสรุป	91
สรุปอภิปรายผล.....	91
ข้อเสนอแนะ	96
บรรณานุกรม	100
ภาคผนวก	105
ภาคผนวก ก แบบสอบถาม	106
ภาคผนวก ข ร่างประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ.	109
ภาคผนวก ค แผนภูมิแสดงขั้นตอนการปฏิบัติงานในกระบวนการบำบัดฟื้นฟู....	113
ประวัติผู้ศึกษาค้นคว้า	117

ปัญหาและมาตรการทางกฎหมายในการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ติดยา
เสพติด : กรณีศึกษาในพื้นที่ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

ธีรัตน์ อธิธิพลลักษณ์

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเสนอเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

กรกฎาคม 2562

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยพะเยา

ปัญหาและมาตรการทางกฎหมายในการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ติดยาเสพติด :
กรณีศึกษาในพื้นที่ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

ธีรัตน์ อธิธิพลลักษณ์

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเสนอเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

กรกฎาคม 2562

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยพะเยา

THE PROBLEM AND LEGAL MEASURES OF DRUG ADDICT REHABILITATION : A CASE
STUDY AT THE AREA OF WIANG PA PAO DISTRICT, CHIANG RAI PROVINCE

An Independent Study in Partial Fulfillment of Requirements

for the Master of Laws

July 2019

Copyright of University of Phayao

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

เรื่อง

ปัญหาและมาตรการทางกฎหมายในการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ติดยาเสพติด :
กรณีศึกษาในพื้นที่ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

ของ ชีรัตน์ อธิธิพลลักษณ์

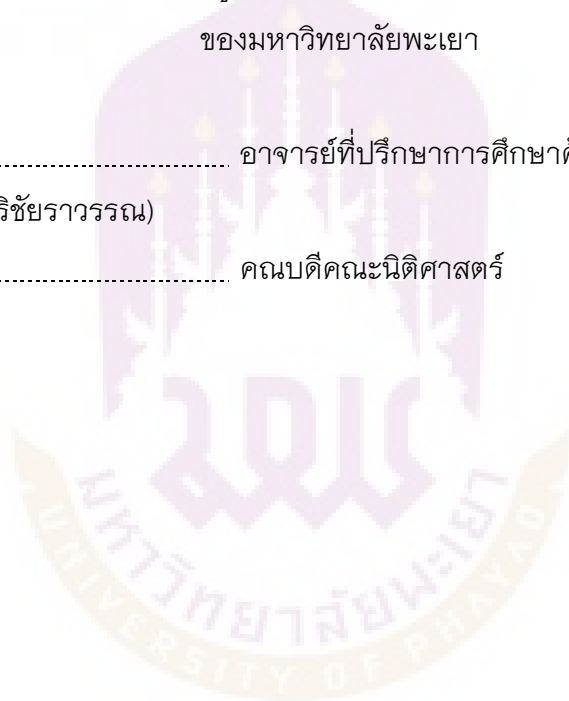
ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต

ของมหาวิทยาลัยพะเยา

..... อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
(ดร. วิมลเรชา ศิริชัยวารरण)

..... คณะบดีคณะนิติศาสตร์
( )

เรื่อง:	ปัญหาและมาตรการทางกฎหมายในการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ติดยาเสพติด : กรณีศึกษาในพื้นที่ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย
ผู้ศึกษาค้นคว้า:	ธีรัตน์ อธิพิพลาลักษณ์, การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง: น.ม., มหาวิทยาลัยพะเยา, 2562
อาจารย์ที่ปรึกษา:	ดร. วิมลเรขา ศิริชัยวารรณ
คำสำคัญ	ผู้เสพยาเสพติด, การบำบัดฟื้นฟู, ระบบสมัครใจ, มาตรการทางกฎหมาย

บทคัดย่อ

การแก้ไขปัญหายาเสพติดในปัจจุบันเน้นกระบวนการบำบัดฟื้นฟูเป็นสำคัญ ตามแนวคิดที่ว่า “ผู้เสพยา คือผู้ป่วย” โดยรัฐบาลได้ให้ความสำคัญในกระบวนการบำบัดฟื้นฟูในระดับอำเภอเป็นอย่างมากตามประกาศ คสช. 108/2557 โดยในประกาศ คสช. 108/2557 ข้อ 1 วรรคสาม ได้กำหนดให้เรื่องกระบวนการหรือแนวทางการนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดประกาศกำหนด ตามประกาศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรื่อง การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู พ.ศ.2560 แต่ในทางปฏิบัติการบำบัดฟื้นฟูในระดับอำเภอนั้นยังคงมีปัญหายู้อหลายประการ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงปัญหาดังกล่าวในพื้นที่อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย จากการศึกษาพบปัญหาในเรื่องการนำตัวผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูไม่เหมาะสมกับระบบที่ใช้บำบัดฟื้นฟูโดยมีการบังคับผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดในระบบสมัครใจ ปัญหาในเรื่องเวลาทำการที่ศูนย์เพื่อการคัดกรองนั้นไม่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ จนนำไปสู่ช่องว่างที่ทำให้ผู้เสพยาเสพติดหลบหนีได้ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องยังขาดทักษะความรู้ความสามารถในด้านการติดตามดูแลช่วยเหลือและสนับสนุน ส่งผลให้ผู้เสพยาเสพติดกลับมาอยู่ในสภาพแวดล้อมเดิมและกลับไปเสพยาซ้ำอีก ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่า รัฐบาลควรที่จะกำหนดกระบวนการหรือแนวทางให้ชัดเจนในประกาศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรื่อง การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู พ.ศ.2560 โดยควรมีการปรับปรุงในเรื่อง 1. การนำตัวผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจ โดยต้องเป็นกรณีที่สมัครใจด้วยตนเองจริงๆ มิใช่เกิดจากการบังคับ ชูเชิญ หรือจูงใจ ด้วยประการอื่นใดจากเจ้าหน้าที่ 2.ระยะเวลาทำการของศูนย์เพื่อการคัดกรอง 3.การกำหนดเจ้าหน้าที่ที่มีความเชี่ยวชาญในการช่วยเหลือสนับสนุนผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู เพื่อช่วยเหลือผู้เสพยาเสพติดให้หมดไปจากสังคมและให้ผู้เสพยาเสพติดสามารถกลับมาใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขในสังคม

Title: THE PROBLEM AND LEGAL MEASURES OF DRUG ADDICT REHABILITATION : A CASE STUDY
AT THE AREA OF WIANG PA PAO DISTRICT, CHIANG RAI PROVINCE

Author: Thirat Itthipalaluk, Independent Study: LL.M., University of Phayao, 2019

Advisor: Dr. Wimonrekha Sirichairawan

Keyword drug addicts, rehabilitation therapy, voluntary system, legal measures

ABSTRACT

Nowadays drug problem solution focuses on the rehabilitation process which refers to “a drug addict is a patient”. The government has given priority to the rehabilitation process at the district level, as announced by the National Security Council No.108/2557 (B.C.2014), Article1, Paragraph 3 : procedures or guidelines for bringing suspect into rehabilitation, rehabilitation therapy and the evaluation of drug addict who has passed drug rehabilitation. It shall be in accordance with the guidelines prescribed by the Secretary-General of the Narcotics Control Committee which are the announcement of the Narcotics Control Committee Office, the suspected drug users are being rehabilitated, rehabilitation therapy and the evaluation of drug addict who has passed drug rehabilitation B.E. 2560. In practice the rehabilitation treatment at the district level, there are still many problems. The researcher studied the problem in the area of Wiang Pa Pao District, Chiang Rai Province where is a place involving in narcotics addict rehabilitation containing difficulty from legal measures to rehabilitate drug addicts and found that the problem of drug addicts being rehabilitated was not suitable for the rehabilitation treatment system by enforcing drug addicts in the voluntary system. The problem of working period at the screening center is not conducive to staff performance. It leads to the gap that makes drug users escape. The lack of officers’ skills, knowledge, ability to follow, care, and support drug addicts being rehabilitated. As the result, drug addicts return to their original environment and return to drug treatment. So the researcher recommends that the government should set the process or guidelines clearly in the announcement of the Narcotics Control Committee Office on the suspicion of rehabilitation, rehabilitation therapy and the evaluation of drug addict who has passed drug rehabilitation B.E.2560, should be improved on 1. Bringing drug users into rehabilitation therapy must be a voluntary case, it is not forbidden by law enforcement or any other motive. 2. Period of time for the center to screen. 3. Assignment of staff with expertise in support of rehabilitation therapists. In addition to seeking solutions, the results can assist the drug addicts to receive the right rehabilitation treatment which can generate the peace in the society without drug addicts and traders in the areas.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยการได้รับคำแนะนำ ช่วยเหลือจาก ดร.วิมล เรขา ศิริชัยวารวรรณ อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ท่านได้ให้คำแนะนำพร้อมทั้งข้อคิดเห็นต่าง ๆ ในการเขียนสารนิพนธ์อย่างละเอียด ทำให้สารนิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

กราบขอขอบพระคุณ เจ้าหน้าที่หน่วยของรัฐในพื้นที่อำเภอเวียงป่าเป้าทุกท่านเป็นอย่างสูง ที่ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหาการบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติดในพื้นที่อำเภอเวียงป่าเป้าเป็นอย่างดี ทำให้เห็นปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจริง ๆ จากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

สุดท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา เป็นอย่างสูง ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์และเป็นกำลังใจให้การศึกษาสำเร็จลุล่วงด้วยดี

ธีรัตน์ อธิพิพลาลักษณ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1.....	1
บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
สมมุติฐานของการศึกษา.....	3
ขอบเขตของการวิจัย	4
ประโยชน์ของการวิจัย	4
บทที่ 2	5
แนวคิด ทฤษฎี กฎหมาย และเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ ติดยาเสพติด	5
ความหมายแนวคิดทฤษฎีและกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด.....	5
เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการใช้ระบบบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด	16
รูปแบบการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของประเทศไทย	18
กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการบำบัดฟื้นฟู.....	20
บทที่ 3.....	40
วิธีดำเนินการวิจัย	40

ระเบียบวิธีวิจัย.....	40
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	40
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	41
วิธีการสร้างเครื่องมือ.....	41
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	41
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	42
บทที่ 4.....	43
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	43
วิเคราะห์กฎหมายที่ใช้ในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด.....	43
วิเคราะห์การนำมาตรการทางกฎหมายไปปฏิบัติในระดับอำเภอ.....	45
วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานตามประกาศ คสช. 108/2557 และประกาศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรื่อง การนำตัว ผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัด ฟื้นฟู พ.ศ. 2560 ในพื้นที่อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย.....	65
วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติฟื้นฟู สมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545ในพื้นที่อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย.....	83
วิเคราะห์ร่างประมวลกฎหมายยาเสพติด ภาค 2 การบำบัดรักษาและการฟื้นฟูสภาพทาง สังคมแก่ผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.	87
บทที่ 5.....	91
สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ.....	91
บรรณานุกรม.....	100
ประวัติผู้วิจัย.....	102

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ศึกษาถึงปัญหาของการบำบัดผู้ติดยาเสพติดในพื้นที่อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดนั้นมียุทธศาสตร์ 3 ขั้นตอน คือ 1.การป้องกัน 2.การปราบปราม 3.การบำบัดฟื้นฟู โดยในปัจจุบันการแก้ไขปัญหายาเสพติดจะเน้นการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดเป็นสำคัญ ตามที่รัฐบาลได้มีนโยบายแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยใช้แนวทางว่า “ผู้เสพคือผู้ป่วย” เพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดให้มีจำนวนน้อยลงและยังเป็นการทำให้ผู้เสพยาสามารถกลับมาใช้ชีวิตและเข้าสู่สังคมอย่างปกติได้ ในปี พ.ศ. 2557 รัฐบาลโดยคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติได้มีประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ซึ่งเป็นการนำระบบสมัครใจมาใช้ในการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเป็นครั้งแรกในประเทศไทย จึงทำให้กระบวนการบำบัดฟื้นฟูในประเทศไทยนั้นมีอยู่ด้วยกัน 3 ระบบ คือ ระบบการบำบัดรักษาแบบสมัครใจ (Voluntary System) ระบบบังคับบำบัด (Compulsory System) และระบบต้องโทษ (Correctional System) แต่มาตรการแรกที่ใช้ในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด คือ มาตรการในระบบสมัครใจ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ติดยาเสพติดสามารถสมัครใจเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูได้ โดยถือว่าผู้นั้นไม่มีความผิด

ในประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 ข้อ 1 วรรคสามได้ให้อำนาจแก่เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์ในกระบวนการหรือแนวทางการนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด(ป.ป.ส.)จึงได้ออกประกาศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรื่อง การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู พ.ศ. 2557 ฉบับแรกที่ 6 ตุลาคม 2557 ออกมาเพื่อเป็นกระบวนการหรือแนวทางปฏิบัติให้กับเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับยาเสพติดได้นำแนวทางไปใช้ในการปฏิบัติ แต่ประกาศของสำนักงาน ป.ป.ส. ดังกล่าว ก็มีผลแก้ไขเรื่อยมาเนื่องจากประกาศของ ป.ป.ส. ดังกล่าวยังมีช่องว่างทำให้ไม่สามารถนำตัวผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดได้ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในเรื่องการเปิดโอกาสให้ผู้เสพยาเสพติดได้รับการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจถึง 5 ครั้ง จึงจะสามารถนำตัวผู้เสพยาเสพติด

ติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระบบบังคับได้ หรือปัญหาในการควบคุมตัวไว้เพื่อส่งตัวผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการคัดกรองที่ศูนย์เพื่อการคัดกรองในพื้นที่ที่ไม่สามารถส่งเข้ารับการคัดกรองได้ในทันทีและกระบวนการป้องกันไม่ให้ผู้เสพยาเสพติดหลบหนีในระหว่างที่ถูกปล่อยตัวไป ปัญหาการติดตามดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู จนมีการแก้ไขมาจนถึงฉบับปัจจุบันคือ ฉบับที่ 3 สิงหาคม 2560 เช่นนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่ากฎหมายดังกล่าวมีปัญหาในการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่

จากการปฏิบัติหน้าที่ของผู้วิจัยในฐานะปลัดอำเภอเวียงป่าเป้าฝ่ายความมั่นคง ในพื้นที่อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ซึ่งมีหน้าที่จับกุมผู้เสพยาเสพติดและได้ดำเนินการตามกฎหมายในขั้นตอนกระบวนการบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติดในระดับอำเภอที่มีกฎหมายใช้บังคับตามประกาศ คสช. ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู และพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 นั้นความเห็นของผู้วิจัยในฐานะผู้ปฏิบัติงานนั้นเห็นว่า ประกาศ คสช. 108/2557 เป็นกฎหมายที่ใช้ในกระบวนการบำบัดฟื้นฟูลำดับแรกและเป็นกระบวนการบำบัดฟื้นฟูในระดับอำเภอเป็นสำคัญ แม้ว่ากฎหมายดังกล่าวจะมีเจตนารมณ์ที่ดี แต่ก็พบความบกพร่องหลายประการตามกฎหมายฉบับนี้ ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วยังไม่บรรลุผลสำเร็จเท่าที่ควร โดยตั้งแต่มีประกาศ คสช. 108/2557 ออกมาใช้บังคับได้เกิดปัญหาในขั้นตอนการนำผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ปัญหาการคัดกรองผู้เสพยาเสพติดที่ไม่สามารถคัดแยกได้อย่างชัดเจนระหว่างการเป็นผู้เสพยาเสพติด ผู้ติดยาเสพติด หรือผู้ติดยาเสพติดรุนแรง และเกิดความไม่มั่นใจของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานว่าต้องนำตัวผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระบบใด จนมีผลให้เกิดการนำตัวผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูที่ไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย และไม่สามารถนำผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในกระบวนการที่ถูกต้องได้และประกาศ คสช. 108/2557 ฉบับนี้ทำให้เกิดปัญหาว่าเป็นการนำตัวผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูที่คล้ายกับเป็นการบังคับบำบัดหรือไม่ รวมถึงปัญหาในการประเมินติดตาม ช่วยเหลือดูแล ผู้ที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ที่ยังคงเกิดขึ้นเสมอส่งผลกระทบต่อให้เกิดการกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำอีก

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษากระบวนการแก้ไขปัญหายาเสพติดด้านการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ภายในพื้นที่อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ในการดำเนินการตามกฎหมายไม่ว่าจะเป็นกระบวนการตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 และประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูและดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู รวมถึงศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นและปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานของ

เจ้าหน้าที่รัฐและผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องของในกระบวนการฟื้นฟูบำบัดรักษาผู้เสพยาเสพติด และเสนอแนวทางแก้ไขที่จะทำให้การฟื้นฟูบำบัดรักษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นช่องทางทำให้ผู้เสพยาเสพติดหรือผู้ติดยาเสพติดลดลง ส่งผลต่อสังคมให้เกิดความสงบสุข

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษากฎหมายในการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่ 108/2557 ประกาศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรื่อง การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้อผ่านการบำบัดฟื้นฟู พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 และร่างประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. ... ภาค 2 การบำบัดรักษาและการฟื้นฟูสภาพทางสังคมแก่ผู้ติดยาเสพติด

2. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อขัดข้องกระบวนการดำเนินงานแนวทางปฏิบัติการบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยเลือกพื้นที่อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เป็นพื้นที่ตัวอย่างในการศึกษา

3. เพื่อค้นหาแนวทางออกกฎหมายและแก้ไขข้อบกพร่องข้อขัดข้องในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่แท้จริง และเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในกระบวนการบำบัดฟื้นฟูให้มากยิ่งขึ้น

สมมุติฐานของการศึกษา

การที่รัฐบาลมีนโยบายแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยเน้นในด้านการบำบัดฟื้นฟูตามแนวคิดผู้เสพคือผู้ป่วย ซึ่งได้นำประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูและดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู มาใช้ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดซึ่งกฎหมายดังกล่าวเป็นการเปิดกว้างให้ผู้เสพยาเสพติดได้มีโอกาสเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูโดยสมัครใจด้วยตนเองได้อย่างรวดเร็ว และในขณะเดียวกันจะถือว่าผู้เสพยาเสพติดที่เข้ารับบำบัดฟื้นฟูนั้นไม่มีความผิด แต่กฎหมายดังกล่าวยังมีปัญหาในขั้นตอนการปฏิบัติ โดยสาเหตุมาจากขั้นตอนการนำผู้เสพยาเสพติดเข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูที่ไม่ถูกต้อง มีการบังคับให้ผู้เสพเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจ การคัดกรองที่ไม่สามารถคัดแยกได้ว่าใครเป็นผู้เสพ ผู้ติดยา หรือผู้ติดยาเสพติดรุนแรง รวมไปถึงปัญหาในขั้นตอนในการติดตามช่วยเหลือดูแล ที่อาจเกิดช่องว่างให้เจ้าหน้าที่ละเลยการปฏิบัติหน้าที่ ส่งผลให้การแก้ไขฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดในระบบสมัครใจไม่มี

ประสิทธิภาพเท่าที่ควร และยังเป็นการปิดโอกาสนำผู้เสียหายเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระบบบังคับบำบัดอีกด้วย ผู้วิจัยจึงเห็นควรมีการปรับปรุงกฎหมายให้ชัดเจนและนำระบบสมัครใจไปบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 เพื่อที่จะไม่ให้เกิดกระบวนการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจและระบบบังคับบำบัดมีความซ้ำซ้อนกัน ซึ่งจะเป็นการแก้ไขปัญหายาเสพติดได้อย่างยั่งยืน

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาด้วยทฤษฎีหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องและแนวคิดตามทฤษฎีที่เหมาะสมในการนำมาแก้ไขปัญหายาเสพติด ศึกษาถึงปัญหาการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ติดยาเสพติดในระบบสมัครใจและระบบบังคับบำบัด ในพื้นที่อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ทราบแนวทางกฎหมายในการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่ 108/2557 และประกาศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรื่อง การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 และร่างประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. ... ภาค 2 การบำบัดรักษาและการฟื้นฟูสภาพทางสังคมแก่ผู้ติดยาเสพติด

2. ทราบแนวทางปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการดำเนินงานการบำบัดฟื้นฟูผู้เสียหายเสพติดและปัญหาที่เกิดขึ้น และปรับปรุงกระบวนการบำบัดฟื้นฟูในระดับอำเภอเพื่อให้ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข

3. ทราบแนวทางแก้ไขที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยสามารถนำปัญหาข้อบกพร่องของมาตรการทางกฎหมายและข้อขัดข้องในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เพื่อค้นหาแนวทางแก้ไขให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่แท้จริง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในกระบวนการบำบัดฟื้นฟูให้มากยิ่งขึ้น

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี กฎหมาย และเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบำบัด ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

ความหมายแนวคิดทฤษฎีและกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

ปัญหาการติดยาเสพติดยังคงเป็นปัญหาสำคัญของประเทศ ซึ่งนอกจากจะส่งผลกระทบต่อผู้เสพโดยตรงแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อสังคมจนเป็นปัญหาทางสังคมอย่างร้ายแรง ก่อให้เกิดอาชญากรรมต่าง ๆ มากมาย ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ในสังคมปัจจุบันส่วนใหญ่ผู้เสพยาเสพติดมีอยู่ทุกรุ่น ทุกวัย ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มวัยรุ่น เยาวชน กลุ่มคนทำงาน ตลอดจนจนถึงประชาชนทั่วไป ซึ่งปัญหาดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น รัฐบาลจึงต้องมีมาตรการแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการมีระบบการบังคับบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดมาใช้ในการช่วยเหลือแก่ผู้เสพดังกล่าว เพื่อให้หลุดพ้นจากยาเสพติดและสามารถกลับคืนสู่สังคมได้ตามปกติ

1. ความหมายของยาเสพติด ผู้ติดยาเสพติด และการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยา เสพติด

1.1 ความหมายของยาเสพติด ในคำนิยามขององค์การอนามัยโลกและจากการศึกษาค้นคว้าเภสัชวิทยาของยาเสพติด ได้ประมวลลักษณะและความหมายของยาเสพติดไว้ว่า หมายถึง สารใดก็ตามเมื่อเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยการ ฉีด ตม สูบ หรือรับประทานแล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจของผู้ใช้สารนี้

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ได้ให้คำนิยามของยาเสพติดให้โทษว่า หมายถึง สารเคมีหรือยาใดก็ตาม เมื่อบุคคลได้รับประทานหรือเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยการ สูบ ฉีด ตม หรือวิธีอื่นใดติดต่อกันเป็นช่วงระยะเวลาหนึ่งหรือเป็นระยะเวลานานแล้วจะก่อให้เกิดอาการเป็นพิษเรื้อรัง ทำให้เกิดความทรมานขึ้นแก่ผู้เสพและสังคมด้วย ทั้งยังทำให้ผู้เสพแสดงออกถึงลักษณะต่าง ๆ กัน คือ มีอาการต้องการที่จะเสพยาเสพติดอย่างต่อเนื่องไป มีความต้องการที่จะเพิ่มปริมาณของยาเสพติดให้มากยิ่งขึ้นและนอกจากนี้จะมีอาการติดยาและอยากยาทั้งทางร่างกายและจิตใจ

ในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 4 ให้ความหมายไว้ว่า สารเคมีหรือวัตถุชนิดใด ๆ หากเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยวิธีการ ฉีด ตม สูบ หรือด้วย

วิธีการใด ๆ แล้วก่อให้เกิดผลต่อจิตใจและร่างกายในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มระดับของการเสพขึ้นไปเป็นลำดับ มีอาการถอนยาเมื่อขาดจากการเสพยา มีความปรารถนาเสพทั้งทางร่างกายและจิตใจเป็นอย่างมากอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้สุขภาพโดยรวมจะเสื่อมโทรมลงกับให้รวมตลอดถึงส่วนของพืชหรือพืชที่เป็นหรือให้ผลผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษหรืออันอาจจะผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษและสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษด้วย

1.2 ความหมายของผู้ติดยาเสพติด“ผู้ติดยาเสพติด” หมายถึง การที่บุคคลใดก็ตามที่รับสารยาเสพติดเข้าไปในร่างกายก่อให้เกิดภาวะสุขภาพร่างกายอ่อนแอลงอันเป็นผลมาจากการใช้ยาเสพติดชนิดนั้น หรือทำให้บุคคลนั้นมีความต้องการชวนชวหาสารเสพติดเพื่อมาเสพให้ได้ หรือการหยุดยาเสพติดนั้นทำให้บุคคลดังกล่าวมีอาการทรมานทุกขทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจ¹

พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545² ได้ให้ความหมายของคำว่า “ติดยาเสพติด” ไว้ว่า กล่าวคือ ต้องมีลักษณะของการเสพยาเสพติดที่สม่ำเสมอเป็นประจำติดต่อกันและทำให้ตกอยู่ในสภาวะที่จำเป็นต้องพึ่งพายาเสพติดนั้น โดยสามารถตรวจพบสภาวะเช่นนั้นได้ตามหลักวิชาการ

การเสพยาเสพติด คือ การนำสารหรือยาเสพติดที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทใด ๆ เข้าสู่ร่างกายโดยการ ฉีด สูบ รับประทาน หรือวิธีอื่นใด ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม³ คือ

1. การเสพที่ยอมรับได้ (Substance Acceptance) เป็นการเสพที่ทำโดยถูกกฎหมายและสังคมสามารถยอมรับได้ เช่น การดื่มสุราหรือการสูบบุหรี่ ในสถานที่ที่เหมาะสม ยกเว้นกรณีแพทย์เป็นผู้ใช้ในด้านการบำบัดรักษาผู้ป่วย เช่น มอร์ฟิน ยาแก้ปวดประสาท ยานอนหลับ

2. การเสพผิด (Substance Abuse) เป็นการเข้าไปในทางที่ผิด เช่น การใช้สารหรือยาที่ถูกกฎหมายในลักษณะที่ทำให้เป็นอันตรายแก่ผู้ใช้ เช่น การนำยาลดไข้ไปใส่หรือผสมกับตัวยาอื่น ๆ แล้วนำมาเสพเข้าสู่ร่างกาย

¹ณัฐฉานย์ สุภัทรากุล, มาตรการทางกฎหมายในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด : ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายว่าด้วยการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดกับรูปแบบบูรณาการของศาลยาเสพติดในต่างประเทศ, (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต), หน้า 9.

²มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545.

³นิติภัทร์ สุภัทรวัดณ์, มาตรการทางกฎหมายในการกำหนดหลักเกณฑ์และกลุ่มเป้าหมายของผู้เข้ารับการ

บำบัดรักษาและการขยายฐานความผิดตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545, (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง,2552), หน้า 38.

3. การเสพติด (Substance Dependence or Addict) เป็นการติดสารหรือยาเสพติดที่ใช้แล้วทำให้ไม่สามารถหยุดใช้สารหรือยาเสพติดเหล่านั้นเองได้ มีภาวะต้องการที่จะเสาะหาสารหรือยาเสพติดมาเสพ แม้ว่าจะทำให้เกิดผลเสียต่อจิตใจและร่างกายก็ตาม และหากหยุดยาดังกล่าวแล้วจะทำให้เกิดอาการถอนยาจนนำไปสู่ผลกระทบต่อดังผู้เสพอยู่ 3 ชั้น คือ

3.1 ชั้นสรีระวิทยา (Physiological Stage) ผลกระทบที่ก่อให้เกิดกับร่างกายของผู้เสพ ได้แก่ สุขภาพร่างกายมีอาการทรุดโทรม น้ำหนักของร่างกายลดลง และมีอาการเสียนยา เป็นต้น

3.2 ชั้นจิตวิทยาและการรับรู้ (Psychological/Cognitive Stage) ผู้ติดยาเสพติดจะมีสภาวะทางอารมณ์ที่เปลี่ยนไปจากคนปกติทั่วไป โดยจะมีความรู้สึก ความคิด ที่สับสนและขาดความอดทนอดกลั้น

3.3 ชั้นพฤติกรรม (Behavioral Stage) มีลักษณะอาการการในด้านของการแสดงออก การพูดจา น้ำเสียง และท่าทางที่เอาแต่ใจ

องค์การอนามัยโลกยังได้อธิบายถึงลักษณะอาการของผู้ติดยาเสพติด ไว้ว่า คือ บุคคลที่เสพยาหรือสารเคมีเข้าสู่ร่างกายโดยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง เช่น สูบ ดมหรือ ฉีด ดม ฯลฯ ติดต่อกันเป็นช่วงระยะเวลาหนึ่งจนทำให้ส่งผลกระทบต่อระบบร่างกายและจิตใจ ของผู้ใช้เกิดสภาพอาการเป็นพิษเรื้อรัง ประกอบด้วยลักษณะพิเศษ 4 ประการคือ⁴

1. มีความต้องการอย่างแรงกล้าที่จะต้องเสพยา นั้นต่อไปอีก
2. มีแนวโน้มที่จะต้องเพิ่มปริมาณของการเสพยาให้สูงขึ้น
3. หากถึงเวลาไม่ได้เสพยา จะทำให้ผู้เสพเกิดอาการอยากยา
4. ยาที่เสพเข้าไปจะทำลายสุขภาพของผู้เสพทั้งทางจิตใจและร่างกาย

โดยสรุปแล้ว การติดยาเสพติด หมายถึง สภาวะที่ทำให้ผู้เสพต้องตกอยู่ภายใต้การควบคุม ไม่ว่าจะทั้งทางจิตใจและร่างกาย หรือทั้งจิตใจและร่างกาย ต่อสารเสพติด โดยแบ่งได้เป็น 2 ประเภท⁵ คือ

1. การติดยาทางจิตใจ (Psychic Dependent) คือ การใช้ยาเพื่อสนองต่อความรู้สึกที่อยากใช้นั้น และหลังจากที่ใช้นั้นผู้เสพจะมีความรู้สึกสบายเป็นสุข หรือกล่าวได้ว่า ฤทธิ์ของยานั้นทำให้ผู้เสพมีความเคลิบเคลิ้ม รู้สึกสบายใจ มีความสุข แต่หลังจากที่ฤทธิ์ของยาหมดลงแล้ว ก็จะกลับคืนสู่ความเป็นจริงที่ไม่มีมีความสุข รู้สึกหงุดหงิด กระวนกระวาย โกรธง่าย ทำ

⁴ณัฐฉานย์ สุภัทรากุล, *เรื่องเดิม*, หน้า 9.

⁵สมนทิพย์ ใจเหล็ก, *ปัญหาในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในคดียาเสพติด*, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545), หน้า 10.

ให้ผู้เสพเกิดอาการทุกข์ ทำให้ต้องหันกลับมาเสพยาอีกครั้งเพื่อที่จะให้ตนเองกลับไปสู่ภาวะมีความสุข เคลิบเคลิ้มและเกิดอารมณ์ขึ้นใหม่ เป็นโลกที่ผู้เสพต้องการที่จะอยู่ในสภาวะนั้นตลอดไป

2. การติดทางร่างกาย (PhysiologicalDependent) หมายถึง การติดยา เมื่อหยุดใช้ยาลงเมื่อใดจะเกิดอาการผิดปกติต่าง ๆ ต่อร่างกาย ซึ่งเรียกว่า อาการ “ลงแดง” (Withdrawal Symptoms) โดยผู้ติดยาเสพติดจำเป็นต้องใช้ยาไปเรื่อย ๆ โดยจะหยุดในทันทีทันใดไม่ได้ เพราะหากหยุดในทันทีจะทำให้เกิดอาการผิดปกติขึ้น เช่น ปวดท้อง ปวดหัว อาเจียน ความดันโลหิตสูงขึ้น หรือสมองถูกกระตุ้นให้เกิดอาการนอนไม่หลับ กังวล หงุดหงิด ซึ่งหากเป็นรุนแรงอาจทำให้เกิดอาการชักได้

ดังนั้น ผู้ติดยาเสพติด จึงหมายความว่า บุคคลที่รับสารเสพติดหรือเสพสารเสพติดเข้าไปในร่างกายเป็นระยะเวลาหนึ่งและเสพติดต่อกันไปเรื่อย ๆ จนทำให้สภาพร่างกายและจิตใจเกิดอาการทรุดโทรมลง มีอาการที่อยากจะเสพยาเสพติดในปริมาณที่เพิ่มขึ้น เมื่อขาดยาลงเมื่อไหร่แล้วก็จะมีการข้างเคียง อาทิ โมโห กระวนกระวาย หงุดหงิด หรือมีอาการเซื่องซึม

1.3 ความหมายของการฟื้นฟูสมรรถภาพ การฟื้นฟูสมรรถภาพ(Rehabilitation) นั้นแปลว่า Make Fit Again หมายความว่า ทำให้สมบูรณ์ใหม่⁶เป็นการดำเนินการในการปรับสภาพบุคคลและลักษณะของอาชญากร เพื่อให้อาชญากรสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

โดยทั่วไปแล้วการฟื้นฟูสมรรถภาพจะมีอยู่ 2 ความหมาย อย่างแรกเกี่ยวข้องกับ การรักษาทางการแพทย์โดยตรง ซึ่งหมายถึง มาตรการทางการแพทย์ทุกชนิดที่จะทำให้ผู้ป่วยหายหรือฟื้นจากสภาพเจ็บป่วยเหล่านั้น เช่น การใช้วิธีการกายภาพบำบัด การออกกำลังกายอย่างที่ 2 เป็นความหมายที่ใช้กันอย่างกว้างขวาง คือ การฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้พิการหรือผู้ทุพพลภาพ โดยรวมถึงผู้ติดยาเสพติดในด้านจิตใจ สังคม งานอาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ และทำให้สามารถกลับมาทำประโยชน์ต่อตนเองและสังคมให้มากที่สุด เท่าที่ผู้นั้นจะสามารถทำได้⁷

⁶วารสารณ์ สยนาณนท์, การฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านจิตใจของผู้ติดยาเสพติดให้โทษ : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงพยาบาล พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530), หน้า 56.

⁷สุรางค์ เจียรณมงคล, ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2534 : ศึกษาเฉพาะกรณีบทบัญญัติคุ้มครองสิทธิของผู้ติดยาเสพติด, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์, 2538), หน้า 23.

พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ได้ให้ความหมายของ “การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด” ไว้ว่า การกระทำใด ๆ อันเป็นการบำบัดการติดยาเสพติดและฟื้นฟูสภาพจิตใจและร่างกายของผู้ติดยาเสพติด รวมถึงการรักษาสภาพจิตใจของผู้ซึ่งเสพยาเสพติดให้กลับมาเป็นสภาพเดิม เป็นปกติโดยไม่เสี่ยงต่อการกลับไปเป็นผู้ติดยาเสพติด⁸

กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจะประกอบด้วยกระบวนการรักษา 4 ด้าน คือ ร่างกาย จิตใจ อาชีพ และสังคม โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้⁹

1. ด้านร่างกาย (Physical Rehabilitation) การปรับสภาพร่างกายของผู้ป่วยที่มีสภาพทรุดโทรมจากการใช้ยาเป็นระยะเวลาช้านาน และการรักษาโรคแทรกซ้อน ทำให้ร่างกายกลับมาเป็นปกติ โดยไม่ต้องพึ่งยาเสพติด

2. ด้านจิตใจ (Mental Rehabilitation) เป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างมาก โดยจะใช้วิธีการทุกอย่างเพื่อปรับบุคลิกภาพ และพฤติกรรม สภาพจิตใจ รวมถึงลดถึงอารมณ์นิสัยที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้ติดยาเสพติดให้กลับมาเป็นปกติ ให้สามารถอยู่ในปัจจุบันและอนาคตได้

3. ด้านอาชีพ (Occupational Rehabilitation) พัฒนาและส่งเสริมความสามารถในด้านอาชีพของผู้ติดยาเสพติดให้สามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้และพึ่งพาตนเองได้

4. ด้านสังคม (Social Rehabilitation) เป็นการเตรียมความพร้อมให้กับผู้ป่วยเพื่อให้กลับไปใช้ชีวิตปกติได้ โดยมีอาชีพ มีงาน และมีรายได้ มีความรู้สึกที่ดีต่อสังคม มีการเรียนรู้วัฒนธรรม ระเบียบ ค่านิยมในสังคม ตลอดจนจนถึงการเคารพต่อสิทธิของผู้อื่นในสังคมและให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม

2. แนวคิดและทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูผู้เสพยาหรือผู้ติดยาเสพติด

ปัญหาผู้ติดยาเสพติดในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันในทางสากลแล้วว่า “ผู้ติดยาเสพติดมิใช่อาชญากร แต่เป็นผู้ป่วยทั้งทางร่างกายและจิตใจประเภทหนึ่ง” ที่จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือจากทางสังคมโดยเร่งด่วน

จุดเริ่มต้นของการนำแนวความคิดเกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดมาเริ่มใช้เป็นครั้งแรกนั้น เริ่มขึ้นเมื่อศตวรรษที่ 20 โดยมีความคิดที่ว่าหากสามารถทำให้ผู้กระทำความผิดยอมเข้ารับการบำบัดรักษาได้ย่อมจะเป็นผลดีและมีประสิทธิภาพมากกว่าการใช้วิธีการลงโทษผู้กระทำผิดเพียงอย่างเดียว โดยแนวความคิดนี้ได้รับการสนับสนุนจากนักอาชญาวิทยาหลาย ๆ ท่านเช่น Andrew, Basta and Davidson, และต่อมาในปี ค.ศ. 1956 แนวความคิดนี้ได้

⁸มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545.

⁹นิติภัทร์ สุภัทราวิวัฒน์, *เรื่องเดิม*, หน้า 44.

พัฒนาขึ้นผ่านรูปแบบที่เรียกว่า “Medical Model” แต่ต่อมาในปี ค.ศ. 1980 แนวความคิดนี้ กลับถูกวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมากอันเนื่องมาจากแนวความคิดนี้ เป็นการเปิดโอกาสให้ เจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้พิพากษาใช้ดุลพินิจได้อิสระกว้างขวางเกินไป ซึ่งแตกต่างไปจาก แนวความคิดในการลงโทษที่เรียกว่า Crime Control อย่างไรก็ตามยังมีนักอาชญาวิทยาอีก หลายท่านที่เห็นว่า การบำบัดรักษาผู้กระทำผิดจำเป็นต้องใช้แนวคิดที่เรียกว่า “Justice Model” ที่ทำให้ผู้กระทำความผิดจะได้รับการปฏิบัติที่เสมอภาคและเท่าเทียมกันตามความร้ายแรงและ พฤติการณ์ของการกระทำความผิด¹⁰

แนวความคิดและทฤษฎีที่ประเทศต่าง ๆ นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาของผู้เสพและผู้ ติดยาเสพติด โดยมีทฤษฎีที่สำคัญอยู่ 3 แนวด้วยกัน ดังนี้

2.1 แนวคิดตามหลักอาชญาวิทยา (The Principle of Criminology) เป็น แนวความคิดที่หลายประเทศยอมรับว่าผู้ติดยาเสพติดมิใช่อาชญากร แต่เป็น “คนไข้” หรือ ผู้ป่วย ทั้งทางจิตใจและร่างกาย ที่ได้ทำให้ตนเองต้องได้รับความเสียหายและสมควรได้รับความ ช่วยเหลือจากสังคมโดยเร็ว ในส่วนของสาเหตุที่ทำให้แนวความคิดนี้ได้รับการสนับสนุน เป็น เพราะความผิดประเภทนี้เป็นความผิดซึ่งเกิดจากข้อห้ามที่กำหนดโดยสังคม (Mala Prohibita) ไม่จัดอยู่ในความหมายของอาชญากรรม

ดังนั้น โดยหลักอาชญาวิทยาแล้ว ผู้กระทำผิดฐานเสพยาเสพติดนี้ จึงไม่ถือว่าเป็น ผู้กระทำการอาชญากรรม และนอกจากนี้ผู้กระทำความผิดเองก็ตกเป็นเหยื่อ (Victim) ของการ กระทำความผิดนี้อีกด้วย อันเนื่องมาจากว่าได้ตกเป็นผู้ที่ได้รับผลร้ายจากการกระทำ อาชญากรรมซึ่งไม่จำเป็นต้องคำนึงว่าจะเป็นผู้ก่อความผิดนั้นขึ้นเองหรือไม่ ซึ่งมักเรียก อาชญากรรมยาเสพติดว่าเป็น “อาชญากรรมไร้ผู้เสียหาย” (Victimless Crime)¹¹

2.2 ทฤษฎีเหตุจำเป็น (The Theory of Determinism) แท้จริงแล้วนั้น แนวคิดการแก้ไขฟื้นฟูเป็นปรัชญาของนักอาชญาวิทยาของสำนักโปสิทีฟ (Positive school of Criminology) โดยตามแนวคิดของสำนักนี้นั้นศึกษาริธีการในด้านทางวิทยาศาสตร์เท่านั้นจึงจะ ทำให้พบสาเหตุของอาชญากรรมนั้นได้ โดยการนำผู้กระทำความผิดมาวิเคราะห์เป็นรายบุคคล จะช่วยให้กำหนดได้ว่าผู้กระทำความผิดคนนั้น กระทำความผิดด้วยสาเหตุอะไรและจะต้อง แก้ไขที่สาเหตุนั้น โดยหลักการแก้ไขฟื้นฟูของสำนักนี้จะเห็นได้ว่าสอดคล้องกับทฤษฎีเหตุจำเป็น ซึ่งผล (The Theory of Determinism) ที่เห็นว่า การที่มนุษย์เรานั้นกระทำความผิดมันย่อมมี สาเหตุมาจากอิทธิพลต่าง ๆ คอยผลักดัน จนไม่อาจที่จะหลีกเลี่ยงได้ มนุษย์ได้ละเมิดต่อ

¹⁰ ฐิตนัย สุภัทรากุล, *เรื่องเดิม*, หน้า 46.

¹¹ นิติภัทร์ สุภัทราวิวัฒน์, *เรื่องเดิม*, หน้า 52.

กฎหมายเพราะว่าอิทธิพลของปัจจัยทางจิตภาค ทางชีวภาพ หรือทางสังคม ทำให้มนุษย์ขาดเจตจำนงอิสระ (Free Will) ขาดเสรีภาพ ขาดอิสระภาพ ในการกำหนดทางเลือก ดังนั้นมนุษย์จึงไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง¹² จากหลักการนี้จะเห็นว่ามันเป็นส่วนหนึ่งของปรัชญาที่เรียกว่า “สสารนิยม” (Materialism) ที่ถือว่าสสารเป็นความจริงเพียงหนึ่งเดียว เป็นปฐมธาตุของสิ่งทั้งหลายต่าง ๆ เป็นสสารเคลื่อนที่โดยกฎของธรรมชาติและสามารถอธิบายโลกและทุกสิ่งต่าง ๆ ในโลกได้ ทฤษฎีนี้แสดงให้เห็นว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นและได้ดำเนินไปในโลกใบนี้หรือจักรวาลแห่งนี้มีลักษณะเป็นกลไก ไม่มีอะไรที่จะเกิดขึ้นลอย ๆ โดยไม่มีเหตุผลหรือสาเหตุผลักดัน ไม่มีอะไรเกิดขึ้นโดยปราศจากสาเหตุที่แน่นอน และเมื่อมีสาเหตุที่แน่นอนอันหนึ่งแล้ว ย่อมส่งผลอย่างหนึ่งอย่างใดขึ้นแน่นอนไม่มีข้อแม้ ทุกสิ่งทุกอย่างนั้นเกิดขึ้นเป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่ตายตัว และเมื่อนิสัยของมนุษย์อันเกิดจากสิ่งแวดล้อมและกรรมพันธ์เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ในทุก ๆ อิริยาบถ ดังนั้นการกระทำที่ผิดกฎหมายในบางกรณีที่มีความผิดไม่ร้ายแรงมากนัก เช่น ความผิดเกี่ยวกับการเสพยาเสพติด คนเหล่านี้ก็สมควรที่จะได้รับโอกาสในการแก้ไขฟื้นฟูปรับสภาพร่างกายและจิตใจ เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ต่อไปได้ในอนาคต¹³

2.3 แนวความคิดตามหลักแทนการดำเนินคดีอาญา (The Principle of Diversion) เป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการดำเนินคดีอาญาในขั้นตอนก่อนขึ้นศาล โดยเบี่ยงเบนหรือหลีกเลี่ยงไม่นำ “กระบวนการยุติธรรมตามแบบปกติ” (Tradition or Typical Justice System) มาใช้กับผู้กระทำความผิด แต่จะใช้วิธีการอื่นแทนโดยอาจมีกฎหมายอนุญาตชัดแจ้งหรือไม่ก็ตาม ดังนั้นแนวความคิดการแทนการดำเนินคดีอาญาจึงเป็นการนำผู้กระทำผิดหรือผู้ต้องหาในคดีอาญาเสพติดบางประเภทมาใช้วิธีการบังคับบำบัด ไม่นำมาตรการในการนำมาลงโทษทางอาญามาใช้ เพราะถือว่าผู้ติดยาเสพติดเป็นผู้ป่วยที่สมควรจะได้รับการแก้ไขฟื้นฟู โดยแนวคิดตามหลักแทนการดำเนินคดีอาญานี้ แบ่งออกเป็น 2 กรณี ¹⁴คือ

กรณีแรก ผู้ที่ถูกบังคับบำบัดยังมีได้มีฐานะเป็นจำเลยหรือนักโทษเพียงแต่เป็นผู้ถูกคุมขังในขั้นตอนของการสอบสวนเท่านั้น

กรณีที่สอง ผู้ที่ถูกบังคับบำบัดยังมีได้มีฐานะเป็นจำเลยหรือนักโทษเช่นกันหรือความเป็นนักโทษได้สิ้นสุดลงแล้ว แต่ผู้นั้นต้องได้รับการแก้ไขฟื้นฟู

¹²ประเสริฐ เมฆมณี, *หลักทฤษฎีวิทยา*, กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, 2532, หน้า 67.

¹³ณัฐนัย สุภัทรากุล, *เรื่องเดิม*, หน้า 37.

¹⁴สุรางค์ เจียรณมมงคล, *เรื่องเดิม*, หน้า 23

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนขึ้นศาล อาจมีกฎหมายอนุญาตโดยชัดแจ้งหรือไม่ก็ตาม เช่น การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice)

2.4 กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice)¹⁵ แปลว่า เป็นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แนวใหม่ที่ได้มีการพัฒนาขึ้นในประเทศทางตะวันตก คือ แคนาดา ในเมืองออนตาริโอ โดยการที่พนักงานคุมประพฤติและอาสาสมัครได้จัดให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายกับผู้ต้องโทษ และหลังจากนั้นก็ได้มีการพัฒนาเรื่อยมา จนต่อมาในนิวซีแลนด์ก็ได้มีการนำครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและมีการพิจารณาข้อตกลงร่วมกัน นอกจากนี้ประเทศต่าง ๆ ก็มีการดึงเอาชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและพัฒนาเป็นโปรแกรมทางด้าน “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” และในส่วนแถบเอเชียก็พบว่ามีการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อยู่พอสมควร เช่นในประเทศจีนก็จะมีการนำเอาคณะกรรมการหมู่บ้านประจำชุมชนและมีคณะกรรมการประจำสายถนน มาคอยทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้ทุกเรื่องก่อนที่จะขึ้นศาลและได้ผลอย่างดีเยี่ยม โดยแนวคิดและหลักการสำคัญของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มีดังนี้

ประการแรก กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้นเห็นว่าการกระทำความผิดอาญาเป็นการทำลายสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลและความสมานฉันท์ในสังคม ซึ่งแตกต่างไปจากกระบวนการยุติธรรมในแบบเดิมที่เห็นว่า “การกระทำความผิดอาญาถือเป็นการกระทำที่ละเมิดต่อรัฐ” ทำให้รัฐจึงต้องเข้ามามีบทบาทในการกระทำความผิดดังกล่าว

ประการที่สอง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เห็นว่าการกระทำความผิดอาญาส่งผลให้เกิดความเสียหายหรือผลกระทบ เมื่อเกิดความเสียหายขึ้นแล้วจำเป็นที่จะต้องได้รับการเยียวยาหรือฟื้นฟู (Restoration) ซึ่งต่างจากในแบบเดิมที่เห็นว่าการกระทำความผิดอาญาเป็นการละเมิดต่อกฎหมายจึงจำเป็นจะต้องลงโทษผู้กระทำความผิดให้หลบจำ

ประการที่สาม กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เห็นว่าจะต้องการมีฟื้นฟูผลกระทบหรือความเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิดให้ผู้เสียหายหรือฝ่ายที่ได้รับผลร้าย และให้ผู้กระทำผิดแก้ไขฟื้นฟูและให้มีการกลับคืนสู่สังคม ต่างจากกระบวนการยุติธรรมแบบเดิมที่เห็นว่าจะต้องนำผู้กระทำผิดมาลงโทษ โดยมุ่งหมายผลของการแก้แค้นทดแทนหรือข่มขู่ยับยั้งหรือต้องการตัดโอกาสไม่ให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นอีก

¹⁵กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย

ประการที่สี่ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มุ่งประเด็นไปที่ผลกระทบหรือความเสียหายที่เกิดขึ้นจากเรื่องนั้นคืออะไร และจะต้องเยียวยาแก้ไขให้ทุกคนกลับคืนสู่สภาพเดิมได้อย่างไร และใครจะเป็นผู้เยียวยาและจะต้องเยียวยาด้วยวิธีใด ซึ่งต่างไปจากแบบเดิมที่มุ่งประเด็นไปที่การหาตัวผู้กระทำความผิดเป็นใคร จะนำตัวมาลงโทษอย่างไร

ดังนั้น จะเห็นว่าหลักการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือ การให้โอกาสแก่ผู้กระทำความผิดได้มีโอกาสเจอกับผู้เสียหายและชุมชน เพื่อที่จะหาทางบอกกล่าวถึงการกระทำความผิดของตน และพร้อมที่จะร่วมกันกำหนดวิธีเยียวยาแก้ไขหรือฟื้นฟู เพื่อให้ทุกฝ่ายเกิดความพึงพอใจต่อกันและมีสันติภาพเกิดขึ้นในสังคมหรือชุมชน

สำหรับวิธีการที่ใช้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ได้แก่

ก. ประนีประนอมหรือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างผู้กระทำความผิดและผู้เสียหาย (Victim Offender Mediation)

ข. การประชุมปรึกษาหารือในชุมชน (Community Conference)

ค. การประชุมโต๊ะกลมเพื่อระงับข้อพิพาท (Reconciliation Circle) หรือการร่วมวงเพื่อพิจารณาความ (Sentencing Circle)

ง. การเยียวยาชดเชยค่าเสียหาย (Restitution)

จ. การทำงานบริการสาธารณะ (Community Service)

ข้อสังเกต กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่มีความเหมาะสมอย่างไรต่อการนำมาปรับใช้กับผู้ติดยาเสพติด เช่น คดีคนตีให้สังคม แต่น่าสังเกตว่า ในระบบกระบวนการยุติธรรมในชั้นศาลได้ยกเลิก ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีไปแล้ว โดยเปลี่ยนชื่อเป็นศูนย์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ดังนั้นแนวคิดนี้จะนำมาปรับใช้พอได้ แต่กระบวนการยุติธรรมจะเป็นแบบเดิมหรือไม่ จะต้องเป็นเรื่องที่ศึกษากันต่อไป

3. แนวคิดทฤษฎีที่เหมาะสมในการนำมาใช้แก้ปัญหาผู้ติดยาเสพติด

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่า ผู้ติดยาเสพติดมิใช่อาชญากร แต่เป็นผู้ป่วยทั้งทางร่างกายและทางจิตใจประเภทหนึ่ง ที่ได้กระทำการให้ตนเองต้องได้รับความเสียหายและสมควรที่จะต้องได้รับการช่วยเหลือจากสังคมโดยเร่งด่วน **ทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation)** จึงเป็นหนึ่งในทฤษฎีที่มีวัตถุประสงค์ในการลงโทษ จนบางครั้งเรียกว่าการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด (Treatment) หมายถึง การแก้ไขฟื้นฟูและบำบัดรักษาทั้งทางจิตใจและร่างกาย รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงบุคลิกภาพ (Modification) เพื่อสามารถส่งเสริมให้ผู้ที่ต้องโทษเคารพกฎหมายเมื่อพ้นโทษหรือมีทัศนคติที่ดีต่อชุมชนและสังคม โดยการแก้ไขฟื้นฟูจะ

ประสบผลสำเร็จได้ อย่างน้อยที่สุดต้องมีผลเปลี่ยนแปลงต่อผู้กระทำความผิดให้กระทำความผิดน้อยลง มิใช่การเปลี่ยนแปลงในระยะสั้น หรือเป็นครั้งคราวเท่านั้น¹⁶

ในเรื่องนี้ อัลเฟรด เอ็ดเลอร์ จิตแพทย์แห่งกรุงเวียนนา ประเทศออสเตรียได้ให้ความเห็นไว้ว่า การติดยาเสพติดนั้นก็เหมือนกับการติดสุรานั้นเอง โดยบุคคลเหล่านี้ไม่สามารถที่จะควบคุมตนเองได้ ไม่สามารถที่จะผจญต่อปัญหาในชีวิตได้ และไม่มี ความสนใจต่อสังคม มีความบกพร่องในด้านของจิตใจ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องช่วยให้เขาสามารถปรับตัวให้เข้ากับชุมชน สังคม และทำให้กลับมามีชีวิตปกติเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ และการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดฐานยาเสพติด ควรเป็นไปในลักษณะเพื่อปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (Rehabilitation)¹⁷

โดยทั่วไปแล้วการแก้ไขผู้กระทำความผิดในเรือนจำนั้น จะเรียกว่า Reformation เพื่อให้เห็นความแตกต่างระหว่างบุคคลที่อยู่ในและนอกเรือนจำ หรือถูกลงโทษและใช้วิธีการหลีกเลี่ยงการลงโทษ การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในที่นี้หมายถึง การแก้ไขฟื้นฟูและบำบัดรักษาทั้งทางจิตใจและร่างกาย หรือรวมตลอดถึงการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงบุคลิกภาพ (Modification) เพื่อเสริมสร้างให้ผู้ต้องโทษกลับมาเป็นพลเมืองที่ดีและเคารพต่อกฎหมาย เมื่อพ้นโทษแล้วและมีทัศนคติที่ดีกับชุมชนและสังคม การแก้ไขฟื้นฟูจะประสบความสำเร็จน้อยที่สุดต้องมีผลการเปลี่ยนแปลงผู้กระทำความผิดให้กระทำความผิดน้อยลงมิใช่การเปลี่ยนแปลงในระยะสั้น¹⁸

อย่างไรก็ตามประเด็นการแก้ไขฟื้นฟูก็ยังมี การโต้แย้งกันอยู่เสมอ ได้แก่¹⁹

1. ในเรื่องความยินยอมของผู้ต้องโทษ ที่มีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขกำหนดไว้ว่าผู้ต้องโทษจะต้องให้ความยินยอมในการแก้ไขฟื้นฟูเพื่อประโยชน์ต่อตัวเขาเอง และในความยินยอมนั้นจะต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ ผู้บำบัดนักโทษเชื่อว่า การบำบัดฟื้นฟูด้วยความสมัครใจจะมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จมากกว่าใช้วิธีการบังคับ แต่อย่างไรก็ตามการแก้ไขฟื้นฟูในภาวะถูกขังนั้น ย่อมกระทำไม่ได้โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยความยินยอมของนักโทษก็ได้หรือในกรณีภาวะวิกฤตและนักโทษมีพฤติกรรมที่ก้าวร้าวรุนแรง

¹⁶ กฤต จิรภาสพงศา, แนวทางในการนำมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนมาใช้ในการกระทำความผิด โดยเด็กในประเทศไทย, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552), หน้า 39.

¹⁷ ประสพ รัตนากร, การป้องกันแก้ไขอาชญากรรม, กรุงเทพมหานคร: กรมประชาสัมพันธ์, 2502, หน้า 58.

¹⁸ ประธาน วัฒนวาณิชย์, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประกายพรึก, 2546, หน้า 18.

¹⁹ ณัฐดนัย สุภัทรากุล, เรื่องเดิม, หน้า 36.

นอกจากนี้การแก้ไขฟื้นฟูนักโทษจะต้องใช้ระยะเวลาพอสมควร ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการกำหนดโทษตามคำพิพากษาไว้ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจะเป็นผู้กำหนดว่านักโทษสมควรที่จะรับการแก้ไขฟื้นฟูหรือไม่ และไม่เป็นอันตรายต่อสังคมจึงจะพิจารณาปล่อยตัวไป

2. ผลของการแก้ไขฟื้นฟู การแก้ไขฟื้นฟูจะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด เป็นกรณีที่มีการวิพากษ์วิจารณ์กันเป็นอย่างมาก การที่นักโทษได้รับการบำบัดฟื้นฟูทางการแพทย์ และได้รับการกำกับดูแลจะเพียงพอหรือไม่นั้น อย่างน้อยที่สุดเขาได้รับการดูแลจากผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการแก้ไขฟื้นฟูได้ เหมือนอย่างกับที่ผู้ป่วยทางจิตในโรงพยาบาล ที่ได้รับการดูแลจากแพทย์และพยาบาล โดยการบำบัดรักษาอาจจะไม่ทำให้ผู้ป่วยหายจากโรคจิตได้ นอกจากนี้แล้วผลของการบำบัดฟื้นฟูที่จะประสบผลสำเร็จได้ จะต้องอาศัยปัจจัยอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย อาทิ ชนิดและประเภทของผู้กระทำความผิด อีกทั้งจำเป็นต้องอาศัย ครอบครัว ศาสนา ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมด้วย คุณภาพของโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟู

3. ประสิทธิภาพการแก้ไขฟื้นฟู ในเรื่องประสิทธิภาพในการแก้ไขฟื้นฟู เป็นเรื่องที่มีการวิพากษ์วิจารณ์กันเป็นอย่างมากเช่นเดียวกัน โดยวิธีการแก้ไขบำบัดและโครงสร้างใดจะมีประสิทธิภาพมากกว่าวิธีอื่น เงื่อนไขทางสังคมอย่างใด บุคลิกลักษณะ ประเภท ของผู้ต้องโทษที่จะทำให้ประสบความสำเร็จหรือไม่ประสบความสำเร็จ หากไม่มีพยานหลักฐานว่าการแก้ไขฟื้นฟูไม่มีประสิทธิภาพ ก็จะละทิ้งการแก้ไขนักโทษหรือแสวงหาวิธีการใหม่หรือไม่ เรื่องดังกล่าวเป็นประเด็นสำคัญในทางดำเนินนโยบายสำหรับการแก้ไขฟื้นฟูและการบริหารจัดการระบบการลงโทษในเรือนจำและชุมชน

4. มนุษยธรรมและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในการแก้ไขฟื้นฟูที่กระทำโดยไม่มีมนุษยธรรมและเป็นการกระทำที่ลดศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์ลงนั้นเป็นสิ่งที่ทุกคนไม่อาจเห็นด้วยได้ ถึงแม้ว่าจะเป็นกรกระทำด้วยความสมัครใจของผู้ต้องโทษและเป็นกระบวนการที่มีประสิทธิภาพก็ตาม ทั้งนี้เพราะการกระทำที่ขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องที่ไม่อาจยอมรับได้

4. แนวคิดเกี่ยวกับการเสพติดซ้ำ²⁰

Terence T.Gorski ได้ให้ความหมายของการเสพติดซ้ำไว้ว่า เป็นกระบวนการบำบัดฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจที่ผิดระบบไปจนทำให้ผู้ที่เลิกยาเสพติดนั้นหวนกลับไปใช้ยาเสพ

²⁰รังสิณี ศรีแสน, ปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้ป่วยที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดในระบบสมัครใจกลับไปเสพยาซ้ำในพื้นที่ตำบลบ้านร่องอำเภองาว จังหวัดลำปาง, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยพะเยา, 2557).หน้า 19.

ติดอีกครั้งหนึ่ง การเสพติดซ้ำนั้นมันเริ่มจากการที่ผู้เสพยาเสพติดมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากสังคมปกติและหันกลับไปเสพยาเสพติดในที่สุด

ปัจจัยของการกลับไปเสพซ้ำ สถานการณ์ที่ทำให้ผู้เสพยาเสพติดกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำเกิดจากปัจจัยสำคัญอยู่ 2 ประการด้วยกัน คือ 1 ปัจจัยภายในที่เกิดจากตัวผู้เสพเอง เช่น ภาวะทางอารมณ์ ภาวะทางสุขภาพ และมีความอยากยาเสพติด 2 ปัจจัยภายนอกที่เกิดขึ้นจากตัวของผู้เสพยาเสพติดเอง เช่น ความขัดแย้งกับผู้นรอบตัว แรงกดดันจากสังคม นอกจากนี้แล้วยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องอีก ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยทางด้านบุคคล (Personal Factors) ในเรื่องการขาดแรงจูงใจในการเลิกเสพยาเสพติด ความอดทนของร่างกายต่อสารเสพติด การขาดทักษะในการเผชิญกับสถานการณ์เสี่ยงต่อการใช้ยาเสพติด

2. ปัจจัยทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ถ้าไม่ได้มีการเตรียมตัวให้พร้อมในการเผชิญกับสถานการณ์ที่เสี่ยงต่อการเสพยาเสพติด อาจก่อให้เกิดปัญหาตามมาได้ ไม่ว่าจะเป็นแหล่งชุมชนที่พักอาศัย หรืออาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่อาจเสี่ยงต่อการเสพยาเสพติดได้ง่าย

3. ปัจจัยทางด้านอารมณ์และจิตใจ ไม่ว่าจะเป็นความกดดันจากครอบครัว ปัญหาส่วนตัว ภาวะอารมณ์แปรปรวน ความวิตกกังวลต่าง ๆ เป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้เสพกลับไปเสพยาเสพติดอีกครั้งหนึ่ง หรือการขาดแรงจูงใจในการเลิกใช้ยาเสพติด ทำให้ผู้เสพยาเสพติดไม่มีความมานะอุสาหะในการที่เลิกยาเสพติดได้อย่างจริงจัง

เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการใช้ระบบบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด²¹

การบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเป็นกระบวนการและขั้นตอนที่ต้องรักษาผู้ติดยาเสพติดทั้งทางร่างกายและจิตใจ การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดนั้นจึงควรที่จะทำให้ง่ายขวางและเนื่องจากผู้เสพหรือติดยาเสพติดมีเป็นจำนวนมากและเป็นปัญหาสำคัญของประเทศ พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 จึงมีการกำหนดให้ขยายขอบเขตของการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้ครอบคลุมถึงผู้เสพและมีไว้ในครอบครอง ผู้เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย และผู้เสพและจำหน่ายยาเสพติดจำนวนเล็กน้อย

²¹ ญรัศนัย สุภัทรากุล, เรื่องเดิม, หน้า 30.

หลักการสำคัญ ที่ใช้ในการแก้ไขฟื้นฟูบุคลิกภาพและสุขภาพของผู้ติดยาเสพติดที่ทรุดโทรมลงอันเกิดจากการใช้ยาเสพติดที่เรื้อรังมาเป็นเวลานาน ให้กลับมาเป็นปกติทั้งกายและจิตใจ ได้ดังนี้

1. พัฒนาพฤติกรรมและบุคลิกของผู้ติดยาเสพติด โดยการพัฒนาร่างกายประสานสัมพันธ์กับการเคลื่อนไหวและการพัฒนาจิตใจ รวมทั้งอารมณ์และเชาวน์ปัญญา
2. พัฒนาทางด้านสังคมการปรับจิตใจและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยการปรับตัวให้เข้ากับบุคคลและสังคมสิ่งแวดล้อม
3. เสริมสร้างงานให้กับผู้ป่วยให้มีความทำ ทั้งในด้านการฝึกอาชีพให้ผู้ป่วย ให้ผู้ป่วยมีความเพลิดเพลินในการทำงาน ให้ผู้ป่วยลืมเรื่องการใช้ยาเสพติด และให้นำความรู้ความสามารถไปประกอบอาชีพได้

การฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ติดยาเสพติดมีทั้งเป้าหมายทั้งในด้านการคุณภาพชีวิต การฟื้นฟูสุขภาพของผู้ป่วย และในด้านสิ่งแวดล้อมที่จะทำให้ปัญหาต่าง ๆ ลดลงอันเนื่องมาจากการติดยาเสพติดซึ่งมีการกำหนดเป้าหมายไว้ ดังนี้

1. ลดอัตราการติดซ้ำ (Relapsing Rate) เป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการเพิ่มของผู้ป่วย โดยมีเป้าหมายให้ผู้ป่วยสามารถเลิกใช้ยาเสพติดและหลุดพ้นจากการใช้ยาเสพติดอย่างเด็ดขาด
  2. ลดอัตราการตาย (Mortality Rate) การที่ผู้ป่วยมีอาการติดซ้ำบ่อย ๆ นั้นเกิดจากการติดยาเสพติดและมีโรคแทรกซ้อนต่าง ๆ
  3. เพิ่มคุณภาพชีวิตและส่งเสริมสุขภาพ (Quality Life) ให้ผู้ติดยาเสพติดได้มีคุณค่าต่อสังคมและได้ประโยชน์ให้แก่สังคม
  4. เป้าหมายในการลดผลกระทบที่เป็นอันตรายต่าง ๆ (Detrimental Effects) ของผู้ติดยาเสพติดที่มีต่อสังคมไม่ว่าจะเป็นปัจจุบันหรืออนาคต
- โดยมีขั้นตอนการบำบัดฟื้นฟูมี 4 ขั้นตอน คือ ²²
1. ขั้นตอนเตรียมการ (Pre-Admission) ได้แก่ ขั้นตอนในการสอบถามถึงอาการของผู้ป่วย การประเมินคัดกรอง การตรวจร่างกาย และการนัดหมายให้เข้ารับการรักษา
  2. ขั้นตอนพิษยา (Detoxification) เป็นการบำบัดอาการทางด้านร่างกายอันเกิดจากการใช้ยาเสพติด และภาวะแทรกซ้อนต่าง ๆ มีทั้งแบบผู้ป่วยนอกและผู้ป่วยใน โดนขึ้นอยู่กับสภาพของการเสพยา

²²ผู้เสพยาเสพติดคือผู้ป่วยควรได้รับการบำบัดรักษา, ค้นวันที่ 12 กันยายน 2561 จาก

3. ขั้นตอนการฟื้นฟูสมรรถภาพ (Rehabilitation) เป็นการปรับสภาพร่างกายและจิตใจ รวมทั้งทางด้านสังคมของผู้เสียหายให้มีความเข้มแข็ง และปรับเปลี่ยนพฤติกรรม บุคลิกภาพของผู้ป่วย ให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุข

4. การติดตามดูแล (Aftercare) เป็นการติดตามดูแลผู้ที่ผ่านการบำบัดรักษา ทั้ง 3 ขั้นตอนแล้ว เพื่อช่วยเหลือดูแลผู้ผ่านการบำบัดรักษายาเสพติดไม่ให้เกิดกลับไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

รูปแบบการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของประเทศไทย

การติดยาเสพติดก่อให้เกิดโทษทั้งทางร่างกายและจิตใจของผู้เสพ รวมทั้งยังส่งผลกระทบต่อสังคม ชุมชน ครอบครัว และประเทศชาติ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการบวกรักษาบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดให้กลับคืนสู่สังคมได้ โดยระบบการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ติดยาเสพติดในประเทศไทยนั้นแบ่งออกเป็น 3 ระบบด้วยกัน คือ²³

1. ระบบสมัครใจ (Voluntary System)

หมายถึง การที่ผู้ติดยาเสพติดขอเข้ารับการรักษาในสถานพยาบาลของรัฐ หรือของเอกชน ด้วยความยินยอมสมัครใจของตนเอง โดยการบำบัดรักษาในระบบนี้นั้นจะมีทั้งแบบผู้ป่วยนอก คือ ผู้ติดยาเสพติดจะต้องมารายงานตัวที่สถานพยาบาลตามกำหนดและมารับยาไปรับประทาน โดยไม่ต้องบำบัดรักษาอยู่ในสถานพยาบาล ส่วนแบบผู้ป่วยใน คือ ผู้ติดยาเสพติดจะต้องเข้ารับการรักษาอยู่ในสถานพยาบาลตลอดระยะเวลาที่ทำการบำบัดรักษา ซึ่งการบำบัดรักษาในระบบนี้ผู้ที่เข้ารับการรักษาในระบบสมัครใจจะได้รับการยกเว้นโทษ แต่ทั้งนี้จะต้องขอเข้ารับการรักษาก่อนที่ความผิดจะปรากฏต่อหน้าเจ้าหน้าที่

2. ระบบต้องโทษ (Correctional System)

หมายถึง ผู้ติดยาเสพติดที่ถูกเจ้าหน้าที่ทำการจับกุมและดำเนินคดีตามกฎหมาย ศาลจะเป็นผู้ที่มีอำนาจสั่งให้ดำเนินการอย่างไรใด หนึ่ง คือ ให้มีการลงโทษจำคุกโดยมีราชทัณฑ์เป็นผู้ควบคุมตัวไว้ในทัณฑสถานหรือเรือนจำ หรือให้รอลงโทษไว้โดยมีเงื่อนไขในการคุมประพฤติไว้ก็ได้ แต่ถ้าผู้ติดยาเสพติดเป็นเยาวชนหรือเด็ก ก็อาจจะถูกส่งตัวไปเข้ารับการรักษาในสถานฝึกอบรม หรือให้กลับไปอยู่กับครอบครัวแต่วางเงื่อนไขหรือข้อกำหนดไว้ และใน

²³ ร้อยตำรวจเอกวิชญ์ โนนคำม่วง, มาตรการทางกฎหมายในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด: ศึกษากรณีการนำระบบสมัครใจบำบัดมาใช้ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558), หน้า 38.

ระหว่างที่ต้องรับโทษในเรือนจำนั้น ผู้ติดยาเสพติดก็จะได้รับการควบคุมความประพฤติ และได้รับการรักษาควบคู่ไปด้วย

หน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ กรมพินิจคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมราชทัณฑ์ กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม โดยในการดำเนินการที่ผ่านมาเน้นสถานที่บำบัดรักษาไม่เอื้ออำนวยต่อการบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพ อันเนื่องมาจากควบคุมตัวที่อยู่ร่วมกับผู้กระทำความผิดรายอื่น ๆ ทำให้ผู้ติดยาเสพติดมีการเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรจากบุคคลเหล่านั้น และนอกจากนี้เมื่อผู้ติดยาเสพติดพ้นโทษก็จะมีประวัติอาชญากรซึ่งสังคมไทยนั้นไม่ยอมรับในเรื่องนี้จนก่อให้เกิดปัญหาในการดำรงชีพต่อไป

3. ระบบบังคับ (Compulsory System)

เป็นแนวคิดที่นำเอาระบบของสองระบบมารวมกัน โดยตราเป็นพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดขึ้น ประกอบกับให้ขยายขอบเขตการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ให้ครอบคลุมถึงผู้เสพและมีไว้ครอบครอง ผู้เสพและมีไว้ครอบครองเพื่อจำหน่าย ตามลักษณะ ชนิด ประเภทและปริมาณที่กำหนดในกฎกระทรวง รวมทั้งเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดดังกล่าว ส่วนสถานที่เพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพนั้นได้กำหนดให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เช่น สถานที่ของหน่วยงานราชการ สถานพยาบาลของกระทรวงสาธารณสุขหรือหน่วยงานอื่น ๆ ระบบบังคับบำบัดนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งตามกฎหมายโดยเฉพาะสามารถนำตัวผู้ต้องสงสัยว่าติดยาเสพติดไปรับการตรวจหาสารเสพติด ถ้าพบสารเสพติดในปริมาณที่แสดงว่าผู้นั้นใช้สารเสพติดและสมควรที่จะเข้ารับการบำบัดรักษา ก็จะบังคับให้เข้ารับการบำบัดรักษาในสถานพยาบาลแบบบังคับ หรือหน่วยงานทหารแล้วแต่กรณี และเมื่อบำบัดได้ครบถ้วนตามที่คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพกำหนด ผ่านการประเมิน ผู้ที่เสพยาเสพติดจะได้รับการยกเว้นโทษ ไม่มีประวัติอาชญากร ทำให้อยู่ในสังคมได้อย่างปกติ

ข้อดีของระบบบังคับบำบัด คือ

1. ทำให้ผู้เสพยาเสพติดได้ถูกตัดออกจากกระบวนการของผู้ค้าโดยวิธีการบำบัดรักษา
2. ทำให้ผู้ติดยาเสพติด ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพจนครบทุกขั้นตอนกระบวนการซึ่งตามหลักวิชาการแล้วเป็นที่ทราบกันว่า ผู้ติดยาเสพติดจำเป็นต้องได้รับการฟื้นฟูทั้งทางด้านจิตใจและร่างกายให้เข้มแข็งจนสามารถเลิกจากการใช้เสพยาเสพติดได้อย่างเด็ดขาด หรืออย่างน้อยก็สามารถที่จะหยุดการเสพยาเสพติดได้เป็นระยะเวลาอันยาวนานก่อนที่จะเริ่มหวนกลับไปเสพยาซ้ำ

3. ในระบบบังคับบำบัดนั้น อาจจะเป็นแนวทางผลักดันที่ทำให้ผู้เสพยาเสพติดที่มี การงานและอาชีพมั่นคง สามารถสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษาในระบบสมัครใจมากขึ้น เพราะไม่ต้องการที่จะถูกจับกุมตัวส่งเข้าไปบำบัดฟื้นฟูในระบบบังคับบำบัดซึ่งจะต้องใช้ เวลานานกว่าการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจ

4. ผู้เข้ารับการบำบัดมีโอกาสพัฒนาตนเองให้กลับตนเป็นพลเมืองดีของสังคม และได้รับการฝึกอาชีพ ฝึกฝนทักษะชีวิตจนสามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมได้

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการบำบัดฟื้นฟู

มาตรการทางกฎหมายในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดของประเทศไทยจะอาศัย กลไกต่าง ๆ ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นหลัก ซึ่งมีกฎหมายต่าง ๆ ที่สำคัญและ เกี่ยวข้องกับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของไทย ได้ดังนี้

1. ประมวลกฎหมายอาญา

ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 49 นั้น ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาลงโทษ จำคุก หรือพิพากษาว่ามีความผิดแต่ให้รอการกำหนดโทษไว้ หรือรอการลงโทษบุคคลใด ถ้า ศาลเห็นสมควรว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดเนื่องเกี่ยวกับการเป็นผู้ติดยาเสพติดให้โทษ ศาล จะกำหนดในคำพิพากษาก็ได้ว่า ให้บุคคลนั้นจะต้องไม่เสพยาเสพติดให้โทษอย่างหนึ่งอย่างใด หรือทั้งสองอย่างภายในระยะเวลาไม่เกินสองปีนับแต่วันพ้นโทษหรือวันปล่อยตัวเพราะรอการ กำหนดโทษ หรือรอการลงโทษก็ได้

และในกรณีที่บุคคลดังกล่าวไม่ปฏิบัติตามที่ศาลกำหนด ศาลจะสั่งให้ส่งไปคุมตัว ไว้ในสถานพยาบาลเป็นระยะเวลาไม่เกินสองปีก็ได้²⁴

ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 กำหนดไว้ว่าผู้ใดกระทำความผิด เมื่อศาล ได้พิพากษาว่ามีความผิดแต่ให้รอการกำหนดโทษไว้ก็ได้หรือจะกำหนดโทษแต่รอการลงโทษไว้ แล้วปล่อยตัวไปก็ได้ ศาลจะให้โอกาสแก่ผู้กระทำความผิดได้มีโอกาสกลับตัวกลับใจในการ

²⁴มาตรา 49 แห่งประมวลกฎหมายอาญา บัญญัติว่า “ในกรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษจำคุก หรือพิพากษาว่า มีความผิดแต่รอ การกำหนดโทษ หรือรอการลงโทษบุคคลใด ถ้าศาลเห็นว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดเนื่องกับการเสพยาเป็นอาชญา หรือการเป็นผู้ติดยาเสพติดให้โทษ ศาลจะกำหนดในคำพิพากษา ว่าบุคคลนั้นจะต้องไม่เสพยา ยาเสพติดให้โทษอย่างหนึ่ง อย่างใด หรือทั้งสองอย่างภายในระยะเวลาไม่เกินสองปีนับแต่วันพ้นโทษหรือ วันปล่อยตัวเพราะรอการกำหนดโทษ หรือรอการ ลงโทษก็ได้”.

ปรับปรุงตัวให้ดีขึ้นไม่ไปกระทำความผิดซ้ำอีก โดยศาลจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติของผู้กระทำความผิดด้วยหรือไม่ก็ได้²⁵

โดยศาลอาจกำหนดเงื่อนไขไว้หลายข้อหรือข้อเดียวก็ได้ ดังต่อไปนี้

1. ให้ไปรายงานตัวต่อศาล เพื่อให้เจ้าหน้าที่ได้สัมภาษณ์ แนะนำ ช่วยเหลือ เรื่อง ความประพฤติและการประกอบอาชีพ หรือแม้แต่จัดให้กระทำกิจกรรมบริการสังคม
2. ให้ทำงาน ฝึกหัด อาชีพ อันเป็นกิจจะลักษณะ
3. ห้ามไม่ให้มีการคบค้าสมาคมหรือมีพฤติกรรมใด ๆ อันอาจก่อให้เกิดการกระทำความผิดดังที่เคยกระทำไปอีก
4. มีการบำบัดรักษาความบกพร่องของทางจิตใจหรือทางร่างกาย และโรคอย่างอื่น
5. ข้อกำหนดอื่น ๆ ตามที่ศาลเห็นสมควรเพื่อบำบัดฟื้นฟู หรือป้องกันไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้มีโอกาสกระทำความผิดซ้ำเกิดขึ้นอีก

ข้อสังเกต การบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดในกรณีนี้เป็นกรณีที่เกิดขึ้นหลังจากที่ศาลได้มีคำพิพากษาไปแล้วซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการในระบบบังคับบำบัด แต่การที่ผู้ที่จะได้รับการบำบัดฟื้นฟูตามมาตรานี้จะเป็นดุลพินิจของศาลซึ่งศาลอาจจะให้จำเลยได้รับการบำบัดฟื้นฟูหรือไม่ก็ได้ โดยอยู่ที่ดุลพินิจของศาลทำให้ไม่มีความแน่นอนว่าผู้ติดยาเสพติดนั้นจะได้รับการบำบัดฟื้นฟูหรือไม่

2. พระราชบัญญัติวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518²⁶

ในมาตรา 88 เมื่อปรากฏว่าผู้ใดเสพติดซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ เลขาธิการหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากเลขาธิการโดยความเห็นหรือคำแนะนำของคณะกรรมการ มีอำนาจที่จะสั่งให้จัดส่งผู้นั้น ไปเข้ารับการรักษาพยาบาลหรือการฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพ ณ สถานพยาบาลหรือสถานพักฟื้นตามที่ เห็นสมควรเป็นเวลาไม่เกิน 180 วัน และในกรณีจำเป็นเกี่ยวกับการ

²⁵มาตรา 56 แห่งประมวลกฎหมายอาญา บัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุก และในคดีนั้นศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกินสองปี ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นได้รับโทษจำคุกมาก่อนหรือปรากฏว่าได้รับโทษจำคุกมาก่อน แต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ เมื่อศาลได้คำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษา อบรมสุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัยอาชีพและสิ่งแวดล้อมของผู้นั้นหรือสภาพความผิด หรือเหตุอื่นอันควรปรานีแล้ว เห็นเป็นการสมควรศาลจะพิพากษาว่า ผู้นั้นมีความผิดแต่รอการลงโทษไว้หรือกำหนดโทษแต่รอการลงโทษไว้ แล้วปล่อยตัวไปเพื่อให้โอกาสผู้นั้นกลับตัวภายในระยะเวลา ที่ศาลจะได้กำหนด แต่ต้องไม่เกินห้าปีนับแต่วันที่ศาลพิพากษา โดยจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติของผู้นั้นด้วยหรือไม่ก็ได้”.

²⁶พระราชบัญญัติวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ.2518, ค้นวันที่ 1 กันยายน2561จาก web.krisdika.go.th.

รักษาพยาบาล หรือการฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพ เลขาธิการหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจาก เลขาธิการจะขยายเวลาออกไปอีกได้ไม่เกิน 180 วัน

ให้กระทรวงสาธารณสุขมีหน้าที่ให้การรักษา การศึกษาอบรม การดูแล ภายหลัง การ รักษาพยาบาลหรือการฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพตามสมควรแก่บุคคลดังกล่าวในวรรค หนึ่ง เพื่อให้ บุคคลนั้นกลับคืนสู่สภาพของปกติซึ่งไม่ได้เสียดังซึ่งวัตถุออกฤทธิ์

ในมาตรา 114 ผู้เสียดังซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ผู้ใดขัดขืนไม่ยอมไปรับการรักษาพยาบาล หรือการฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพตามคำสั่งของเลขาธิการหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจาก เลขาธิการ จะต้องถูกระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำ ทั้งปรับและเมื่อพ้นโทษแล้ว ให้ส่งตัวผู้นั้นไปรับการรักษาพยาบาลหรือการฟื้นฟูสุขภาพและ สมรรถภาพตามคำสั่งเดิม

ในมาตรา 115 ผู้รับการรักษาพยาบาลหรือการฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพตาม คำสั่งของเลขาธิการหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากเลขาธิการ หากผู้ใดหลบหนีไปจาก สถานพยาบาลหรือสถานพักฟื้น จะต้องถูกระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกิน หนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และเมื่อพ้นโทษแล้ว ให้ส่งตัวผู้นั้นไปรับการรักษาพยาบาล หรือการฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพตามคำสั่งเดิม

ข้อสังเกต การบำบัดฟื้นฟูตามพระราชบัญญัติวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 เป็นอำนาจของผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากเลขาธิการโดยความเห็นหรือคำแนะนำของ คณะกรรมการ ที่จะสั่งให้ผู้เสียดังซึ่งเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูหรือไม่ และกระบวนการ บำบัดฟื้นฟูเป็นแบบระบบบังคับบำบัด

3. พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522²⁷

ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 94 ผู้ใดเสียดังซึ่งยาเสพติดให้ โทษ เสพและมีไว้ในครอบครอง เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือเสพและจำหน่าย ซึ่งยาเสพติดให้โทษตามลักษณะชนิดประเภทและปริมาณที่กำหนดในกฎกระทรวงและได้สมัคร ใจขอเข้ารับการบำบัดรักษาในสถานพยาบาลก่อนความผิดจะปรากฏต่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจอีกทั้งได้ปฏิบัติครบถ้วนตามระเบียบข้อบังคับเพื่อควบคุมการ บำบัดรักษา และระเบียบวินัยสำหรับสถานพยาบาลดังกล่าว จนได้รับการรับรองเป็นหนังสือ จากพนักงานเจ้าหน้าที่ที่รัฐมนตรีกำหนดแล้ว ให้พ้นจากความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ แต่ ทั้งนี้ไม่รวมถึงกรณีความผิดที่ได้กระทำไปภายหลังการสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษา

²⁷พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522, คำนวนที่ 1 กันยายน2561จาก <http://www.web.krisdika.go.th>.

การรับเข้าบำบัดรักษาในสถานพยาบาลนั้นให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่ คณะกรรมการประกาศกำหนด

ข้อสังเกต มาตรา 94 เป็นการเปิดโอกาสให้กับผู้เสพยาเสพติด เสพและมีไว้ในครอบครอง เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือเสพและจำหน่ายในจำนวนที่ไม่มากกว่าก่อนที่ความผิดจะปรากฏต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เมื่อได้สมัครใจเข้ารับการรักษาสถานพยาบาลแล้ว ให้ถือว่าพ้นจากความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ดังนั้นหากถูกพนักงานเจ้าหน้าที่จับกุมได้ก่อนที่จะมีการสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษา ก็จะต้องถูกดำเนินการตามกฎหมายที่บัญญัติไว้ในความผิดนั้น ๆ

ในมาตรา 98 ผู้ใดต้องโทษเป็นครั้งที่สามเมื่อพ้นโทษแล้ว ให้พนักงานเจ้าหน้าที่โดยคำสั่งรัฐมนตรีนำตัวไปควบคุมไว้ ณ สถานพยาบาลที่รัฐมนตรีประกาศจัดตั้งขึ้นโดยเฉพาะ และให้ทำการบำบัดรักษาจนกว่าจะได้รับการรับรองเป็นหนังสือจากพนักงานเจ้าหน้าที่ที่รัฐมนตรีกำหนดว่าเป็นผู้ได้รับการบำบัดรักษาครบถ้วนตามระเบียบข้อบังคับเพื่อควบคุมการบำบัดรักษาและระเบียบวินัยสำหรับสถานพยาบาลดังกล่าวแล้ว

ในมาตรา 99 ผู้ใดหลบหนีไปในระหว่างถูกควบคุมตัวไว้ ณ สถานพยาบาลจะต้องถูกระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

4. พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545²⁸

การบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของประเทศไทยนั้นมานานแล้ว แต่ที่ผ่านมานั้นการบำบัดฟื้นฟูแล้วแต่มีปัญหาและอุปสรรคมากมายต่อการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดให้กลับมาเป็นพลเมืองดีของสังคม ดังนั้นจึงจำเป็น โดยในปัจจุบันนั้นปัญหายาเสพติดได้รุนแรงมากยิ่งขึ้น และมีแนวคิดเกี่ยวกับผู้เสพยาเสพติดได้เปลี่ยนไป โดยมีหลักการว่าผู้เสพยาเสพติดมีสภาพเป็นผู้ป่วยอย่างหนึ่ง มิใช่อาชญากรปกติ ดังนั้นการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจึงสมควรจะกระทำให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น เนื่องจากบุคคลเหล่านี้ตกเป็นเหยื่อของผู้ค้ายาเสพติด และเนื่องจากมีผู้เสพยาเสพติดเป็นจำนวนมากจึงจำเป็นต้องเพิ่มสถานที่เพื่อการตรวจพิสูจน์ สถานที่เพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้มากขึ้น และได้ให้คำนิยามไว้ ดังนี้

“ยาเสพติด” หมายความว่า ยาเสพติดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดและยาเสพติดให้โทษตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ

“ติดยาเสพติด” หมายความว่า เสพยาเสพติดเป็นประจำติดต่อกัน และตกอยู่ในสภาพที่จำเป็นต้องพึ่งยาเสพติดนั้น

²⁸พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545, ค้นวันที่ 1 กันยายน2561จาก <http://www.web.krisdika.go.th>.

“ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด” หมายความว่า การกระทำใด ๆ อันเป็นการบำบัดการติดยาเสพติดและฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจของผู้ติดยาเสพติด รวมถึงตลอดถึงการรักษาสภาพร่างกายและจิตใจของผู้ซึ่งเสพยาเสพติดให้กลับคืนสู่สภาพปกติโดยไม่เสี่ยงต่อการเป็นผู้ติดยาเสพติด

ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ถือเป็นสถานพยาบาลตามประมวลกฎหมายอาญา และเป็นหน่วยงานในสังกัดกรมคุมประพฤติ โดยแต่ละแห่งจะมีผู้อำนวยการศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเป็นผู้บังคับบัญชา มีอำนาจหน้าที่ในการตรวจพิสูจน์การเสพหรือการติดยาเสพติดของผู้ที่เข้ารับการตรวจพิสูจน์ ควบคุมตัวและดูแลผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ หรือผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในระหว่างการตรวจพิสูจน์หรือการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ผู้ใดต้องหาว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย เสพและมีไว้ในครอบครอง หรือเสพและจำหน่ายยาเสพติด ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นอยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุก หรือต้องหาหรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการนำตัวผู้ต้องหาไปศาลภายใน 48 ชั่วโมง เพื่อให้ศาลพิจารณามีคำสั่งส่งตัวผู้นั้นไปตรวจพิสูจน์การเสพหรือการติดยาเสพติด

ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนคดีต่อไป ในระหว่างที่มีการตรวจพิสูจน์และการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด และเมื่อสอบสวนเสร็จให้ดำเนินการส่งสำนวนการสอบสวนไปให้กับพนักงานอัยการ โดยที่ไม่จำเป็นต้องส่งผู้ต้องหาไปด้วย แต่ให้ทำการแจ้งให้ครอบครัวทราบว่าผู้ต้องหานั้นถูกควบคุมตัวอยู่ ณ สถานที่เพื่อการตรวจพิสูจน์หรือศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด (มาตรา 19)

กรณีปรากฏว่าผู้ต้องหามีการเสพยาเสพติดมาก่อน หรือในขณะที่ หรือภายหลังจากที่ถูกทำการจับกุม เพื่อให้ตนเองได้รับการส่งตัวไปฟื้นฟูสมรรถภาพและไม่ต้องถูกดำเนินคดีในข้อหาฐานเสพและมีไว้ในครอบครอง เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือเสพและจำหน่ายยาเสพติดหากเป็นเช่นนี้แล้ว ผู้นั้นไม่มีสิทธิได้รับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพ และให้คณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดแจ้งให้อัยการหรือพนักงานสอบสวนดำเนินการรับตัวผู้นั้นไปเพื่อดำเนินคดีต่อไปตามกฎหมาย (มาตรา 20)

ผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ต้องอยู่รับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเป็นเวลาไม่เกินหกเดือนนับแต่วันถูกส่งตัวเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

หากผลการบำบัดฟื้นฟูยังไม่เป็นที่น่าพอใจ ให้คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พิจารณาทำการขยายระยะเวลาออกไปอีกได้

ถ้าหากผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพหรือผู้ที่เข้ารับการตรวจพิสูจน์ ได้หลบหนีไปจากการควบคุมตัวหรือระหว่างการตรวจพิสูจน์ ในระหว่างที่มีการฟื้นฟูสมรรถภาพหรือการตรวจพิสูจน์ผู้ติดยาเสพติด ให้ถือว่าผู้นั้นหลบหนีการคุมขังตามมาตรา 190 แห่งประมวลกฎหมายอาญาและให้แจ้งพนักงานสอบสวนทราบทันที (มาตรา 29)

เมื่อได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพจนครบถ้วนตามที่กำหนดแล้วและผลการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพเป็นที่น่าพอใจ ให้ถือว่าผู้บำบัดฟื้นฟูได้พ้นจากความผิด และให้มีคำสั่งปล่อยตัวผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูไปแล้วแจ้งผลให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการซึ่งยังดำเนินคดีอยู่ทราบ

ในกรณีที่ผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดยังไม่เป็นที่พอใจ ให้คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดรายงานความเห็นไปยังพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ เพื่อประกอบการพิจารณาดำเนินคดีผู้นั้นต่อไป (มาตรา 33)

กลไกตามกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545

ในขั้นตอนของการบำบัดฟื้นฟูในระบบบังคับบำบัดตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 นี้ จะเป็นการดำเนินกับผู้เสพยาเสพติดผ่านการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจมาแล้ว หรือเป็นบุคคลที่ไม่เข้าเงื่อนไขของการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจ โดยจะมีขั้นตอนของเจ้าหน้าที่ ดังนี้

พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ

พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวนและจับกุมผู้กระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการปราบปรามผู้กระทำความผิดโดยสิ่งบ่งชี้สัมฤทธิ์ของการปฏิบัติหน้าที่นั้นอาจได้แก่ จำนวนหรือสถิติการจับกุมมากที่สุด

พนักงานสอบสวน

เมื่อกระทำการจับกุมผู้กระทำความผิดฐานเสพยาแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานฝ่ายปกครองจะต้องนำตัวผู้ต้องหาขึ้นมายังที่ทำการของพนักงานสอบสวน ซึ่งพนักงานสอบสวนจะต้องมีหน้าที่ในการนำตัวผู้ต้องหานั้น ๆ ที่ไม่ปรากฏว่าอยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีหรือต้องหาในความผิดอื่นอันเป็นความผิดที่มีอัตราโทษจำคุก หรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล ไปส่งศาลภายใน 48 ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหานั้นมาถึงที่ทำการของ

พนักงานสอบสวน และเมื่อสอบสวนเสร็จแล้วให้ส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ โดยไม่ต้องส่งตัวผู้ต้องหาไปด้วย แต่ต้องทำการแจ้งให้พนักงานอัยการทราบว่าคุณต้องหาถูกควบคุมตัวอยู่ ณ ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดหรือการควบคุมแห่งใด นอกจากนี้พนักงานสอบสวนยังมีหน้าที่ในการมารับตัวผู้ต้องหาไว้ตรวจพิสูจน์หรือฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

พนักงานอัยการ

ก. ดำเนินการสั่งฟ้องคดี ในกรณีที่ผลการตรวจพิสูจน์ไม่พบว่าเป็นผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติด และในคดีนั้นผู้ต้องหาได้กระทำผิดฐานครอบครอง ครอบครองเพื่อจำหน่ายหรือจำหน่ายด้วย และเมื่อมีหลักฐานเพียงพอ นอกจากนี้ยังมีหน้าที่ในการนำตัวผู้ต้องหาที่อยู่ในสถานที่ที่รับตัวผู้ต้องหาไว้ตรวจพิสูจน์หรือฟื้นฟูสมรรถภาพมาดำเนินการฟ้องคดี และในกรณีที่พนักงานสอบสวนได้ส่งสำนวนการสอบสวนไว้แล้วโดยไม่มีผู้ต้องหา

ข. ดำเนินการสั่งไม่ฟ้องคดี ในกรณีที่เห็นว่าผลการตรวจพิสูจน์ไม่พบว่าเป็นผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติด

ค. สั่งชะลอการฟ้อง เมื่อผลการตรวจพิสูจน์ปรากฏว่าผู้ต้องหาเป็นผู้เสพหรือติดยาเสพติดและได้รับแจ้งจากคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดว่า ผู้ต้องหานั้นจะต้องรับการฟื้นฟูสมรรถภาพตามแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

ศาล

ศาลจะมีบทบาทคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาตามที่รัฐธรรมนูญได้ให้การรับรองไว้ เมื่อพนักงานสอบสวนได้นำตัวผู้กระทำผิดมาส่งยังศาล เพื่อรับการตรวจพิสูจน์การเสพหรือติดยาเสพติด และส่งตัวผู้ต้องหานั้นไปควบคุมตัวเพื่อตรวจพิสูจน์ที่ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ให้ศาลแจ้งให้คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดทราบด้วย นอกจากนี้ในกรณีปรากฏข้อเท็จจริงภายหลังจากศาลมีคำสั่งส่งตัวผู้ต้องหาไปรับการตรวจพิสูจน์แล้วพบว่าผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์หรือผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดนั้นต้องหาหรือถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่น ซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกหรือต้องคำพิพากษาให้จำคุกศาลต้องพิจารณามีคำสั่งให้ส่งตัวผู้ต้องหาไปยังพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินคดีต่อไป

เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์/สถานพินิจ

บทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์/สถานพินิจ ในกระบวนการยุติธรรมเพื่อการแก้ไขผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติด ได้แก่ ควบคุมตัวผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ในระหว่างการตรวจพิสูจน์ ในกรณีที่ผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ไม่ได้อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว และดูแลให้ผู้เข้ารับการ

ตรวจพิสูจน์ปฏิบัติตามระเบียบเงื่อนไขและข้อบังคับต่าง ๆ ภายในระยะเวลา 15 วัน เว้นแต่มีเหตุจำเป็นคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดอาจมีคำสั่งขยายระยะเวลาการตรวจพิสูจน์ออกไปได้อีก 30 วัน รวมแล้วไม่เกิน 45 วัน

คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในกระบวนการยุติธรรม เพื่อแก้ไขผู้เสพ หรือผู้ติดยาเสพติดตามกฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด คือ กำหนดระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการบังคับบำบัดรักษา และมีหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์การวินิจฉัยหรือคำสั่งของคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่ผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์หรือผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเป็นกลไกที่มีความสำคัญที่สุดของกระบวนการในระบบบังคับบำบัด เนื่องจากมีบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการบำบัดรักษาโดยตรง เริ่มตั้งแต่การตรวจพิสูจน์การเสพหรือการติดยาเสพติดของผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์และมีคำวินิจฉัยว่าผู้นั้นเป็นผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติด ซึ่งหากมีการวินิจฉัยว่าเป็นผู้เสพหรือติดยาเสพติด ก็จะมีการจัดทำแผนฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดและแจ้งผลการตรวจพิสูจน์นั้นให้พนักงานอัยการทราบ เพื่อให้มีคำสั่งชะลอการฟ้องไว้ก่อนจนกว่าจะได้รับแจ้งผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจากคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

พนักงานเจ้าหน้าที่

บทบาทหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ การจัดทำบันทึกประวัติพฤติกรรมในการกระทำความผิด ตลอดจนสภาพแวดล้อมทั้งปวงของผู้รับการตรวจพิสูจน์และตรวจพิสูจน์การเสพหรือการติดยาเสพติด การติดตามจับกุมผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์หรือผู้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่หลบหนีจากการควบคุม เพื่อการตรวจพิสูจน์การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดหรือการควบคุมตัวผู้นั้น นอกจากนี้ยังมีอำนาจในการเข้าเคหะสถาน สถานที่หรือยาพาหนะใด ๆ เพื่อตรวจค้นและจับตัวผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่ไม่ปฏิบัติตามระเบียบเงื่อนไข หรือมีหนังสือทำการเรียกตัวบุคคลใดที่เกี่ยวข้องกับผู้เข้ารับการผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูหรือตรวจพิสูจน์มาให้ถ้อยคำ หรือส่งเอกสารหรือหลักฐานใดมาเพื่อการตรวจสอบเพื่อประกอบการพิจารณาในการปฏิบัติในฐานะผู้อำนวยการศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

ผู้เสพ ผู้ติดยาเสพติด

หน้าที่ของผู้เสพยาเสพติดก็คือ การปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับกระบวนการบำบัดรักษาโดยเคร่งครัด

กรมคุมประพฤติ

หน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการแก้ไขปัญหามันผู้เสพยาเสพติด คือกรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม โดยมีบทบาทหน้าที่ในการจัดทำนโยบาย แผนงาน และงบประมาณที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม เพื่อการแก้ไขผู้เสพยาเสพติดหรือผู้ติดยาเสพติด อีกทั้งยังทำหน้าที่เป็นฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดอีกด้วย

ข้อสังเกต ตามมาตรา 19 แม้ผู้เสพยาเสพติดนั้นจะเข้าเงื่อนไขตามมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 แต่หากผู้เสพยาเสพติดนั้นมีความประพฤติตามเงื่อนไขที่จะเข้ารับการฟื้นฟูในระบบสมัครใจตามประกาศ คสช.108/2557 เจ้าหน้าที่จะต้องนำตัวผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจเสียก่อน

การกำหนดคุณสมบัติของผู้เสพยาเสพติดที่เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ในการกำหนดคุณสมบัติของผู้เสพยาเสพติดที่จะเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูนั้น จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้เป็นการให้สิทธิผู้ติดยาเสพติดได้รับการพิจารณาให้เข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูครอบคลุมไปถึงผู้เสพยาเสพติดที่เป็นผู้ครอบครองยาเสพติดเพื่อจำหน่ายและเป็นผู้จำหน่ายยาเสพติดในจำนวนเล็กน้อย การที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้ก็เพื่อขยายขอบเขตของการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพให้กว้างขวางยิ่งขึ้น แต่ในสถานการณ์ปัจจุบันนี้ยาเสพติดในประเทศไทยนั้นฤทธิ์ของยาเสพติดนั้นลดลง ทำให้ผู้ติดยาเสพติดเป็นจำนวนเพิ่มมากขึ้น เช่นนี้แล้วแม้จะเป็นผู้เสพยาอมไม่มีสิทธิที่จะเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูได้

5. ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู²⁹

เพื่อให้การดำเนินการบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติดในปัจจุบันเป็นไปโดยเหมาะสม จึงสมควรกำหนดให้ผู้ต้องสงสัยว่าการกระทำความผิดฐานเสพยาเสพติดหรือเสพยาเสพติดไว้ในครอบครองที่กำหนดตามบัญชีท้ายประกาศ คสช.108/2557 นี้ ที่ไม่มีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคม ให้ได้รับการบำบัดฟื้นฟูโดยการยินยอมของผู้ต้องสงสัย และให้

²⁹ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู, คำนวณวันที่ 1 กันยายน 2561 จาก <http://www.library2.parliament.go.th>.

ได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่องภายหลังจากที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟูแล้ว รวมทั้งยังมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการดำเนินการในเรื่องดังกล่าวด้วย และเพื่อให้การบำบัดฟื้นฟูเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลสูงสุด คณะรักษาความสงบแห่งชาติจึงได้วางหลักเกณฑ์ ไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ในกรณีที่ผู้ใดต้องสงสัยว่ากระทำความผิดฐานยาเสพติด หรือเสพและมียาเสพติดไว้ในครอบครองตามลักษณะ ชนิด ประเภท และปริมาณที่กำหนดไว้ ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นที่เป็นความผิดที่มีโทษจำคุกหรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล และไม่มีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคม เมื่อผู้นั้นยินยอมเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ก็ให้เจ้าหน้าที่ตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดดำเนินการนำผู้นั้นเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู

เมื่อที่ผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูปฏิบัติครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ที่เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดกำหนดเกี่ยวกับการบำบัดฟื้นฟู

ในส่วนของการนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู และประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ให้เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเป็นผู้ประกาศกำหนดหลักเกณฑ์

ข้อ 2 หากผู้ที่เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูนั้น เป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นที่เป็นความผิดที่มีโทษจำคุกหรือต้องคำพิพากษาให้จำคุกให้ทำการส่งตัวผู้นั้นดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป

ข้อ 3 ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ทำการจัดตั้งศูนย์เพื่อการคัดกรองผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูขึ้น ในทุกอำเภอและทุกเขตและให้มีการจัดตั้งศูนย์เพื่อประสานการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูในระดับอำเภอหรือเขต และระดับจังหวัดหรือกรุงเทพมหานคร

ข้อ 4 ให้ศูนย์เพื่อการคัดกรองผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการคัดกรอง การจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับการคัดกรองเพื่อจำแนกผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู และการส่งต่อผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูไปยังสถานบำบัดฟื้นฟู

ข้อ 5 ให้ศูนย์เพื่อประสานการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู มีอำนาจหน้าที่จัดระบบติดตาม ดูแล ช่วยเหลือ และสนับสนุนผู้ที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟู

ในส่วนของจังหวัดนั้นให้มอบหมายกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครคุมประพฤติ ผู้นำองค์กรชุมชน เป็นผู้ทำการติดตามดูแลและช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู สำหรับ

กรุงเทพมหานครให้มอบหมายผู้อำนวยการเขตผู้นำองค์กรชุมชน อาสาสมัครคุมประพฤติ หรือ
ดำเนินการในเรื่องดังกล่าว

ข้อ 6 ในการดำเนินการบำบัดฟื้นฟูนั้น ให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องทำการแจ้งชื่อ
ตัว ชื่อสกุล เลขประจำตัวประชาชน และที่อยู่ของผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ให้สำนักงาน
คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดทราบ เพื่อใช้ในการดำเนินการรวบรวมและ
จัดส่งข้อมูลไปยังหน่วยงานที่มีหน้าที่ดำเนินการดูแลผ่านการบำบัดฟื้นฟูต่อไป

บัญชียาเสพติดท้ายประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติฉบับที่ 108/2557

1. ลักษณะ ชนิด และประเภทของยาเสพติด สำหรับความผิดฐานเสพ มีดังต่อไปนี้

(1) ยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 มี 6 ชนิด ได้แก่

- (ก) เฮโรอีน
- (ข) เมทแอมเฟตามีน
- (ค) แอมเฟตามีน
- (ง) เมทิลลีนไดออกซีเมทแอมเฟตามีน
- (จ) เมทิลลีนไดออกซีแอมเฟตามีน
- (ฉ) เอ็น เอทิล เอ็มดีเอ หรือเอ็มดีอี

(2) ยาเสพติดให้โทษในประเภท 2 มี 2 ชนิด ได้แก่

- (ก) โคคาอีน
- (ข) ฝิ่น

(3) ยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 มี 1 ชนิด ได้แก่ กัญชา

(4) สารระเหยตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการใช้สารระเหย

ยาเสพติดให้โทษตาม (1) และ (2) ให้รวมถึงวัตถุที่เรียกชื่อเป็นอย่างอื่น ที่มีสูตร

โครงสร้างทางเคมีเช่นเดียวกับยาเสพติดให้โทษดังกล่าว และเกลือใด ๆ ของยาเสพติดให้
โทษดังกล่าวด้วย

2. ปริมาณของยาเสพติดตาม 1. สำหรับความผิดฐานเสพและมีไว้ในครอบครอง
มีดังต่อไปนี้

(1) ยาเสพติดให้โทษในประเภท 1

(ก) เฮโรอีนมีน้ำหนักสุทธิไม่เกิน 100 มิลลิกรัม

(ข) เมทแอมเฟตามีนมีปริมาณไม่เกิน 5 หน่วยการใช้ตามกฎหมายว่าด้วยยา
เสพติดให้โทษ หรือมีน้ำหนักสุทธิไม่เกิน 500 มิลลิกรัม

(ค) แอมเฟตามีนมีปริมาณไม่เกิน 5 หน่วยการใช้ตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษหรือมีน้ำหนักสุทธิไม่เกิน 500 มิลลิกรัม

(2) ยาเสพติดให้โทษในประเภท 2

(ก) โคคาอีนมีน้ำหนักสุทธิไม่เกิน 200 มิลลิกรัม

(ข) ฝิ่นมีน้ำหนักสุทธิไม่เกิน 5,000 มิลลิกรัม

(3) ยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 ได้แก่ กัญชามีน้ำหนักสุทธิไม่เกิน 5,000 มิลลิกรัม

ยาเสพติดให้โทษตาม (1) และ (2) ให้รวมถึงวัตถุที่เรียกชื่อเป็นอย่างอื่น แต่มีสูตรโครงสร้างทางเคมีอย่างเดียวกันกับยาเสพติดให้โทษดังกล่าว และเกลือใด ๆ ของยาเสพติดให้โทษดังกล่าวด้วย

ข้อสังเกต ประกาศ คสช.108/2557 เกี่ยวกับการนำตัวผู้เสพเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู นั้น มีข้อสังเกตว่าเป็นการสมัครใจยินยอมเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูจะต้องกรณีก่อนหรือหลังที่ถูกเจ้าหน้าที่จับกุม เพราะหากเป็นกรณีที่ผู้เสพยาเสพติดถูกเจ้าหน้าที่จับกุมอาจใช้ช่องว่างของกฎหมายนี้หลีกเลี่ยงที่จะถูกดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ได้ และมีข้อสังเกตว่าผู้ที่เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจนี้ เป็นผู้ที่สมัครใจยินยอมเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูด้วยตนเองจริง ๆ หรือไม่ หรือเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 หรือถูกเจ้าหน้าที่บังคับให้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู

6. ประกาศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรื่อง การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู พ.ศ. 2560³⁰

การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู

ข้อ 2 กรณีที่เจ้าหน้าที่ตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด พบผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด หรือเสพและมียาเสพติดไว้ในครอบครอง และเมื่อมีผลการตรวจพิสูจน์บัสสาวะเบื้องต้นพบว่า มีสารเสพติดอยู่ในร่างกายและถ้าผู้ต้องสงสัยยินยอมที่จะเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู และตรวจสอบแล้วไม่พบว่าผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุก หรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษา

³⁰ประกาศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรื่อง การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู พ.ศ.2560, ค้นวันที่ 1 กันยายน 2561 จาก <http://www.ppb.moi.go.th> 2561.

และไม่มีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคมหรือเป็นอุปสรรคต่อการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ติดยาเสพติด ก็ให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการดังนี้ต่อไป

(1) ในกรณีผู้ต้องสงสัยยินยอมที่จะเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการ ดังนี้

(ก) ให้นำตัวผู้ต้องสงสัย พร้อมกับบันทึกผลการตรวจปัสสาวะเบื้องต้นและเอกสารการยินยอมเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูไปยังศูนย์เพื่อการคัดกรอง ในช่วงระหว่างเวลา 08.30 - 16.30 น. ของวันทำการ และให้ศูนย์เพื่อการคัดกรองดำเนินการส่งตัวอย่างปัสสาวะไปตรวจเพื่อรับรองผลในขั้นที่สองตามแนวทางการตรวจพิสูจน์สารเสพติดในปัสสาวะไปตรวจเพื่อรับรองผลในขั้นที่สองตามแนวทางการตรวจพิสูจน์สารเสพติดในปัสสาวะตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545

(ข) ในกรณีที่ไม่สามารถนำตัวผู้ต้องสงสัยไปส่งในเวลาตามข้อ (ก) หรือเป็นวันหยุดราชการประจำปี วันหยุดราชการประจำสัปดาห์ หรือวันหยุดพิเศษอื่น ๆ ให้นำตัวผู้ต้องสงสัยไปยังพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่นั้น เพื่อลงบันทึกประจำวันไว้เป็นหลักฐาน พร้อมกับกำหนดวันและเวลาที่จะให้ผู้ต้องสงสัยต้องไปแสดงตัวต่อศูนย์เพื่อการคัดกรองตามเวลาที่กำหนดในใบนัดเพื่อเข้ารับการคัดกรองต่อไป โดยในกระบวนการดังกล่าวนี้จะให้พนักงานสอบสวนลงลายมือชื่อเป็นพยานในแบบยินยอมเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู และให้เจ้าหน้าที่ส่งตัวอย่างปัสสาวะของผู้ต้องสงสัย บันทึกผลการตรวจปัสสาวะเบื้องต้น และแบบยินยอมเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูที่มีลายมือชื่อพนักงานสอบสวนไปยังศูนย์เพื่อการคัดกรองในวันที่ศูนย์เพื่อการคัดกรองเปิดทำการวันแรกหลังจากวันหยุดราชการดังกล่าวข้างต้น และให้ศูนย์เพื่อการคัดกรองส่งตัวอย่างปัสสาวะไปตรวจเพื่อรับรองผลในขั้นที่สองตามแนวทางการตรวจพิสูจน์สารเสพติดในปัสสาวะตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545

(2) กรณีผู้ต้องสงสัยไม่ยินยอมที่จะเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดต่อไป

ข้อ 3 ผู้ต้องสงสัยยินยอมเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ไม่ไปเข้ารับการคัดกรองหรือบำบัดฟื้นฟูภายในระยะเวลาที่กำหนด หรือเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามระเบียบหรือข้อกำหนดของสถานบำบัดฟื้นฟู ให้ศูนย์เพื่อการคัดกรอง หรือสถานบำบัดฟื้นฟู ดำเนินการจัดทำบันทึกการไม่มาแสดงตัวพร้อมด้วยเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผลการตรวจปัสสาวะที่รับรองผลในขั้นที่สอง บันทึกผลการตรวจปัสสาวะเบื้องต้น และแบบยินยอมเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูที่มีลายมือชื่อพนักงานสอบสวน ส่งไปยังพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่นั้น เพื่อให้พนักงานสอบสวนพิจารณาดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดต่อไป

ข้อ 4 หากภายหลังปรากฏว่าผู้ต้องสงสัยเป็นผู้ต้องหา หรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดี ในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุก หรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำ พิพากษา หรือเคยเป็นผู้ที่เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูจนเสร็จสิ้นกระบวนการในระบบสมัครใจ มาแล้ว หรือเห็นว่าการส่งตัวผู้นั้นเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูจะไม่ใช่ประโยชน์อันเนื่องมาจากเป็นผู้ ที่มีพฤติกรรมฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดหรือระเบียบของสถานบำบัดฟื้นฟู หรือไม่ไป แสดงตัวเพื่อรับการติดตามดูแลช่วยเหลือภายหลังการบำบัดฟื้นฟู ให้เจ้าหน้าที่ตามกฎหมาย เกี่ยวกับยาเสพติด ศูนย์เพื่อการคัดกรองหรือสถานบำบัดฟื้นฟู หรือศูนย์เพื่อการประสานดูแล ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู แล้วแต่กรณี ดำเนินการแจ้งให้พนักงานสอบสวนนำตัวผู้นั้นไปดำเนินการ ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อไป หรือดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยา เสพติด

ข้อ 5 หากปรากฏภายหลังว่าผู้ต้องสงสัยเป็นผู้อยู่ระหว่างการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยา เสพติดตามกฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด หรือเป็นผู้ที่อยู่ระหว่างการ บำบัดรักษาในสถานพยาบาลตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ให้ศูนย์เพื่อการคัดกรอง ดำเนินการแจ้งสถานพยาบาลหรือหน่วยงานหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบ เพื่อมารับตัวไป บำบัดรักษาหรือฟื้นฟูสมรรถภาพต่อไป

ข้อ 6 ในกรณีผู้ต้องสงสัยตาม ข้อ 2 มีสิ่งของต้องสงสัยว่าเป็นยาเสพติด ให้ดำเนินการ ดังนี้

(1) ให้เจ้าหน้าที่รับมอบสิ่งของต้องสงสัยว่าเป็นยาเสพติดนั้นไว้และทำการตรวจสอบ จำนวน ปริมาณหรือน้ำหนักต่อหน้าผู้ต้องสงสัย แล้วทำการบรรจุสิ่งของต้องสงสัยว่าเป็นยา เสพติดนั้นลงในภาชนะให้เรียบร้อยและปลอดภัย และให้ผู้ต้องสงสัยและเจ้าหน้าที่ลงลายมือชื่อ ไว้ในแบบฉลากปิดภาชนะ และปิดฉลากบนภาชนะบรรจุนั้น พร้อมกับจัดทำบันทึกการส่งมอบ และรับมอบสิ่งของต้องสงสัยว่าเป็นยาเสพติดโดยลงลายมือชื่อผู้ต้องสงสัยที่ยินยอมเข้ารับการ บำบัดฟื้นฟูเป็นผู้ส่งมอบและเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นผู้รับมอบไว้เพื่อเป็น หลักฐาน

(2) ให้เจ้าหน้าที่ตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดส่งสิ่งของต้องสงสัยว่าเป็นยาเสพติด ทั้งหมดในสภาพที่ได้มีการดำเนินการไว้ตาม (1) พร้อมหนังสือนำส่งสิ่งของต้องสงสัยว่าเป็นยา เสพติดเพื่อตรวจพิสูจน์และสำเนาบันทึกการส่งมอบและรับมอบสิ่งของต้องสงสัยว่าเป็นยา เสพติด ไปตรวจพิสูจน์ที่สถานตรวจพิสูจน์ตามที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กำหนดโดยเร็ว

ข้อ 7 ให้ผู้อำนวยการศูนย์อำนวยความสะดวกและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดหรือกรุงเทพมหานคร ทำการจัดตั้งศูนย์เพื่อการคัดกรองขึ้นในโรงพยาบาลชุมชน โรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลทั่วไป ศูนย์บริการสาธารณสุข หรือสถานพยาบาลที่มีศักยภาพตามที่เห็นสมควร โดยให้ศูนย์เพื่อการคัดกรองทำการรับตัวและจัดทำแบบแสดงรายงานตัวเพื่อเข้ารับการคัดกรองและนัดหมายให้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูต่อผู้ยินยอมเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูที่ถูกส่งมาและดำเนินการคัดกรองโดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายสาธารณสุขเพื่อประเมินภาวะความเสี่ยงทางสุขภาพกาย สุขภาพจิต ความรุนแรงของการเสพติด และกำหนดแผนการบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสมและได้มาตรฐานที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด พร้อมทั้งส่งต่อไปยังศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือสถานพยาบาล ส่วนการคัดกรองนั้นจะดำเนินการนอกสถานที่ก็ได้

ข้อ 8 การส่งต่อเพื่อเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดนั้นให้ดำเนินการตามความเหมาะสมกับสภาพการเสพติด ซึ่งสามารถดำเนินการส่งเข้าได้ทั้งในรูปแบบศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและสถานพยาบาล โดยผู้ที่ถูกส่งตัวเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในรูปแบบสถานพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ให้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด

การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู

ข้อ 9 การบำบัดฟื้นฟูในรูปแบบสถานพยาบาลให้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด

ข้อ 10 การบำบัดฟื้นฟูในรูปแบบศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ให้ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ทำการประกาศสถานที่เพื่อจัดการบำบัดฟื้นฟูในรูปแบบศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยการแต่งตั้งผู้อำนวยการศูนย์ขึ้นเพื่อทำหน้าที่เป็นหัวหน้าที่รับผิดชอบบริหารจัดการในภาพรวมของการจัดศูนย์ และทำการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่สาธารณสุข รวมทั้งเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ตามที่ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเห็นสมควร เป็นฝ่ายวิชาการและแต่งตั้งบุคคลเพื่อทำหน้าที่เป็นวิทยากรศูนย์ มีครูฝึกเพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการและดูแลความเรียบร้อยภายในศูนย์ การฝึกด้านร่างกาย การฝึกด้านระเบียบวินัย และแต่งตั้งบุคคลเป็นเจ้าหน้าที่ศูนย์เพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการทั่วไปและจัดทำข้อมูล

ข้อ 11 การบำบัดฟื้นฟูรูปแบบศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนั้น ให้ดำเนินการตามหลักสูตรมาตรฐานหรือแนวทางที่กระทรวงสาธารณสุขรับรอง และเมื่อจบหลักสูตรให้มีการสำรวจผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูที่ประสงค์ขอรับความช่วยเหลือไว้ด้วย

ข้อ 12 การประเมินผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ให้ดำเนินการเมื่อเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูจนครบตามระเบียบหรือข้อบังคับของศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือสถานพยาบาล

การบำบัดฟื้นฟูในสถานพยาบาลให้ประเมินไปตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด และให้ผู้ที่ได้รับมอบหมายจากสถานพยาบาลนั้น ออกเอกสารรับรองการเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูแล้ว

ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูทั้งจากสถานพยาบาลและศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม จะต้องมาแสดงตัวยืนยันเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู พร้อมกับเอกสารรับรองการเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู และในกรณีที่ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูมีความประสงค์ที่จะขอเปลี่ยนสถานที่สำหรับการติดตามดูแลช่วยเหลือก็ให้แจ้งไปที่ศูนย์เพื่อประสานการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูที่มาแสดงตัวครั้งแรกเพื่อทำการประสานส่งต่อข้อมูลต่อไป และให้ศูนย์เพื่อประสานการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูออกเอกสารยืนยันให้ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูเพื่อนำไปแสดงตัว ณ สถานที่ใหม่ภายในระยะเวลา 30 วัน

การติดตาม ดูแล ช่วยเหลือ และสนับสนุนผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู

ข้อ 14 ให้ศูนย์เพื่อประสานการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูอำเภอหรือเขต โดยให้มีบทบาทและภารกิจ ดังนี้

(1) บทบาทและภารกิจในด้านการติดตามดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู

(ก) เป็นสถานที่รับแสดงตัวเพื่อเข้ารับการติดตาม ดูแล และช่วยเหลือ ภายหลังจากบำบัดฟื้นฟูของผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู

(ข) พัฒนาศักยภาพ บุคลิกภาพของผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูเพื่อให้เข้าใจภารกิจการติดตามที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูเพื่อป้องกันการเสพติดซ้ำรวมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาแนะนำเบื้องต้น

(ค) ให้ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบดำเนินการบันทึกผลดังกล่าวในระบบข้อมูลการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของประเทศ (บสต.) ให้เป็นปัจจุบัน

ข้อ 15 ให้ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูมาแสดงตัวต่อเจ้าหน้าที่เพื่อรับการติดตามดูแลช่วยเหลือภายหลังจากบำบัดฟื้นฟูอย่างต่อเนื่อง และให้มีการดำเนินการตรวจปัสสาวะผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูเพื่อหาสารเสพติดทุกครั้ง โดยให้ศูนย์เพื่อประสานการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูอำเภอประสานขอความร่วมมือจากสำนักงานสาธารณสุขอำเภอหรือโรงพยาบาลชุมชนในการดำเนินงาน

ข้อ 16 ศูนย์เพื่อประสานการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูจังหวัด มีหน้าที่รับผิดชอบในการกำกับติดตามดูแลการดำเนินงานตามประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และมีประสิทธิภาพโดยมีบทบาทภารกิจ ดังนี้

(1) ทรนรงค์สร้างควมเข้ใจ และเสริมสร้จตคตการให้โอกาสแก่ผู้เสพผู้ตดเพื่อให้คีนผู้ชุมชน ลังคค และครอบคร้วได้ยงมีคณภพชีวิตที่ดี

(2) ดำเนนการสนับสนุนส่งเสริมและช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัตพื้นฟู โดยให้พิจารณาจากข้อมูลและผลของผู้ผ่านการบำบัตพื้นฟู

ข้อสังเกต สำหรับหลักเกณฑ์และแนวทงปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตามประกาศป.ป.ส. ๗ นี้ มีข้อสังเกตเกี่ยวกับระยะเวลาการเปิดศูนย์เพื่อการคัดกรองที่เปิดทำการตั้งแต่วล 08.30 –16.30 น. ที่จะเป็นปัญหาต่ออุปสรรคการทำงานของเจ้าหน้าที่หรือไม่ และในชั้นตอนกระบวนการรวบรวมพยานหลักฐานกรณีผู้เสพยาเสพตดไม่เข้รับการคัดกรองตามทงพนักงานสอบสวนได้นัดหมายไว้ตามแบบ คสช.108/2557 – 2 พยานหลักฐานดังกล่าวจะเพียงพอต่อการดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ตดยาเสพตด พ.ศ. 2545 ต่อผู้ทงการหลบหนีหรือไม่

ประการต่อมา การบำบัตพื้นฟูผู้ตดยาเสพตดนั้น เป็นกระบวนการบำบัตพื้นฟูในด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งในด้านจิตใจนั้นจำเป็นจะต้องใช้ระยะเวลาที่นานพอสมควร เพื่อให้ผู้เสพยาเสพตดสามารถเลิกยาเสพตดได้อย่างเด็ดขาดและกลับคีนเป็นคนดีผู้สังคคได้ แต่กระบวนการบัตพื้นฟูในระบบสมัครใจนี้ใช้ระยะเวลาบัตพื้นฟูที่ไม่นานและไม่เข้มงวด ดังนั้นผลของการบัตพื้นฟูจะประสบผลสำเร็จเพียงใดจึงเป็นคำถามที่สำคัญ

เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์เพื่อการคัดกรองจะประกอบไปด้วยเจ้าหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน ได้แก่ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่โรงพยาบาล โดยมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้³¹

1. ดำเนนการรับตัวผู้ตดต้องสงสัยกระทำผิดฐานเสพยาเสพตด หรือเสพและมียาเสพตดไว้ในครอบครองเพื่อเสพ

2. ดำเนนการตรวจสอบประวัติ สัมภาษณ์ ตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้อง และให้เจ้าหน้าที่คัดกรองแจ้งผลการคัดกรอง รูปแบบ ระยะเวลาการบัตพื้นฟู รวมถึงการติดตามดูแลหลังสิ้นสุดการบัตพื้นฟูให้ผู้ยินยอมเข้รับการบัตและครอบคร้วได้รับทราบด้วย

3. ให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขดำเนินกรคัดกรองเพื่อประเมินความรุนแรงของการเสพตด สุขภพจิต ภาวะความเสี่ยงทงสุขภาพ และจัดทำแผนการบัตพื้นฟูให้เหมาะสมตามมาตรฐานกระทรวงสาธารณสุขกำหนด และส่งต่อไปยังศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือสถานพยาบาล

³¹คำสั่งศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพตดจังหวัดเชียงรย ที่ 7/2561 เรื่อง แต่งตั้งคณะทงานศูนย์เพื่อกรคัดกรองผู้เข้รับการบัตพื้นฟูจังหวัดเชียงรย.

4. ดำเนินการส่งตัวผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติด ให้ได้รับการบำบัดฟื้นฟูที่ความเหมาะสมกับสภาพการเสพติด ต่อไปยังศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือสถานพยาบาล ตามหลักเกณฑ์ที่ทางกระทรวงสาธารณสุขกำหนด

5. ดำเนินการอื่น ๆ ตามแนวทางของประกาศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรื่อง การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟูและการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู

การคัดกรอง ให้หมายความรวมถึง การซักประวัติ การตรวจสอบประวัติการเข้าบำบัดฟื้นฟู การสัมภาษณ์ ตรวจสอบเอกสารหลักฐานในการยินยอมเพื่อเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู และให้เจ้าหน้าที่คัดกรองดำเนินการแจ้งผลการคัดกรอง รูปแบบ และระยะเวลาการบำบัดฟื้นฟู รวมถึงการติดตามดูแลต่อเนื่องหลังสิ้นสุดการบำบัดฟื้นฟูให้ผู้ยินยอมเข้าบำบัดฟื้นฟูและครอบครัวได้รับทราบ

ในส่วนของการติดตาม ดูแล ช่วยเหลือ และสนับสนุนผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู นั้น เป็นหน้าที่ของศูนย์เพื่อประสานการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูอำเภอหรือเขต โดยมีนายอำเภอเป็นผู้อำนวยการศูนย์ฯ โดยมีบทบาทและภารกิจหน้าที่ ดังนี้

1. บทบาทและภารกิจด้านการติดตามดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู

(ก) เป็นสถานที่รับแสดงตนเพื่อรับการติดตาม ดูแล และช่วยเหลือภายหลังการบำบัดฟื้นฟูของผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู

(ข) พัฒนาศักยภาพผู้ติดตาม ดูแล และช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูเพื่อให้เข้าใจภารกิจการติดตามที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูเพื่อป้องกันการเสพติดซ้ำ ตลอดจนให้ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาแนะนำเบื้องต้น

(ค) ให้ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบดำเนินการบันทึกผลดังกล่าวในระบบข้อมูลการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของประเทศ (บสต.) ให้เป็นปัจจุบัน

2. บทบาทและภารกิจด้านการช่วยเหลือ สนับสนุนผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู

(ก) จำแนกประเภทและจำนวนผู้ประสงค์ขอรับความช่วยเหลือ

(ข) ค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมถึงศักยภาพ ความเป็นไปได้ ความพร้อมของผู้ขอรับความช่วยเหลือและสรุปเป็นผลการพิจารณาผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสมได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือ เพื่อส่งต่อให้ศูนย์เพื่อประสานการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูจังหวัดหรือกรุงเทพมหานครต่อไป

(ค) ดำเนินการให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นในกรณีที่สามารถดำเนินการได้ โดยประสานงานกับหน่วยงานด้านการศึกษา แรงงาน พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรเอกชน สถาบันการเงินในพื้นที่หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง และจัดทำรายงานผลการให้ความช่วยเหลือ

การติดตามผู้ผ่านการบำบัดรักษานั้นเป็นการติดตามทางสุขภาพและการติดตามทางสังคม ดังนั้น จึงต้องมีการบูรณาการความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่มาดำเนินการร่วมกันภายใต้กลไกศูนย์เพื่อประสานการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู โดยมีวัตถุประสงค์ของการติดตาม ดังนี้

เพื่อติดตามผลการบำบัดฟื้นฟูและให้คำแนะนำในการดูแลตนเองแก่ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู

เพื่อการป้องกันการเสพยาเสพติดซ้ำ

เพื่อให้การช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

เพื่อสร้างความเข้าใจและเสริมสร้างเจตคติการให้โอกาสผู้เสพ/ผู้ติดเพื่อให้คืนสู่ครอบครัว ชุมชน สังคม

การดำเนินงานติดตามผู้ผ่านการบำบัด

หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการติดตามผู้ผ่านการบำบัด ได้แก่ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงยุติธรรม

การติดตามผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจ มี 3 รูปแบบ คือ

1. ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูตามประกาศ คสช. 108/2557 ในรูปแบบศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูจะต้องไปรายงานตัว ณ สถานที่ที่ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอ เพื่อรับการติดตามดูแลช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องไม่น้อยกว่า 4 ครั้ง ตลอดระยะเวลา 12 เดือนและตรวจปัสสาวะทุกครั้ง

2. ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูตามประกาศ คสช. 108/2557 ในรูปแบบสถานพยาบาล ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูจะต้องไปรายงานตัว ณ สถานพยาบาล ที่ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอ เพื่อรับการติดตามดูแลช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องไม่น้อยกว่า 4 ครั้ง ตลอดระยะเวลา 12 เดือนและตรวจปัสสาวะทุกครั้ง

3. ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูจากสถานพยาบาลตาม พ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ให้หน่วยบำบัดดำเนินการติดตามและสุ่มตรวจปัสสาวะตามมาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุข

จากการที่ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดโดยเฉพาะ ทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) ที่มีวัตถุประสงค์การแก้ไขฟื้นฟูและบำบัดรักษาทั้งร่างกายและจิตใจ หรือรวมทั้งการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพ (Modification) เพื่อส่งเสริม

ให้ผู้ที่ต้องโทษเคารพกฎหมายเมื่อพ้นโทษหรือมีทัศนคติที่ดีต่อสังคม และต้องมีผลเปลี่ยนแปลงต่อผู้กระทำความผิดให้กระทำความผิดน้อยลง มิใช่การเปลี่ยนแปลงในระยะสั้น หรือเป็นครั้งคราวเท่านั้น ทำให้เข้าใจได้ว่าการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดนั้นมิใช่การบำบัดรักษาทางด้านร่างกายเพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงการบำบัดรักษาทางด้านจิตใจด้วย ซึ่งเป็นส่วนสำคัญอย่างมากที่จะทำให้ผู้เสพยาเสพติดมีทัศนคติที่ดีต่อสังคม ดังนั้นจึงน่าจะเป็นแนวทางในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดได้ประสพผลสำเร็จมากที่สุด ซึ่งต่อไปหากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกภาคส่วน ได้ตระหนักถึงความสำคัญการบำบัดฟื้นฟูทางด้านจิตใจไม่แม้การบำบัดฟื้นฟูทางด้านร่างกายก็จะเกิดการพัฒนากฎหมายและแนวทางปฏิบัติ อันทำให้การบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดได้ผล และไม่มีผู้ที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟูแล้วกลับเข้าสู่วงจรเดิมอีก อันมีผลทำให้เกิดความเชื่อมั่นต่อประชาชน และผู้บังคับใช้กฎหมายในกระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้เป็นระบบและชัดเจนยิ่งขึ้น ทำให้คุณภาพชีวิตและเสรีภาพของประชาชนได้รับความคุ้มครองมากยิ่งขึ้น ก่อให้เกิดความมั่นคงในประเทศ เนื่องจากปัญหาอาชญากรรมเกี่ยวกับยาเสพติดลดลง ซึ่งจะได้ทำการรวบรวมข้อมูลภาคสนามและนำมาวิเคราะห์ในบทต่อ ๆ ไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

เพื่อให้การศึกษาเรื่อง “ปัญหาการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในพื้นที่อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย” เพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ทำการศึกษานี้ได้ ดำเนินการศึกษาโดยวิเคราะห์จากเอกสาร (Documentary Research) โดยทำการศึกษาจากการค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ ตำรากฎหมาย ตำราวิชาการ ผลงานวิจัยวิทยานิพนธ์ บทความ ตำบทยุทธศาสตร์ พระราชบัญญัติ ประกาศกระทรวงมหาดไทยระเบียบกระทรวงมหาดไทย เอกสารที่เกี่ยวข้อง และฐานข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ และนำมาวิเคราะห์เรียบเรียงเป็นระบบนอกจากนี้ยังได้ศึกษาวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยได้กำหนดรูปแบบใช้การวิจัยเชิงคุณภาพโดยวิธีสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดในพื้นที่อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย อาทิเช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่คุมประพฤติ เจ้าหน้าที่พยาบาล เจ้าหน้าที่พนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) เป็นต้น พร้อมทั้งศึกษาข้อดี - ข้อเสีย ของกฎหมายตามกระบวนการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดทั้งในระบบสมัครใจ และระบบบังคับบำบัด เพื่อที่จะสามารถนำมาวิเคราะห์การแก้ไขปัญหายาเสพติดและผู้ติดยาเสพติด และนำไปเป็นข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและวิธีการแก้ไขปัญหายาเสพติดของประเทศไทย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องตามกฎหมายในการแก้ไขปัญหายาเสพติดและการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดตามกฎหมาย โดยจะแบ่งเป็นเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติและผู้บริหารระดับต้นในอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ซึ่งจะประกอบไปด้วย

1. เจ้าหน้าที่พยาบาลผู้รับผิดชอบด้านยาเสพติด จำนวน 1 คน
2. เจ้าหน้าที่พนักงานฝ่ายปกครองที่ทำหน้าที่ด้านยาเสพติดจำนวน 1 คน
3. เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ทำหน้าที่ด้านการปราบปรามยาเสพติดจำนวน 2 คน
4. กำนัน จำนวน 1 คน

5. เจ้าหน้าที่สาธารณสุขอำเภอจำนวน 1 คน
6. ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 2 คน
7. เจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) จำนวน 1 คน
8. เจ้าพนักงานคุมประพฤติจังหวัดเชียงราย สาขาเวียงป่าเป้า จำนวน 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยฉบับนี้มีการใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (indepth interview) และการทำแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล กล่าวคือมีการกำหนดคำถามไว้ล่วงหน้า โดยเป็นคำถามเกี่ยวกับปัญหาในการดำเนินงานเกี่ยวกับกระบวนการบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติด รวมทั้งปัญหาในการนำเอาระเบียบข้อกฎหมายนำไปปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน

วิธีการสร้างเครื่องมือ

แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นประเด็นสัมภาษณ์ซึ่งมีขั้นตอนในการสร้าง ดังนี้

1. ศึกษา ค้นคว้า รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา บทความและงานวิจัย
2. วิเคราะห์กลุ่มตัวอย่างเพื่อการออกแบบสัมภาษณ์ที่เหมาะสม
3. วิเคราะห์รูปแบบ ขั้นตอนการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ในพื้นที่อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย
4. กำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างแบบสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อให้ทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษา รวบรวม และวิเคราะห์กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด อย่างเป็นระบบจากตำรา วิทยานิพนธ์ บทความ และเอกสารอื่น ๆ ตลอดจนถึงสื่ออิเล็กทรอนิกส์
2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการจัดทำแบบสัมภาษณ์ใช้การวิเคราะห์เชิงตรรกะ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบหาข้อสรุป และการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาโวหาร ซึ่งเป็นลักษณะการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ ตำรากฎหมาย ตำราวิชาการ ผลงานวิจัยวิทยานิพนธ์ บทความ ตั๋วบทกฎหมาย พระราชบัญญัติ ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ประกาศกระทรวงมหาดไทย เอกสารที่เกี่ยวข้อง และฐานข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ และจากการสัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มเป้าหมายมาถอดบทความเป็นประเด็น

2. การจัดเรียงข้อมูลงานวิจัยตามประเด็นที่สำคัญแล้วดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล

3. นำข้อมูลตามประเด็นที่กำหนดพร้อมลงคำพูดจากคนที่ทำการสัมภาษณ์แล้วทำการสรุปประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์กฎหมายที่ใช้ในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด

การแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยใช้วิธีการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดนั้น ในประเทศไทย นั้นมีการออกกฎหมายในเรื่องเกี่ยวกับการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดมานานแล้ว เพียงแต่ใน สมัยก่อนนโยบายของรัฐบาลยังไม่ได้เน้นเรื่องเกี่ยวกับการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดเท่าที่ควร ทำให้กฎหมายฉบับดังกล่าวไม่ได้รับความสนใจเท่าไร โดยกฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับการ บำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดในช่วงแรก คือ

1. **ประมวลกฎหมายอาญา** ได้กำหนดวิธีการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดไว้ใน มาตรา 49 และ มาตรา 56 นั้นผู้วิจัยเห็นว่าการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดในกรณีนี้ หลังจากที่ศาลได้มี คำพิพากษาไปแล้ว ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการบำบัดฟื้นฟูในระบบบังคับบำบัด แต่การที่ผู้ที่จะ ได้รับการบำบัดฟื้นฟูตามมาตรานี้จะต้องเป็นดุลพินิจของศาลซึ่งศาลอาจจะให้จำเลยได้รับการ บำบัดฟื้นฟูหรือไม่ก็ได้ ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลที่จะให้ผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู หรือไม่ก็ได้ ซึ่งไม่เป็นผลดี กล่าวคือ ทำให้แนวทางที่รัฐบาลได้กำหนดไว้ สำหรับการบำบัดฟื้นฟู ผู้ติดยาเสพติดอาจมีอุปสรรคและความไม่แน่นอนได้

2. **พระราชบัญญัติวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518** ได้กำหนด วิธีการเกี่ยวกับการบำบัดฟื้นฟูไว้ใน มาตรา 88 โดยเป็นการให้อำนาจแก่เลขาธิการหรือผู้ซึ่ง ได้รับการมอบหมาย มีอำนาจในการจัดส่งตัวผู้เสพยาเสพติดรับการรักษาพยาบาลหรือฟื้นฟู สุขภาพและสมรรถภาพ ณ สถานพยาบาลหรือสถานพักฟื้น ผู้วิจัยเห็นว่าการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยา เสพติดตามมาตรานี้ไม่ได้ถูกนำมาใช้เท่าที่ควรเนื่องจากกระบวนการที่ชักช้าเข้าถึงผู้เสพยา เสพติดได้ยากเพราะการส่งเรื่องไปให้กับเลขาธิการหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายนั้นใช้เวลานาน เกินไป ประกอบยังมีกระบวนการบำบัดฟื้นฟูตามกฎหมายอื่นที่สามารถนำมาใช้กับผู้เสพยาเสพติด ได้อย่างรวดเร็วและเปิดโอกาสให้มากกว่า

3. **พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522** ได้กำหนดวิธีการบำบัดฟื้นฟูไว้ใน มาตรา 94 ว่าผู้เสพยาเสพติดให้โทษ เสพและมีไว้ในครอบครอง เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อ จำหน่าย หรือเสพและจำหน่ายยาเสพติดให้โทษ หากได้สมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษาใน สถานพยาบาลก่อนที่ความผิดจะปรากฏต่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือ

ตำรวจ และเข้ารับการรักษาบำบัดฟื้นฟูจนได้รับหนังสือรับรองจากเจ้าหน้าที่ที่รัฐมนตรีกำหนดแล้ว ให้ถือว่าพ้นจากความผิดที่กฎหมายบัญญัติไว้

ผู้วิจัยมีความเห็นว่ากฎหมายที่ใช้ในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดนั้นมีความคล้ายคลึงกันหลายฉบับ แต่ก็ไม่มีกฎหมายฉบับไหนที่ถูกนำมาใช้ในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดอย่างจริงจัง ต่อมาเมื่อสังคมโลกมีการใส่ใจในเรื่องของผู้เสพยาเสพติดมากและมีแนวโน้มที่คิดว่า “ผู้เสพยาเสพติด คือ ผู้ป่วย” รัฐบาลจึงได้มีการออกพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545ซึ่งถือว่าเป็นพระราชบัญญัติที่บัญญัติถึงการบำบัดผู้ติดยาเสพติดโดยตรง

4. พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ฉบับนี้ นั้นเป็นกระบวนการบำบัดฟื้นฟูในระบบบังคับบำบัด ซึ่งยังไม่สามารถใช้แก้ไขปัญหายาเสพติดที่มีจำนวนมากขึ้นทุกวันได้ รวมทั้งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ฉบับนี้ ยังมีการดำเนินการเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมแบบปกติอยู่ในมาตรา 19 ในขั้นตอนระหว่างการตรวจพิสูจน์สูงชันที่มีการควบคุมตัวผู้เสพยาเสพติดไว้ รวมถึงปัจจัยอื่น ๆ เช่น อาชีพ การงาน การเรียน ซึ่งหากผู้เสพยาเสพติดจะต้องเข้ารับการรักษาบำบัดฟื้นฟูในระบบบังคับบำบัดจริง ก็จำเป็นจะต้องถูกพักงานหรือต้องออกจากงาน หรือถูกพักการเรียนไว้ สิ่งเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้เสพยาเสพติดที่ถือว่าเป็นผู้ป่วย ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว รัฐบาลโดยคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ จึงได้มีการประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู

5. ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ดังกล่าวนี เป็นมาตรการในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดที่ออกมาเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดในข้างต้น โดยได้กำหนดขึ้นเพื่อให้ผู้เสพยา/ผู้ติดยาเสพติดเหล่านั้นได้เข้ารับการรักษาบำบัดฟื้นฟูโดยเร็วก่อนที่จะก่อให้เกิดปัญหาต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม ซึ่งแตกต่างจากกระบวนการบำบัดฟื้นฟูตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545โดยการบำบัดฟื้นฟูนี้จะอยู่ในรูปแบบของระบบสมัครใจ โดยผู้ที่ จะเข้ารับการรักษาบำบัดฟื้นฟูต้องยินยอมที่จะเข้ารับการรักษาบำบัดฟื้นฟู และเป็นผู้ที่ไม่มีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคม หรือเป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกหรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล และเมื่อเข้ารับการรักษาบำบัดฟื้นฟูเสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะถือว่าบุคคลนั้นไม่มีความผิดนอกจากนี้ประกาศฯ ดังกล่าวยังได้ให้มีการจัดตั้งศูนย์เพื่อการคัดกรองผู้เข้ารับการรักษาบำบัดฟื้นฟู

ในทุกอำเภอและทุกเขต และจัดตั้งศูนย์เพื่อประสานการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูในระดับอำเภอหรือเขต และระดับจังหวัดหรือกรุงเทพมหานคร เพื่ออำนวยความสะดวกและโอกาสให้ผู้เสียหายเสพติดเข้ารับกระบวนการบำบัดฟื้นฟูได้โดยง่าย ดังนั้นจึงทำให้ประกาศคสช. 108/2557 ฉบับนี้ เป็นเหมือนประตูแรกสำหรับผู้ที่ จะเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด และเป็นมาตรการบำบัดฟื้นฟูที่ใช้ในระดับพื้นที่ (อำเภอ) มากที่สุด แต่เนื่องจากประกาศ คสช.108/2557 ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการปฏิบัติให้กับเจ้าหน้าที่ไว้ แต่ตามประกาศ ข้อ 1. วรรคสาม ได้กำหนดเรื่องการนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดประกาศกำหนด ซึ่งต่อมาได้มี

6. ประกาศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรื่อง การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู เป็นเรื่องเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดฟื้นฟูผู้เสียหายเสพติดโดยประกาศของสำนักงาน ป.ป.ส. ดังกล่าวส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดเป็นอย่างมาก เนื่องจากหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติงานดังกล่าวเป็นเรื่องที่แตกต่างไปจากวิธีปฏิบัติในแบบเดิมมาก จนเกิดปัญหาคือ มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดจำนวนมาก ทำให้เจ้าหน้าที่เกิดความสับสนในการปฏิบัติงาน

ผู้วิจัยมีความเห็นว่ากฎหมายที่ใช้ในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของประเทศไทยที่ผ่านมานั้น มีอยู่ด้วยกันหลายฉบับ ซึ่งถือว่ามีจำนวนมากเกินความจำเป็นและไม่เป็นระบบ เกิดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงาน ทำให้ไม่มีความชัดเจนในการบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นระบบ และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ก่อให้เกิดปัญหาและสร้างความสับสนให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเป็นอย่างมาก ซึ่งผู้วิจัยจะได้ทำการวิเคราะห์ต่อไปในหัวข้อการนำมาตรการทางกฎหมายไปปฏิบัติในระดับอำเภอ

วิเคราะห์การนำมาตรการทางกฎหมายไปปฏิบัติในระดับอำเภอ

ตามที่รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยได้เน้นกระบวนการทางด้านการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดตามหลักนโยบาย “ผู้เสพคือผู้ป่วย” โดยเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายเสพติดได้มีโอกาสได้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพโดยเร็ว และถือว่าผู้นั้นไม่มีความผิด ซึ่งรัฐบาลได้ออกกฎหมายที่สำคัญมา 2 ฉบับ คือ ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ซึ่งเป็นกระบวนการบำบัดฟื้นฟูในระบบบังคับบำบัด

และประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ซึ่งเป็นกระบวนการในระบบสมัครใจ

ดังนั้น จึงทำให้ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู เป็นมาตรฐานกฎหมายที่ใช้ในระดับอำเภอเป็นลำดับแรก โดยหากบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจไม่สำเร็จหรือผิดเงื่อนไขของการบำบัด ก็จะต้องเข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูในระบบบังคับบำบัด ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 เป็นลำดับต่อไป

1. การนำตัวผู้เสพเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟู

การนำตัวผู้เสพเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจ การนำตัวผู้ติดยาเสพติดเข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูนั้น นอกจากผู้ที่สมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพด้วยตนเองตามสถานพยาบาลที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนดแล้ว ยังมีกรณีที่เจ้าหน้าที่ตรวจพบผู้เสพยาเสพติดแล้วสมัครใจที่จะเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจตามประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 โดยมีเงื่อนไขต่าง ๆ คือ

1. ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ตรวจพบผู้ใดกระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด หรือเสพและมียาเสพติดไว้ในครอบครองตามลักษณะ ชนิด ประเภท และปริมาณที่กำหนดตามบัญชีท้ายประกาศนี้ ตัวอย่างเช่น เสพและครอบครองเมทแอมเฟตามีนมีปริมาณไม่เกินห้าหน่วยการใช้ตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษหรือมีน้ำหนักสุทธิไม่เกินห้าร้อยมิลลิกรัม หรือก็คือยาบ้า 5 เม็ด นั้นเอง

2. ไม่ปรากฏว่าผู้นั้นเป็นผู้ต้องหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกหรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล

3. ไม่มีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคม

หากครบตามเงื่อนไขดังนี้ให้เจ้าหน้าที่ตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดดำเนินการให้ผู้นั้นเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูโดยส่งตัวผู้กระทำความผิดไปยังศูนย์เพื่อการคัดกรองโดยในส่วนของหลักเกณฑ์หรือแนวทางปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่นั้นประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 ข้อ 1 วรรคสาม ได้ให้อำนาจเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเป็นผู้ประกาศกำหนด โดยได้มีประกาศประกาศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรื่อง การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู พ.ศ. 2557 โดยประกาศของ ป.ป.ส. ฉบับนี้มี

เนื้อหาสาระที่สำคัญคือการเปิดโอกาสให้ผู้เสพยาเสพติดมีโอกาสของการบำบัดฟื้นฟูได้ถึง 5 ครั้ง ตามประกาศ ป.ป.ส. ฉบับนี้จึงสร้างปัญหาและความยุ่งยากให้การปฏิบัติหน้าที่ให้กับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องยาเสพติดเป็นอย่างมาก เพราะเป็นมาตรการที่ใช้บังคับกับผู้เสพยาเสพติดนั้นอ่อนเกินไป ทำให้ผู้เสพยาเสพติดไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายแต่อย่างใด อันเนื่องมาจากผู้เสพยาเสพติดมีโอกาสที่จะเสพยาเสพติดถึง 5 ครั้งด้วยกันก่อนที่ถูกเจ้าหน้าที่จับกุมและดำเนินการในขั้นตอนของกระบวนการในระบบบังคับบำบัด ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 จนต่อมาสำนักงาน ป.ป.ส. ต้องยกเลิกประกาศฉบับดังกล่าวและมีการแก้ไขเรื่อยมาจนถึงประกาศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรื่อง การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู พ.ศ. 2560 โดยในหมวด 1 ข้อ 2 เรื่อง การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่า ในการนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูนั้นเมื่อเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด พบผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด หรือเสพและมียาเสพติดไว้ในครอบครอง โดยหากผลการตรวจพิสูจน์พิสูจน์บ่งชี้ว่า มีสารเสพติดและยินยอมเข้าบำบัดฟื้นฟู ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุก หรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาและไม่มีพฤติกรรมการก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคมหรือเป็นอุปสรรคต่อการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด จะสังเกตได้ว่าทั้งในประกาศ คสช. 108/2557 และประกาศ ป.ป.ส. ดังกล่าว ในเรื่องการนำตัวผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูนั้น ผู้เสพยาเสพติดจะต้องมีความสมัครใจเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูด้วยตนเองด้วย แต่ในทางปฏิบัติที่เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูแล้วแต่ไม่ได้สมัครใจที่เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูด้วยตนเอง สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะเนื่องจากเป็นที่ทราบกันดีว่าฤทธิ์ของยาเสพติดนั้นส่งผลต่อร่างกายของผู้เสพยาเสพติดโดยเมื่อฤทธิ์ยาหมดจะส่งผลต่าง ๆ ต่อร่างกาย ซึ่งจะทำให้ผู้เสพรู้สึกทรมาน จนต้องหายามาเสพอยู่เรื่อย ๆ ถึงแม้จะรู้ว่าเสพมาก ๆ ไม่ใช่เรื่องดีก็ตาม³² สุดท้ายผู้เสพก็จะมีอาการภาวะ “สมองติดยา” เกิดแรงกระตุ้นจนนำไปสู่ความอยากยา มีความจำเป็น ต้องหายาเสพติดเพื่อนำมาเสพ เมื่อเสพแล้วจะมีความสุข โดยอาการของภาวะสมองติดยานี้³³โรคภาวะสมองติดยานี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วเริ่มจากการใช้ยาเป็นครั้งคราวไปสู่การใช้ยาถี่ขึ้นจนต้องใช้ทุกวันและวันละหลายครั้งการใช้ยาเสพติดจะมีผลต่อสมอง 2 ส่วน คือ สมองส่วนนอก

³²ยาบ้าคืออะไร อาการผู้เสพ โทษ และสถานบำบัดเมื่อต้องการเลิกยา, ค้นวันที่ 12 กันยายน 2561 จาก

<https://www.honestdocs.co/what-is-amphetamine>.

³³ผู้เสพยาเสพติดคือผู้ป่วยควรได้รับการบำบัดรักษา, ค้นวันที่ 12 กันยายน 2561 จาก

<https://www.oncb.go.th/Pages/main.aspx>.

หรือสมองส่วนคิด (Cerebral Cortex) จะทำหน้าที่จดจำคิดจินตนาการและตัดสินใจ และสมองส่วนที่อยู่ชั้นในหรือก้านสมอง (Brain Stem) ซึ่งเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์และความรู้สึก เมื่อมีการเสพยาเสพติดจนกระทั่งเกิดการติดยาขึ้นจะเกิดพยาธิสภาพขึ้นในสมอง ทำให้การทำงานของสมองเปลี่ยนแปลงไป ผลทำให้สมองส่วนความรู้สึกมีอิทธิพลเหนือสมองส่วนคิด เมื่อมีอาการอยากยาหรือเสียนยาเกิดขึ้นสมองส่วนคิดจะไม่สามารถยับยั้งสมองส่วนความรู้สึกผู้ติดยาเสพติดจะต้องดิ้นรนแสวงหายาเสพติดมาเสพให้ได้³⁴ โรคภาวะสมองติดยาเอนี้เองที่เป็นสาเหตุทำให้ผู้เสพยาเสพติดส่วนใหญ่ไม่ยอมเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูด้วยตนเอง และนอกจากนี้องค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) ให้ความหมายว่า ยาเสพติด หมายถึง สิ่งที่เสพไปแล้วจะเกิดความตึงเครียดทางร่างกายและจิตใจต่อไปโดยไม่สามารถหยุดเสพได้ และจะต้องเพิ่มปริมาณมากขึ้นเรื่อย ๆ จนในที่สุดจะทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บต่อร่างกายและจิตใจขึ้น และในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายว่า ยาเสพติด หมายถึง ยาหรือเสพเคมีซึ่งเมื่อเสพหรือฉีดเข้าสู่ร่างกายติดต่อกันชั่วระยะเวลาหนึ่งก็จะติด ก่อให้เกิดพิษเรื้อรัง ทำให้ร่างกายและจิตใจเสื่อมโทรม³⁵ ดังนั้นการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจส่วนใหญ่จึงเป็นกรณีที่ถูกเจ้าหน้าที่จับกุมทั้งสิ้น ไม่ว่าจะด้วยการค้นหาด้วยวิธี Re X-ray การตั้งจุดตรวจจุดสกัดยาเสพติด การจัดระเบียบสังคม หรือวิธีการอื่นใดตามความเหมาะสม ทำให้ผู้ที่เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูไม่ได้เป็นการเข้ารับการบำบัดโดยสมัครใจ แต่เป็นการบังคับให้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู เนื่องจากว่าหากผู้เสพไม่ยินยอมเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ตามประกาศ ป.ป.ส. ข้อ 2 (2) ดังกล่าว กำหนดให้เจ้าหน้าที่ตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดต่อไป กล่าวคือ ผู้เสพก็ต้องถูกเจ้าพนักงานสอบสวนดำเนินการตามกฎหมาย โดยวิธีการส่งฟ้องศาลตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 เพื่อให้ศาลส่งตัวผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระบบบังคับบำบัดต่อไป ซึ่งแน่นอนว่าผู้เสพจำเป็นต้องเลือกที่จะเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจมากกว่า เนื่องจากเป็นกระบวนการบำบัดฟื้นฟูที่ใช้เวลาน้อยกว่าและยังไม่ต้องถูกควบคุมตัวอีกด้วย สาเหตุหนึ่งที่เป็นเช่นนี้เพราะเจ้าหน้าที่ไม่เข้าใจในเจตนารมณ์ของกฎหมายตามประกาศ คสช. 108/2557 ที่ต้องการเปิดโอกาสให้ผู้เสพได้สมัครใจด้วยตนเองเข้ารับการบำบัดในสถานที่ใกล้ภูมิลำเนาของตนเองเพื่อที่จะได้ต่อชีวิตประจำวันของตนเองและสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข แต่กลับมีการกำหนดเป้าหมายผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในแต่ละปีงบประมาณไว้

³⁴นางอัญชลี ศิริทรัพย์, นางสาวนฤมล กมลวาทิน, นางสาวสุพจน์ ชูดีดำรง, นางสาวลัดดาวัลย์ พงศ์ดีตระกูล, **ความรู้พื้นฐานสำหรับการปฏิบัติงานด้านการดูแลผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติดในชุมชน**, กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สำนักงาน ป.ป.ส., 2554, หน้า 7.

³⁵ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับยาเสพติด, ค้นวันที่ 15 กันยายน 2561 ได้จาก <http://www.prd.go.th>.

ทำให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต้องดำเนินการค้นหาผู้เสพเพื่อเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจโดยใช้วิธีกึ่งบังคับให้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูเพื่อให้ได้ผู้เสพเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูครบตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ อย่างเช่น แผนการปฏิบัติงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของจังหวัดเชียงราย ได้มีการกำหนดเป้าหมายผู้เสพยาเสพติดที่จะต้องเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจไว้ที่ 4,215 ราย ซึ่งเจ้าหน้าที่จะต้องดำเนินการให้ได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้³⁶ ทำให้ผู้ที่เข้าบำบัดฟื้นฟูในระบบ “สมัครใจ” ล้วนกลายเป็นกรณี “กึ่งสมัครใจ” ทั้งสิ้นที่เข้ารับการบำบัด เมื่อเป็นกรณี “กึ่งสมัครใจ” เข้ารับการบำบัดรักษา ผู้เสพยาเสพติดจึงไม่ใส่ใจที่จะเข้ารับการรักษายาวอย่างจริงจัง เข้ารับการรักษาไม่ครบขั้นตอน ขาดความตั้งใจจริงที่รักษา ทำให้ไม่สามารถเลิกยาเสพติดอย่างเด็ดขาด สุดท้ายก็วนกลับไปเสพยาเสพติดอีกครั้ง เพราะผู้ติดยาเสพติดที่เข้ารับการบำบัดรักษาไม่ได้เต็มใจที่จะเข้ารับการบำบัดรักษาแต่แรกอยู่แล้ว แต่เป็นกรณีที่ถูkJ้ำหน้าที่จับกุม จึงต้องจำยอมเข้ารับการบำบัดรักษา โดยเหตุผลที่ว่าอาจถูกเจ้าหน้าที่บังคับ หรือกลัวการติดคุก ก็ตามแต่ ทำให้การปฏิบัติดังกล่าวข้างต้นจึงไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของประกาศ คสช. 108/2557 นี้คือเหตุผลสำคัญว่า เหตุใดผลการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจที่ผ่านมาจึงไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากกระบวนการบำบัดและผู้เสพที่เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูไม่สามารถไปด้วยกันได้โดยระบบสมัครใจถูกออกแบบมาให้สำหรับผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติดที่ต้องการจะเลิกยาเสพติดด้วยตนเอง ซึ่งกระบวนการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจนั้นเป็นการบำบัดที่ไม่เข้มงวด ไม่มีการควบคุมตัวไว้และใช้ระยะเวลาในการบำบัดฟื้นฟูที่น้อย ทำให้ผู้ที่เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูไม่สามารถเลิกยาเสพติดได้อย่างจริงจังทำให้ในทางปฏิบัติพบปัญหา เช่น ผู้เสพที่ยินยอมเข้ารับการบำบัด แต่พอถึงเวลากลับไม่ยอมเข้ารับการบำบัดตามที่กำหนด หรือไม่ปฏิบัติตามระเบียบหรือข้อกำหนดของสถานบำบัดฟื้นฟู หรือบำบัดไม่ครบขั้นตอน เมื่อออกมาแล้วก็กลับไปเสพยาซ้ำอีก ก็ต้องส่งตัวเข้าสู่กระบวนการในระบบบังคับบำบัดที่เป็นกระบวนการบำบัดฟื้นฟูที่เข้มงวดกว่า จนเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อความสงบสุขและความเชื่อมั่นของประชาชน³⁷

นอกจากนี้ประกาศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรื่อง การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู พ.ศ. 2560 หมวด 1 ข้อ 2 (1) ก ยังได้วางหลักเกณฑ์ให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติดังนี้ในกรณีที่ผู้ต้องสงสัยยินยอมเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ให้เจ้าหน้าที่นำตัวผู้ต้องสงสัย พร้อมบันทึกผลการ

³⁶ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดเชียงราย, รายงานการประชุมคณะกรรมการศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดเชียงราย, ครั้งที่ 3/2561, 29 กุมภาพันธ์ 2561, หน้า 4.

³⁷เลขาธิการ ป.ป.ส. ให้สัมภาษณ์ในประเด็นการบำบัดรักษาเสพติดตามนโยบาย ผู้เสพคือผู้ป่วย, วันที่ 6 มิถุนายน 2561 จาก <http://www.moj.go.th>.

ตรวจปัสสาวะเบื้องต้นและเอกสารยินยอมเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูไปยังศูนย์เพื่อการคัดกรอง และหากสามารถนำตัวผู้ต้องสงสัยไปยังศูนย์เพื่อการคัดกรองและส่งตัวไปเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในช่วงระหว่างเวลา 08.30 - 16.30 น. ของวันทำการ ก็ให้ดำเนินการและให้ศูนย์เพื่อการคัดกรองส่งตัวอย่างปัสสาวะไปตรวจเพื่อรับรองผลในชั้นที่สองตามแนวทางการตรวจพิสูจน์สารเสพติดในปัสสาวะไปตรวจเพื่อรับรองผลในชั้นที่สองตามแนวทางการตรวจพิสูจน์สารเสพติดในปัสสาวะตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 หน่วยงานในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2560 ของกระทรวงสาธารณสุข

การที่ประกาศของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดฉบับนี้ได้กำหนดหลักเกณฑ์การคัดกรองของผู้ต้องสงสัยกระทำคามผิดฐานยาเสพติดต้องเข้ารับการคัดกรองเฉพาะวันเวลาทำการของทางราชการเท่านั้น แสดงให้เห็นถึงความไม่พร้อมของการดำเนินการตามนโยบายนี้ ไม่ว่าจะทั้งในด้านงบประมาณและบุคลากรที่อยู่ประจำศูนย์เพื่อการคัดกรอง ทั้งยังสร้างความยุ่งยากสลับซับซ้อนในการปฏิบัติหน้าที่ให้กับเจ้าหน้าที่ด้วย เนื่องจากว่าการดำเนินการจับกุมผู้กระทำคามผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้นส่วนใหญ่เจ้าหน้าที่จะปฏิบัติหน้าที่ในเวลากลางคืน ซึ่งเป็นเวลาที่ผู้กระทำผิดใช้เป็นเวลาในการกระทำคามผิดมากที่สุด การกำหนดให้ศูนย์เพื่อการคัดกรองเปิดทำการเฉพาะในเวลากลางวันจึงไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติงานจริงของเจ้าหน้าที่ ทำให้เจ้าหน้าที่ต้องเสียเวลาดำเนินการกับผู้กระทำคามผิดฐานยาเสพติด ซึ่งการบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติดนั้นเป็นการบูรณาการทำงานร่วมกันของหลายหน่วยงานโดยในด้านการค้นหาผู้เสพยาเสพติดนั้นจะเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ทหาร และฝ่ายปกครอง ในส่วนของการคัดกรองผู้เสพยาเสพติดเพื่อเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูจะเป็นหน้าที่ของสาธารณสุข ซึ่งการทำงานระหว่างหน่วยงานนี้ไม่ค่อยสอดคล้องกัน โดยในด้านการค้นหาผู้เสพยาเสพติดเพื่อเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูส่วนใหญ่เจ้าหน้าที่จะปฏิบัติหน้าที่ในเวลากลางคืน แต่ในด้านการคัดกรองผู้เสพยาเสพติดที่ศูนย์เพื่อการคัดกรองนั้นจะปฏิบัติหน้าที่ในเวลากลางวันซึ่งหากเป็นเช่นนี้เมื่อเจ้าหน้าที่พบผู้ต้องสงสัยว่าเสพยาเสพติดก็ไม่สามารถที่จะนำไปเข้ารับการคัดกรองได้ทันทีและเมื่อกฎหมายไม่ได้ให้อำนาจในการควบคุมตัวไว้เจ้าหน้าที่ก็ต้องปล่อยผู้ต้องสงสัยว่าเสพยาเสพติดไป ทำได้เพียงนัดหมายให้ไปเข้ารับการคัดกรองเมื่อศูนย์เพื่อการคัดกรองในพื้นที่เมื่อเปิดทำการ

ประเด็นต่อมา หากไม่สามารถนำตัวผู้ต้องสงสัยไปส่งในวันเวลาทำการของราชการได้ หรือในวันหยุดราชการประจำสัปดาห์ วันหยุดราชการประจำปี หรือวันหยุดพิเศษอื่น ๆ ที่คณะรัฐมนตรีกำหนดให้นำตัวไปยังพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่นั้น เพื่อลงบันทึกประจำวัน พร้อมทั้งกำหนดวันและเวลาให้ผู้ต้องสงสัยต้องไปแสดงตนที่ศูนย์เพื่อการคัดกรองตามเวลาที่

กำหนดในใบนัดให้ไปเข้ารับการคัดกรอง โดยให้พนักงานสอบสวนลงลายมือชื่อเป็นพยานในแบบยินยอมเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู และให้เจ้าหน้าที่ตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดส่งบันทึกผลการตรวจปัสสาวะเบื้องต้น ตัวอย่างปัสสาวะของผู้ต้องสงสัย และแบบยินยอมเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูที่มีลายมือชื่อพนักงานสอบสวนไปยังศูนย์เพื่อการคัดกรองในวันเปิดทำการวันแรก หลังจากวันหยุดราชการดังกล่าวข้างต้น ตามประกาศ ป.ป.ส. ข้อ 2 (1) นั้น หลักเกณฑ์ดังกล่าวเป็นขั้นตอนในการเพิ่มกระบวนการเก็บหลักฐานสำหรับประกอบการดำเนินคดี เพื่อไม่ให้กลุ่มคนที่มีพฤติการณ์หลบเลี่ยงไม่เข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟู โดยอาศัยช่องว่างของกฎหมายในการให้ความยินยอมเพื่อที่จะได้ไม่ต้องถูกดำเนินคดี แต่กลับไม่เข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟู รวมไปถึงผู้ที่มีพฤติการณ์เสพยาซ้ำซากหรือไม่มีความตั้งใจที่จะเลิกยาเสพติด แต่จะสังเกตเห็นได้ว่ามาตรการนี้ไม่ได้ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ในการควบคุมตัวไว้ แต่ให้เจ้าหน้าที่ทำบันทึกเป็นหลักฐานต่อพนักงานสอบสวนไว้เท่านั้น ซึ่งยังไม่เพียงพอที่จะข่มขู่ไม่ให้ผู้ต้องสงสัยหลบหนีไม่ไปแสดงตนที่ศูนย์เพื่อการคัดกรอง เนื่องจากการปล่อยตัวดังกล่าวเป็นการปล่อยตัวโดยไม่มีหลักคำประกัน รวมทั้งการที่ผู้ต้องสงสัยหลบหนีไปนั้นก็ไม่ได้มีมาตรการลงโทษที่รุนแรงสำหรับผู้หลบหนีแต่อย่างใด โดยจากการรายงานของศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดเชียงราย พบว่าการจับกุมผู้เสพยาเสพติดที่มีการนัดหมายให้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูนั้นเกินครึ่งที่ทำการหลบเลี่ยงไม่เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู³⁸เมื่อจะส่งต่อให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ตามความในข้อ 3 แห่งประกาศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรื่องการนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู และการบำบัดฟื้นฟูและการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู พ.ศ. 2560 ประกอบประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 ในทางปฏิบัติมีปัญหาคือหลักฐานในการดำเนินคดีซึ่งต้องประกอบด้วยบันทึกผลการตรวจปัสสาวะเบื้องต้น (บ. 180/2557 - 1) และบันทึกการยินยอมเข้าบำบัดฟื้นฟู (180/2557 - 2) และบันทึกผลการตรวจปัสสาวะที่รับรองผลในขั้นที่สอง แต่เมื่อผู้ต้องสงสัย(ผู้เสพ)ยังไม่ได้เข้ารับการตรวจปัสสาวะที่รับรองผลในขั้นที่สองเนื่องจากได้หลบเลี่ยงไม่ยอมมาตามหมายนัด (108/2557 - 2) ทำให้พนักงานสอบสวนไม่รับเรื่องไว้ดำเนินการ

การนำตัวผู้เสพเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูในระบบบังคับบำบัด การนำตัวผู้เสพเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูในระบบบังคับบำบัดนั้น มิใช่มาตรการนำตัวผู้เสพหรือติดยาเสพติดมาลงโทษตามกฎหมาย แต่เป็นการเบี่ยงเบนให้ผู้เสพหรือติดยาเสพติดไม่ต้องถูกตัดสินลงโทษทางอาญา

³⁸ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดเชียงราย, รายงานการประชุมคณะกรรมการศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดเชียงราย, ครั้งที่ 1/2561, 27 ธันวาคม 2561, หน้า 4.

โดยที่ผู้ถูกบังคับบำบัดฟื้นฟูยังไม่ได้อยู่ในฐานะจำเลยหรือนักโทษ เป็นเพียงผู้ที่ถูกคุมขังเท่านั้น แต่ถ้ามหากการบำบัดฟื้นฟูไม่ประสบผลสำเร็จแล้วก็จะต้องถูกดำเนินการตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมแบบปกติต่อไป โดยหลักทั่วไปตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ได้กำหนดเงื่อนไขผู้ที่ จะเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพไว้ ดังนี้

1. เมื่อเจ้าหน้าที่ดำเนินการจับกุมผู้กระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด เสพและมีไว้ในครอบครอง เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือเสพและจำหน่ายยาเสพติดตามลักษณะ ชนิด ประเภท และปริมาณที่กำหนดในกระทรวงว่าด้วยการกำหนดลักษณะ ชนิด ประเภท และปริมาณของยาเสพติด พ.ศ. 2546 ตัวอย่างเช่น เสพและครอบครองเมทแอมเฟตามีนมีปริมาณไม่เกินห้าหน่วยการใช้ตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษหรือมีน้ำหนักสุทธิไม่เกินห้าร้อย มิลลิกรัม หรือก็คือยาบ้า 5 เม็ด นั้นเองการที่ผู้เสพหรือติดยาเสพติดส่วนใหญ่ยังคงถูกจับกุม และถูกส่งเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมแบบปกติ โดยไม่ได้รับการพิจารณาให้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู สาเหตุก็เนื่องมาจากผู้เสพหรือติดยาเสพติดใหญ่นั้นไม่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในข้อนี้ จึงทำให้เกิดปัญหาในการนำตัวผู้เสพหรือติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูได้เพียงบางส่วน เท่านั้น ไม่สามารถนำผู้เสพและผู้ติดยาเสพติดที่แท้จริงเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูได้

2. ไม่ปรากฏว่าต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่ง เป็นความผิดที่มีโทษจำคุกหรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล จะสังเกตได้ว่าเงื่อนไขตามข้อ 2 นี้ ใช้คำว่า “ความผิดฐานอื่น” ซึ่งแสดงว่าหากเป็นการกระทำความผิดตามข้อ 1 ย่อมเข้าเงื่อนไขที่จะเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูได้ ทำให้เกิดช่องว่างของกฎหมายในการที่ผู้กระทำความผิดไม่ว่าจะเป็นความผิดฐานเสพยาหรือจำหน่ายยาเสพติด ใช้ช่องว่างของกฎหมายดังกล่าว หลบเลี่ยงไม่ให้เกิดการดำเนินคดีตามกฎหมายในกระบวนการยุติธรรมตามปกติ จึงเป็นสาเหตุให้ผู้ที่ถูกส่งตัวไปบำบัดฟื้นฟูนั้นมีใช้ผู้เสพหรือติดยาเสพติดอย่างแท้จริง

ในปัจจุบันหลังจากที่ได้มีประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เป็นต้นมา เมื่อเจ้าหน้าที่ตรวจพบผู้กระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด เสพและมีไว้ในครอบครอง เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือเสพและจำหน่ายยาเสพติดตามลักษณะ ชนิด ประเภท และปริมาณที่กำหนดในกระทรวงฯ เจ้าหน้าที่มักจะดำเนินการตามประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 และ ประกาศประกาศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรื่อง การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู พ.ศ. 2560 ก่อน โดยหากการดำเนินการตามประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 และประกาศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรื่อง การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัด

ฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู พ.ศ. 2560 ไม่ประสบผลสำเร็จไม่ว่าจะเป็นกรณีและผู้เข้ารับการบำบัดไม่มารายงานตัวเพื่อเข้ารับการคัดกรองที่ศูนย์เพื่อการคัดกรอง หรือกรณีไม่มาบำบัด/บำบัดไม่ครบตามโปรแกรมที่กำหนด หรือไม่มาแสดงตัวเพื่อเข้ารับการติดตามช่วยเหลือ เหล่านี้ เจ้าหน้าที่จึงจะดำเนินการตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545

จะเห็นได้ว่าการนำตัวผู้เสพเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจนั้นเหมือนกับการนำตัวผู้เสพเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูในระบบบังคับ เพราะการนำตัวผู้เข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจนั้น มีลักษณะเป็น “กึ่งบังคับ” โดยผู้เสพยาเสพติดไม่ได้สมัครใจที่จะเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูเองแต่จำต้องเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจ ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลของการถูกเจ้าหน้าที่บังคับเนื่องจากนโยบายของรัฐบาลที่กำหนดเป้าหมายให้เจ้าหน้าที่ต้องทำยอดผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจให้ได้ตามเป้าหมายที่ผู้บังคับบัญชากำหนดมา หรือเกิดจากความกลัวของผู้เสพยาเสพติดที่กลัวจะติดคุกเลยเลือกที่การรับการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจแทนการถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย เป็นต้น ทำให้กระบวนการบำบัดฟื้นฟูเกิดการซ้ำซ้อนกันขึ้นมาแทนที่เจ้าหน้าที่จะสามารถที่จะส่งตัวผู้เสพยาเสพติดที่ถูกบังคับให้บำบัดฟื้นฟู ได้รับการบำบัดฟื้นฟูในระบบบังคับบำบัดเลย กลับต้องนำมาบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจเสียก่อนซึ่งมาตรการในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดในระบบสมัครใจนั้นเป็นมาตรการแบบไม่เข้มงวดและใช้ระยะเวลาไม่นานในการบำบัดฟื้นฟูรวมทั้งในเรื่องการติดตามดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูยังไม่ดีพอ ทำให้ผู้ที่บำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจหลายรายเมื่อบำบัดเสร็จแล้วก็กลับไปเสพยาเสพติดเหมือนเดิม สุดท้ายก็ต้องนำตัวผู้เสพยาเสพติดเข้าบำบัดในระบบบังคับบำบัดอยู่ดี กระบวนการที่ซ้ำซ้อนกันดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายกับผู้เสพยาเสพติดในกระบวนการที่ต้องล่าช้าไปด้วย

2. การคัดกรอง

การคัดกรองผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจ ตามประกาศคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ในประกาศข้อ 3 ได้ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครจัดตั้งศูนย์เพื่อการคัดกรองผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในทุกอำเภอและทุกเขต และจัดตั้งศูนย์เพื่อการประสานการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูในระดับอำเภอและเขต และระดับจังหวัดหรือกรุงเทพมหานคร และตามประกาศประกาศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรื่อง การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู พ.ศ.2560

ข้อ 7 ได้ให้ผู้อำนวยความสะดวกศูนย์อำนวยความสะดวกป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดหรือกรุงเทพมหานครจัดตั้งศูนย์เพื่อการคัดกรองขึ้นในโรงพยาบาลชุมชน โรงพยาบาลทั่วไป โรงพยาบาลศูนย์ ศูนย์บริการสาธารณสุขหรือสถานพยาบาลที่มีศักยภาพตามที่เห็นสมควร ดังนั้นโดยทั่วไปแล้วศูนย์เพื่อการคัดกรองจึงเป็นโรงพยาบาลประจำอำเภอ ส่วนศูนย์ประสานการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูก็คือที่ว่าการอำเภอ

ก่อนที่จะมีประกาศ คสช. 108/2557 และประกาศ ป.ป.ส. ดังกล่าวออกมาใช้บังคับ การบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดจึงต้องดำเนินการตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 โดยการที่จะคัดกรองนำผู้เสพเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดนั้นจะมีคณะอนุกรรมการจังหวัดอยู่เพียง 1 ชุด เท่านั้น ที่ทำหน้าที่ในการแยกและพิจารณาวินิจฉัยว่าผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์เป็นผู้เสพหรือติดยาเสพติดหรือไม่ ซึ่งการตรวจพิสูจน์ดังกล่าวใช้เวลาประมาณ 15 วัน นับแต่วันที่รับตัวผู้นั้นไว้ในสถานที่ที่ตรวจพิสูจน์ และสามารถขยายเวลาออกไปได้อีกไม่เกิน 30 วัน รวมแล้วจะมีระยะเวลาในการพิจารณาตรวจพิสูจน์ 45 วัน ซึ่งภายใน 45 วันนี้ ผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์จะถูกควบคุมตัวอยู่ ณ ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด สถานที่เพื่อการตรวจพิสูจน์ แล้วแต่กรณี หากไม่ทำการประกันตัวออกไปย่อมก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสพที่ถูกจับกุมไม่ว่าจะเป็นเรื่องของรายได้ การทำงาน การศึกษา อีกทั้งการมีอนุคณะกรรมการฟื้นฟูยาเสพติดนั้นมีเพียงจังหวัดละ 1 ชุด ย่อมไม่เพียงพอและทั่วไปถึงในการพิจารณาพฤติกรรมการกระทำความผิดและสภาพแวดล้อมทั้งปวง ของผู้เสพ ทำให้ผู้เสพที่ต้องการบำบัดรักษาเสียเวลาในการประกอบอาชีพเป็นอย่างมาก แต่หลังจากที่มีประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูและประกาศประกาศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรื่อง การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู พ.ศ. 2560 ออกมาทำให้ผู้เสพยาเสพติดที่ต้องการรับการรักษาบำบัดจริง ๆ ได้เข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูด้วยความรวดเร็วไม่ไกลจากที่อยู่อาศัยนัก เปิดโอกาสให้ผู้คิดที่จะเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูได้มีโอกาสในการบำบัดฟื้นฟูมากยิ่งขึ้นหากผู้คิดจะเลิกเสพยาติดย่อมสามารถกระทำได้ง่ายเพียงแค่ออกเดินทางไปโรงพยาบาลประจำอำเภอก็จะสามารถที่จะเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูได้แล้ว

กรณีที่ผู้เสพยาติดยินยอมเข้ารับการคัดกรอง ไม่เข้ารับการคัดกรองตามกำหนด
แต่ถ้าผู้ต้องสงสัยที่ยินยอมเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูตามประกาศนี้ แต่ไม่ไปเข้ารับการคัดกรอง ก็ให้ศูนย์เพื่อการคัดกรอง จัดทำบันทึกการไม่มาแสดงตัวพร้อมด้วยเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง

ตลอดจนบันทึกผลการตรวจปัสสาวะเบื้องต้น ผลการตรวจปัสสาวะที่รับรองผลในขั้นที่สอง และแบบยินยอมเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูที่มีลายมือชื่อพนักงานสอบสวน ส่งไปยังพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่นั้น เพื่อให้พนักงานสอบสวนพิจารณาดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดต่อไป

เนื่องจากตามประกาศของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ฉบับนี้ นั้น ไม่ได้กำหนดให้มีการควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยไว้จนกว่าจะเข้ารับการคัดกรอง แต่ได้กำหนดวิธีการป้องกันไม่ให้ผู้ต้องสงสัยที่จะเข้ารับการคัดกรองนั้นทำการหลบหนีในระหว่างที่ถูกปล่อยตัวไป โดยการกำหนดมาตรการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเก็บตัวอย่างปัสสาวะของผู้ต้องสงสัยไว้ การออกใบนัดที่มีลายมือชื่อพนักงานสอบสวน (บ.108-2557-2) การทำบันทึกเกี่ยวกับสิ่งของต้องสงสัยว่าเป็นยาเสพติด (บ.108-2557-3) เพื่อเป็นการข่มขู่ไม่ให้ผู้ต้องสงสัยหลบหนีจากการคัดกรอง แต่มาตรการดังกล่าวยังไม่อาจใช้บังคับกับผู้เสพยาเสพติดได้ผลเท่าที่ควรผู้เสพยาเสพติดไม่ได้เกิดความเกรงกลัวต่อมาตรการดังกล่าวแต่อย่างใด โดยยังคงกระทำการหลีกเลี่ยงหลบหนีการเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูและการติดตามตัวบุคคลดังกล่าวก็กระทำได้อยาก

การคัดกรองจะดำเนินการในสถานที่ตั้งศูนย์เพื่อการคัดกรองหรือดำเนินการนอกสถานที่ก็ได้เนื่องจากในบางพื้นที่นั้นศูนย์เพื่อการคัดกรองอยู่จากสถานที่การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ชุดจับกุมมากเกินไป ซึ่งหากปล่อยให้มีการคัดกรองล่าช้าเกินไปอาจส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้เสพยาหรือเสพติดได้เนื่องจากตามกฎหมายแล้วเจ้าหน้าที่ไม่มีอำนาจที่จะควบคุมตัวผู้เสพยาเสพติดไว้ได้นานนั่นเอง

การคัดกรองของศูนย์คัดกรองผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระบบบังคับบำบัด การตรวจพิสูจน์การเสพยาหรือการติดยาเสพติด พนักงานคุมประพฤติจะดำเนินการตรวจพิสูจน์ผู้เข้ารับการตรวจภายใน 15 วัน นับแต่วันที่รับตัวผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ไว้ในสถานที่เพื่อการตรวจพิสูจน์ โดยมีขั้นตอน ดังนี้³⁹

1. แสวงหาและรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ สัมภาษณ์และบันทึกประวัติ ประเมินสุขภาพร่างกายและจิตใจ ประเมินภูมิหลังทางสังคม ประเมินคุณลักษณะทางจิตใจ

2. ประมวลผลข้อเท็จจริง วิเคราะห์ สรุปความเห็นและแนวทางการฟื้นฟูสมรรถภาพทางกาย จิตใจ และสังคม และจัดทำรายงานการตรวจพิสูจน์

³⁹คู่มือมาตรฐานการบำบัดฟื้นฟู ระบบบังคับบำบัด, ค้นวันที่ 3 สิงหาคม 2561 จาก <http://www.ncmc.moph.go.th>.

โดยในระหว่างการตรวจพิสูจน์คณะอนุกรรมการฯ อาจพิจารณาปล่อยชั่วคราวได้ตามเกณฑ์ ดังนี้ ไม่เป็นอุปสรรคต่อการตรวจพิสูจน์ ไม่มีพฤติการณ์หลบหนี ไม่มีภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิด มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง

ผู้วิจัยเห็นว่า การวินิจฉัยว่าผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์เป็นผู้เสพ/ผู้ติดหรือไม่นั้น หากวินิจฉัยได้ว่าเป็นผู้เสพ/ผู้ติด ให้จัดให้มีแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพ และให้พนักงานอัยการชะลอฟ้องไว้จนกว่าจะทราบผลการฟื้นฟู กรณีที่วินิจฉัยว่าไม่เป็นผู้เสพ/ผู้ติด ให้ส่งให้พนักงานสอบสวน/พนักงานอัยการ เพื่อพิจารณาดำเนินคดีต่อไป และมีกำหนดระยะเวลาการฟื้นฟูไม่เกิน 6 เดือน

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการดำเนินการตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 เป็นการดำเนินการกระบวนกรเพื่อเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนกรยุติธรรมแบบปกติ แต่ในทางปฏิบัติแล้วยังมีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนกรยุติธรรมแบบปกติอยู่ โดยผู้ติดยาเสพติดยังคงถูกควบคุมตามกระบวนกรยุติธรรมแบบปกติอยู่แม้ว่าจะไม่ได้ถูกควบคุมตัวเป็นระยะเวลายาวนานก็ตาม แต่ก็เพียงพอที่จะทำให้ผู้เสพยาเสพติดมีโอกาสที่จะเข้าไปสัมผัส ไปรู้จักกับผู้กระทำความผิดฐานอื่น ๆ ทำให้กระบวนกรบำบัดฟื้นฟูไม่ประสบความสำเร็จ อีกปัญหาหนึ่งก็คือเจ้าหน้าที่ผู้ทำการคัดกรองนั้นเป็นพนักงานคุมประพฤติซึ่งไม่มีความเชี่ยวชาญเหมือนกับหมอหรือนักจิตเวช ทำให้การประเมินสุขภาพร่างกายและจิตใจ การประเมินภูมิหลังทางสังคม ประเมินคุณลักษณะทางจิตใจ การประมวลผลข้อเท็จจริงการวิเคราะห์สรุปความเห็นและแนวทางการฟื้นฟูสมรรถภาพ ทางกาย จิตใจ และสังคม และจัดทำรายงานการตรวจพิสูจน์ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ไม่สามารถคัดแยกผู้เสพ ผู้ติด ผู้ติดยาเสพติดรุนแรง หรือแม้แต่ผู้ติดยาเสพติดได้⁴⁰

3. การบำบัดฟื้นฟู

การบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจ เมื่อผู้เสพได้เข้ารับการคัดกรองที่ศูนย์เพื่อการคัดกรองแล้ว เจ้าหน้าที่จะดำเนินการส่งต่อเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูตามความเหมาะสมกับสภาพการเสพยา โดยสามารถดำเนินการส่งตัวเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในรูปแบบต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. การบำบัดฟื้นฟูในรูปแบบค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยผู้ว่าราชการจังหวัดหรือผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ประกาศสถานที่เพื่อจัดการบำบัดฟื้นฟูรูปแบบศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยให้แต่งตั้งผู้อำนวยการศูนย์ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าที่รับผิดชอบบริหารจัดการภาพรวมของการจัดศูนย์ แต่งตั้งเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและอื่น ๆ ตามที่เห็นสมควร เป็นฝ่ายวิชาการและแต่งตั้งบุคคลเพื่อทำหน้าที่เป็นวิทยากรศูนย์ มีครูฝึกเพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการ

⁴⁰วิฑูร จันท์แจ้งดี, ปัญหาเกี่ยวกับการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด, คำนวนที่ 5 มิถุนายน 2561 จาก <http://www.elib.coj.go.th>.

และดูแลความเรียบร้อยภายในศูนย์ การฝึกด้านร่างกาย การฝึกด้านระเบียบวินัย และแต่งตั้งบุคคลเป็นเจ้าหน้าที่ศูนย์เพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการทั่วไปและจัดทำข้อมูล และการบำบัดฟื้นฟูรูปแบบศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ให้เป็นไปตามหลักสูตรมาตรฐานหรือแนวทางที่กระทรวงสาธารณสุขรับรอง โดยก่อนจบหลักสูตรศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจะให้มีการสำรวจผู้บำบัดฟื้นฟูที่ประสงค์ขอรับความช่วยเหลือด้วย สำหรับค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจะมีการเปิดค่ายเป็นรุ่นๆ ไป โดยในแต่ละปีจะมีการเปิดค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอยู่ 4 รุ่น ๆ ละ 60 คน กำหนดเวลาในการบำบัดฟื้นฟูจะใช้เวลา 12 วัน

2. การบำบัดฟื้นฟูในรูปแบบสถานพยาบาล ซึ่งจะเป็นไปตามหลักเกณฑ์และมาตรฐานตามที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด โดยส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นการบำบัดฟื้นฟูในรูปแบบการรักษาแบบผู้ป่วยนอก ที่ผู้เสพจะต้องใส่ใจตนเองในการมารายงานตัวตามที่สถานพยาบาลกำหนด ในส่วนของอำเภอเวียงป่าเป้านั้นการบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติดเจ้าหน้าที่จะกำหนดแผนให้ผู้บำบัดฟื้นฟูต้องมารายงานตัวและทำการตรวจปัสสาวะ ณ สถานพยาบาลเป็นระยะเวลา 4 เดือน⁴¹

กรณีผู้เสพไม่เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูหรือบำบัดฟื้นฟูไม่ครบกระบวนการ ถ้าผู้เสพที่ยินยอมเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูตามประกาศนี้ แต่ไม่ไปเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูภายในระยะเวลาที่กำหนด หรือเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามระเบียบหรือข้อกำหนดของสถานบำบัดฟื้นฟู ก็ให้สถานบำบัดฟื้นฟู จัดทำบันทึกการไม่มาแสดงตัวพร้อมด้วยเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนบันทึกผลการตรวจปัสสาวะเบื้องต้น ผลการตรวจปัสสาวะที่รับรองผลในชั้นที่สอง และแบบยินยอมเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูที่มีลายมือชื่อพนักงานสอบสวนส่งไปยังพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่นั้น เพื่อให้พนักงานสอบสวนพิจารณาดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดต่อไป

ผู้วิจัยเห็นว่าการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจยังมีข้อเสียอยู่อย่างเช่นการบำบัดฟื้นฟูในระบบค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ใช้เวลาในการบำบัดฟื้นฟูเพียง 15 วันเท่านั้นซึ่งถือว่าระยะเวลาที่สั้นเกินไปเนื่องจากการบำบัดฟื้นฟูนั้นเป็นกระบวนการบำบัดฟื้นฟูทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ ที่นอกจากจะต้องบำบัดฟื้นฟูตัวของผู้เสพเองแล้วยังต้องบำบัดฟื้นฟูจิตใจของผู้เสพด้วย โดยการแก้ไขปรับปรุงจิตใจของผู้เสพยาเสพติดนั้น เป็นเรื่องที่ทำได้ลำบากและหวังผลได้ยาก จะต้องใช้ระยะเวลานานและค่อย ๆ เปลี่ยนและปรับไปที่ละน้อย⁴² เพื่อให้ให้ผู้เสพลกลับสู่ภาวะปกติและไม่กลับไปเสพยาเสพติดซ้ำอีกครึ่ง ส่วนการบำบัดฟื้นฟู

⁴¹มาตรฐานศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม, ค้นวันที่ 1 กรกฎาคม 2561 จาก <http://www.ncmc.mohp.go.th>.

⁴²การบำบัดผู้ติดยาเสพติด, ค้นวันที่ 1 กรกฎาคม 2561 จาก <http://www.kanchanapisek.or.th>.

ในสถานพยาบาลนั้น ให้อิสระการผู้บำบัดฟื้นฟูมากเกินไปผู้เข้ารับการบำบัดไม่ได้ถูกควบคุมตัวไว้ โดยมีหน้าที่เพียงมารายงานตัวตามกำหนดนัดเท่านั้นเอง ทำให้การบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจที่ผ่านมามีไม่ประสบผลสำเร็จ สุดท้ายก็ต้องกลับไปดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ที่มีกระบวนการบำบัดฟื้นฟูที่เป็นมาตรฐานและเข้มข้นกว่า มันจึงเหมือนกับว่าการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจนั้นซ้ำซ้อนกับการบำบัดฟื้นฟูในระบบบังคับบำบัด โดยจากการประชุมคณะทำงานเฝ้าระวังปัญหาสุขภาพเสพติดจังหวัดเชียงราย ย่อมรับว่าการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดนั้น ไม่สามารถทำให้หายขาดได้⁴³

การบำบัดฟื้นฟูในระบบบังคับบำบัด มี 2 รูปแบบ ได้แก่ การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดแบบควบคุมตัว และการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดแบบไม่ควบคุมตัว

1. การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดแบบควบคุมตัว ใช้ในกรณีที่เห็นว่าผู้เสพหรือติดยาเสพติด ไม่สามารถควบคุมตัวเองให้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูอย่างต่อเนื่องได้ โดยมีแนวโน้มที่จะหลบหนีหรือสร้างความเดือดร้อนให้แก่คนรอบข้าง หรือชุมชนที่อยู่อาศัย โดยการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดแบบควบคุมตัวนี้จะแบ่งออกเป็นการควบคุมตัวเข้มงวด หมายถึง ผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูต้องอยู่ในสถานที่ควบคุมมิให้หลบหนีได้ง่าย กับแบบควบคุมตัวไม่เข้มงวด หมายถึง การบำบัดฟื้นฟูต้องอยู่ในสถานที่ฟื้นฟูตามความเหมาะสม สถานที่บำบัดยาเสพติดทั่วประเทศในระบบบังคับแบบควบคุมเข้มงวด เช่น กรมราชทัณฑ์ กองทัพเรือ กรมคุมประพฤติ กองทัพอากาศ เป็นต้น แบบควบคุมตัวไม่เข้มงวด เช่น กองร้อยอาสาสมัครรักษาดินแดน กรมการแพทย์ กรมสุขภาพจิต เป็นต้น

2. การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดแบบไม่ควบคุมตัว ใช้ในกรณีที่เห็นว่าผู้เสพหรือติดยาเสพติด ยังคงสามารถที่จะควบคุมตนเองได้และไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับคนรอบข้างหรือชุมชน ลักษณะรูปแบบการฟื้นฟูจะเป็นแบบผู้ป่วยนอก โดยมีสถานพยาบาลเป็นผู้ดำเนินการ

การดำเนินการฟื้นฟูตามแผนที่คณะอนุกรรมการฯ กำหนดนั้น คณะอนุกรรมการฯ มีอำนาจขยายหรือลดระยะเวลาที่ครั้งก็ได้ แต่อาจขยายครั้งหนึ่งต้องไม่เกิน 6 เดือนและรวมเวลาทั้งหมดต้องไม่เกิน 3 ปี ส่วนการลดระยะเวลา ลดได้ครั้งละไม่เกิน 30 วัน กรณีการฟื้นฟูแบบควบคุมตัว คณะอนุกรรมการฯ มีอำนาจปล่อยตัวชั่วคราวได้ และหากในระหว่างฟื้นฟูผู้เข้ารับการฟื้นฟูหลบหนี ให้ถือว่าหนีการคุมขังตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 190 พนักงานเจ้าหน้าที่ต้องแจ้งพนักงานสอบสวน ซึ่งหากเป็นการหลบหนีตามมาตรา 190 วรรคแรก

⁴³ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดเชียงราย, รายงานการประชุมคณะทำงานเฝ้าระวังปัญหาสุขภาพเสพติดจังหวัดเชียงราย, ครั้งที่ 7/2561, 20 กรกฎาคม 2561, หน้า 4.

คณะอนุกรรมการฯมีอำนาจใช้ดุลยพินิจเปรียบเทียบปรับได้ แล้วดำเนินการฟื้นฟูต่อไป หากเป็นการหลบหนีตามมาตรา 190 วรรคสอง คณะอนุกรรมการฯไม่มีอำนาจใช้ดุลยพินิจเปรียบเทียบต้องส่งตัวไปดำเนินคดี ทั้งนี้ ความผิดและโทษตามมาตรา 190 ไม่นำใช้กับผู้ที่มีอายุไม่ถึง 18 ปี บริบูรณ์

ผู้วิจัยเห็นว่าการบำบัดฟื้นฟูในระบบบังคับบำบัดนั้น กระบวนการดำเนินการคล้ายๆกับการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจ ตัวอย่างเช่น การบำบัดในค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของระบบสมัครใจกับการฟื้นฟูแบบควบคุมตัวของระบบบังคับบำบัด ซึ่งเป็นการบำบัดแบบควบคุมตัวเหมือนกันต่างกันตรงที่ระยะเวลาเท่านั้น ที่การบำบัดในค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจะใช้เวลา 15 วัน ส่วนการฟื้นฟูแบบควบคุมตัวจะใช้เวลาประมาณ 4 เดือน หรือการบำบัดในสถานพยาบาลของระบบสมัครใจกับการฟื้นฟูแบบไม่ควบคุมตัวของระบบบังคับบำบัด ต่างก็ดำเนินการสถานพยาบาลที่ประกาศเป็นศูนย์ฟื้นฟูของกระทรวงสาธารณสุข จึงทำให้ระบบสมัครกับระบบบังคับบำบัดนี้ทำงานซ้ำซ้อนกันมากเกินไป

4. การประเมินผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู

การประเมินผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจ การประเมินเพื่อรับรองเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ให้กระทำเมื่อเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูจนครบตามระเบียบหรือข้อบังคับของสถานพยาบาลหรือของศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมแล้ว ดังนั้นเมื่อผู้เสพที่ได้รับการบำบัดฟื้นฟูไม่ว่าจะในรูปแบบของค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือสถานพยาบาล จะต้องได้รับการประเมินว่าเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูหรือไม่ตามหลักเกณฑ์ของสาธารณสุข และได้รับเอกสารรับรองว่าเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูจากผู้อำนวยการศูนย์ และต้องมาแสดงตนยืนยันว่าเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู พร้อมเอกสารรับรองเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ณ ศูนย์เพื่อประสานการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูที่กำหนด และในกรณีที่ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูมีความประสงค์ขอเปลี่ยนสถานที่สำหรับการติดตามดูแลให้แจ้งที่ศูนย์เพื่อประสานการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูที่มาแสดงตัวครั้งแรกเพื่อประสานส่งต่อข้อมูล และให้ศูนย์เพื่อประสานการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูออกเอกสารยืนยันให้ผู้ผ่านการบำบัดเพื่อนำไปแสดงตัว ณ สถานที่ใหม่ ภายในระยะเวลา 30 วัน

การประเมินผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูในระบบบังคับบำบัด จะทำการประเมินอยู่ 2 ช่วงด้วยกัน คือ 1.การประเมินระหว่างการฟื้นฟู โดยมีเงื่อนไขหรือข้อกำหนดให้ประเมินผลการฟื้นฟู ไม่น้อยกว่า 90 วัน หรือไม่น้อยกว่า 2 ใน 3 ในกรณีที่กำหนดระยะเวลาการฟื้นฟูไว้ไม่น้อยกว่า 120 วัน 2.การประเมินเมื่อครบระยะเวลาการฟื้นฟู ตามที่คณะอนุกรรมการฯกำหนด

การพิจารณาผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด หากผลการฟื้นฟูเป็นที่พอใจ ผู้เข้ารับการฟื้นฟู พ้นจากความผิดที่ถูกลงโทษ คณะอนุกรรมการฯ ออกหนังสือรับรองผลการฟื้นฟู และพนักงานคุมประพฤติ แจ้งผลการผ่านการฟื้นฟูให้กองทะเบียนประวัติอาชญากร ดำเนินการลบประวัติการกระทำผิด และบันทึกข้อมูลเพื่อปิดคดีในระบบสารสนเทศ และส่งต่อข้อมูลไปยังระบบ บสต. เพื่อให้กระทรวงมหาดไทย ดำเนินการติดตามต่อไป แต่ถ้าผลการฟื้นฟูไม่เป็นที่พอใจ คณะอนุกรรมการฯ รายงานความเห็นไปยังพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี เพื่อประกอบการพิจารณาดำเนินคดีผู้นั้นต่อไป สำหรับการพิจารณาคดีของผู้ที่ผลการฟื้นฟูไม่เป็นที่พอใจนั้น ศาลจะลงโทษผู้นั้นน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดหรือจะไม่ลงโทษเลยก็ได้ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงระยะเวลาที่ผู้นั้นได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดแล้ว

5. การติดตาม ดูแล ช่วยเหลือ และสนับสนุนผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู

ตามที่ได้กล่าวไปข้างต้นแล้วว่าการติดตามผู้ผ่านการบำบัดรักษานั้นเป็นการติดตามทางสุขภาพและการติดตามทางสังคม ดังนั้นเพื่อให้การติดตามดูแลช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการติดตามผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูเพื่อไม่ให้ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูกลับไปเสพยาซ้ำ เพื่อให้มีสุขภาพชีวิตที่ดีขึ้น เพื่อกลับไปสู่ครอบครัว ชุมชน สังคม ได้อย่างปกติสุข เราต้องเข้าใจถึงสาเหตุของการที่ผู้เสพยาเสพติดก่อน ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่ของผู้เสพยาเสพติดนั้นจะเกิดจากปัญหาในครอบครัวไม่ว่าจะเป็นการขาดความอบอุ่น ขาดความรัก ขาดความดูแลเอาใจใส่จากครอบครัว หรือครอบครัวแตกแยก พ่อแม่แยกทางกัน ตั้งแต่ตนเองยังเด็ก ไม่มีพ่อแม่คอยเลี้ยงดู หรือมีปัญหาความไม่เข้าใจกันในครอบครัว ไม่มีปฏิสัมพันธ์กันในครอบครัว เช่น การทำกิจกรรมร่วมกันไม่ว่าจะเป็นการรับประทานอาหารร่วมกัน การออกไปเที่ยวด้วยกัน การเล่นเกมฟาร์ร่วมกัน ซึ่งหากครอบครัวไหนมีสัมพันธภาพที่ดี จะทำให้ครอบครัวนั้นมีความปรองดองกลมเกลียวรักใคร่กันในครอบครัว มีความรักความอบอุ่นภายในครอบครัว ซึ่งเป็นปัจจัยที่จะช่วยปกป้องไม่ให้ยาเสพติดเข้ามาทำร้ายคนในครอบครัวได้ รวมทั้งยังเป็นองค์ประกอบที่ช่วยให้การติดตามดูแล ผู้เสพยาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด⁴⁴ ส่วนสาเหตุรองลงมาคือความอยากรู้อยากลองโดยในช่วงของการเป็นวัยรุ่นนั้นจะมีความอยากรู้อยากลองสิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะช่วงวัยรุ่นนั้นมักจะขาดการควบคุมความคิดและพฤติกรรมของตนเองเมื่อมีเพื่อนชักชวนให้ลองเสพยาเสพติด โดยคิดว่าเสพนิด

⁴⁴อัศพรพล ดีเลิศ, มูลเหตุการณเสพยาแอมเฟตามีน และการเสพยาแอมเฟตามีนซ้ำของกลุ่มผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในระบบสมัครใจ กรณีศึกษา: จังหวัดเพชรบุรี, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะสาธารณสุขศาสตร์วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร, 2559), หน้า 108.

เดียวคงไม่ติด สามารถเลิกยาเสพติดตอนไหนก็ได้ สาเหตุต่อมาคือการใช้ยาเสพติดเพื่อการทำงานโดยในกลุ่มใช้แรงงานมักจะมีความเข้าใจว่าเมื่อเสพยาเสพติดแล้วจะสามารถทำงานได้นานขึ้น สามารถทำงานได้หนักมากยิ่งขึ้น อีกสาเหตุหนึ่งคือในปัจจุบันนี้ยาเสพติดนั้นมีราคาถูกและสามารถหาซื้อได้ง่ายจึงทำให้ผู้ที่อยากลองเสพยาเสพติดหรือเคยเสพยาเสพติดมีโอกาสที่จะเสพยาเสพติดได้ง่าย

ในส่วนของปัจจัยที่ทำให้ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูไม่กลับไปเสพยาเสพติดซ้ำอีกคือ ความรับผิดชอบและภาระหน้าที่ที่มีต่อครอบครัวไม่ว่าจะเป็นความรัก ความห่วงใยของพ่อแม่ ไม่อยากทำให้พ่อแม่เสียใจหรือเป็นทุกข์ หรือหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบในฐานะที่ตนเป็นหัวหน้าครอบครัว หรือต้องการเอาชนะค่าสปรมาทต่าง ๆ การดูแลดูแลคนจากคนอื่นเหล่านี้เป็นสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับการไม่กลับไปเสพยาเสพติดซ้ำ

การรับรู้ถึงผลดีที่เกิดขึ้นจากการเลิกยาเสพติดได้ โดยผู้ที่สามารถเลิกยาเสพติดได้ สามารถเห็นผลดีที่เกิดขึ้นจากการเลิกยาเสพติดได้ เช่น การได้รับการชมเชยจากบุคคลต่าง ๆ ที่ได้เกี่ยวข้องตนเอง ได้รับการยอมรับ การชื่นชมและความไว้วางใจจากบุคคลในครอบครัว มีเงินมากเก็บมากขึ้นเนื่องจากไม่ต้องนำเงินไปซื้อยาเสพติดมาเสพยาอีก มีร่างกายที่แข็งแรงขึ้นจิตใจเกิดความผ่อนคลาย เมื่อบุคคลเหล่านี้ได้เห็นถึงผลดีของการเลิกยาเสพติดทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ได้รับโอกาสจากสังคม เกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าในตนเอง

ปัจจัยต่อมาคือสภาพแวดล้อมที่มีส่วนสำคัญอย่างมากไม่ว่าจะเป็นในด้านของครอบครัว เพื่อนหรือคนใกล้ชิดที่ทำให้ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีก ซึ่งหากครอบครัวสามารถแสดงความรู้สึกในการสนับสนุนให้หยุดจากการเสพยาเสพติดอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การกอด การสัมผัส การร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในครอบครัว หรือแม้แต่การให้รางวัล การพูดชมเชย การให้กำลังใจ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ย่อมทำให้ผู้เสพยาเสพติดรับรู้ได้ถึงความห่วงใยจากครอบครัวและไม่คิดที่กลับไปเสพยาเสพติดซ้ำอีก การมีส่วนร่วมของครอบครัวในการป้องกันการเสพยาเสพติดซ้ำนั้น ถือว่ามีส่วนสำคัญอย่างมากที่ทำให้ผู้เสพยาเสพติดไม่หวนกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำอีก เพราะสถานบันครอบครัวนั้นมีความใกล้ชิดและผูกพันกันมากที่สุดกว่าสถานอื่นหรือองค์กรอื่น โดยเฉพาะในด้านการตอบสนองทางอารมณ์ การรับรู้ถึงความสุข ความทุกข์ หรือแม้แต่พฤติกรรมส่วนบุคคลของคนในครอบครัว ดังนั้นครอบครัวจึงมีส่วนสำคัญอย่างมากในกระบวนการบำบัดฟื้นฟู⁴⁵

⁴⁵ชาติรี ชัยนาคิน, การเลิกเสพยาบ้าซ้ำ: กรณีศึกษาผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพยาเสพติด ค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยวิธีชุมชนบำบัด, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 2560), หน้า 106 – 109.

แต่ในทางปฏิบัติการดำเนินการติดตามผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูนั้น

1. การติดตามดูแลช่วยเหลือในส่วนของคุณย์เพื่อประสานการดูแลและผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ที่กฎหมายกำหนดให้ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูต้องมาแสดงตัว ณ คุณย์เพื่อประสานการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูอำเภอหรือเขต แต่กลับไม่ได้มีมาตรการลงโทษผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูที่ไม่มาแสดงตัวไว้ โดยถือว่าผู้นั้นผิดเงื่อนไขในการติดตามการบำบัดฟื้นฟูเมื่อเจ้าหน้าที่สามารถจับกุมได้ครั้งต่อไปก็ให้ดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ทำให้ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูหลายไม่ได้มาแสดงตัวเพื่อรับการติดตามรวมทั้งเจ้าหน้าที่ก็ไม่มีมาตรการในการดำเนินการตามกฎหมายกับผู้ที่ไม่มาแสดงตัวเพื่อรับการติดตามด้วย จึงทำให้เจ้าหน้าที่ไม่ได้ทำการติดตามผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูที่ไม่มาแสดงตัว เนื่องจากเป็นหน้าที่ของผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูเองที่ต้องมาแสดงตัวต่อเจ้าหน้าที่ตามที่เจ้าหน้าที่ได้นัดหมายไว้ เหตุที่ไม่มีมาตรการการติดตามที่เข้มงวดนี้จึงทำให้ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูที่ไม่มาแสดงตัวเพื่อเข้ารับการติดตาม เมื่อผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูไม่ได้รับการติดตามอย่างต่อเนื่อง ย่อมมีโอกาสที่จะหวนกลับไปเสพยาเสพติดอีกครั้ง

2. การติดตามดูแลในส่วนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำองค์กรชุมชน อาสาสมัครคุมประพฤติหรืออาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ที่กำหนดไว้ในประกาศ คสช.108/2557 การที่กฎหมายกำหนดให้บุคคลดังกล่าวทำการติดตามดูแลช่วยเหลือนั้นต้องบอกว่าการดำเนินการในชั้นตอนนี้ยังไม่มีดำเนินการอย่างเป็นทางการ ไม่ว่าจะเป็นการที่บุคคลดังกล่าวไม่มีความเชี่ยวชาญในด้านนี้และยังไม่เข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการติดตามบำบัดฟื้นฟูว่ามีขั้นตอนอย่างไรบ้างในการติดตามผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู อันเนื่องมาจากบุคคลเหล่านี้ยังไม่ได้รับการฝึกอบรมจึงทำให้ละเลยการติดตามดูแลและช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูในส่วนนี้ไป

ในส่วนของการให้ความช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติดที่ได้รับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพแล้ว มักจะประสบปัญหาจากการถูกเลือกปฏิบัติและไม่ได้รับการยอมรับ เนื่องจากคนใหญ่ในสังคมยังมีทัศนคติเชิงลบต่อบุคคลเหล่านี้ ส่งผลให้ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูขาดโอกาสในการดำรงชีวิตและทำงานในระบบปกติ ไม่สามารถหารายได้เลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้ รวมถึงไม่สามารถปรับตัวกลับไปเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้ กลายเป็นความกดดันที่ผลักดันให้ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูบางรายกลับไปใช้ยาเสพติดหรือกระทำความผิดซ้ำอีก⁴⁶ ภาครัฐเองก็ตระหนักถึงความสำคัญของการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ผ่านการบำบัด

⁴⁶รังสิณี ศรีแสน, ปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้ป่วยที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดในระบบสมัครใจกลับไปเสพยาซ้ำในพื้นที่ตำบลบ้านร่องอำเภองาว จังหวัดลำปาง, (ปริญญามหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยพะเยา, 2557), หน้า 52 – 53.

ฟื้นฟู จึงได้มอบหมายให้ศูนย์เพื่อประสานการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ดูแลช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู โดยการรวบรวม วิเคราะห์ และจัดสรรความช่วยเหลือให้แก่ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการและศักยภาพของแต่ละบุคคล เพื่อสนับสนุนให้ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูมีความเข้มแข็งทั้งทางร่างกายและจิตใจ ลดอัตราการกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำสามารถกลับไปอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรีและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

การให้ความช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูนั้น ศูนย์เพื่อประสานการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู นอกจากจะทำหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกติดตามผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูแล้ว จะต้องอำนวยความสะดวกช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูด้วย โดยรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ความต้องการช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดในด้านต่าง ๆ ทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน เช่น การศึกษา อาชีพ สุขภาพ และความช่วยเหลืออื่น ๆ จากนั้นประสานส่งต่อไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบเพื่อดำเนินการให้ความช่วยเหลือต่อไป⁴⁷

การติดตามดูแลช่วยเหลือในส่วนของหน่วยอื่น ๆ ในเรื่องการสนับสนุนผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูนั้น ประกาศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรื่อง การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟูและการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู พ.ศ. 2560 ข้อ 16 ที่มีการกำหนดให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้ความช่วยเหลือด้านการฝึกทักษะอาชีพและจัดหางาน ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนทุนสงเคราะห์ การพัฒนาครอบครัวและคุณภาพชีวิต แต่ในทางปฏิบัติแล้วยังไม่มีการบูรณาการทำงานร่วมมือร่วมหน่วยงานต่าง ๆ อย่างจริงจังทำให้ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูไม่ได้มีการติดตามดูแล ช่วยเหลือและสนับสนุนอย่างจริงจัง ทำให้ผู้เสพยาเสพติดเมื่อผ่านการบำบัดฟื้นฟูแล้วก็กลับมาอยู่ในสภาพแวดล้อมเดิม ชุมชนเดิม ไม่มีกระบวนการเตรียมความพร้อมให้กับผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูกลับมาใช้ชีวิตปกติและเข้าร่วมกลุ่มกับสังคมได้ รวมถึงปัญหาในการบูรณาการทำงานร่วมกันของแต่ละหน่วยงาน ซึ่งในกระบวนการในการประเมิน ติดตามช่วยเหลือ ดูแล ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูนี้ เป็นการทำงานร่วมกันและแต่ละหน่วยงาน อาทิเช่น ผู้ที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟูในระบบบังคับบำบัดของสำนักงานคุมประพฤติ การประเมินและการติดตามกลับไปเป็นหน้าที่ของกรมการปกครอง ซึ่งไม่ใช่ภารกิจหลักของกรมการปกครองทำให้เกิดปัญหามากมายทั้งการประสานงานด้านข้อมูล ด้านงบประมาณ และความใส่ใจในการติดตามและประเมินผล หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบทำหน้าที่คัดกรองและบำบัดฟื้นฟูตลอดไปจนถึงการส่งต่อผู้บำบัดฟื้นฟูจะ

⁴⁷สำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สำนักงาน ป.ป.ส., แนวทางการติดตามช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2561, กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สำนักงาน ป.ป.ส.,2561, หน้า 26.

อยู่ในความดูแลของฝ่ายปกครองและสาธารณสุขเป็นหลัก แต่ในด้านของการส่งเสริมอาชีพ สนับสนุนช่วยเหลือ กลับเป็นหน่วยงานในส่วนอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย ทำให้ปัญหาที่พบ คือ ผู้ที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟูและได้รับการฝึกอาชีพตามหลักสูตรเมื่อบำบัดฟื้นฟูเสร็จแล้ว การส่งต่อไปยังหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อประกอบอาชีพตามความต้องการของผู้ที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟูนั้น ยังไม่ได้รับการใส่ใจจากหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้ผู้ที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟูยังคงว่างงานอยู่เป็นจำนวนมาก

จะเห็นได้ว่าการติดตามดูแล ช่วยเหลือสนับสนุนผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูนั้น ทางในปฏิบัติยังไม่สามารถเรียกได้ว่าเป็นการติดตามทางสุขภาพและการติดตามทางสังคม เพราะการติดตามส่วนจะเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นการติดตามในด้านของกฎหมายและสาธารณสุขเป็นหลักการทำงานของเจ้าหน้าที่นั้นยังขาดความเข้าใจในการบำบัดฟื้นฟูจึงทำให้กระบวนการบำบัดฟื้นฟูไม่ประสบผลสำเร็จเพราะกระบวนการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดนั้นต้องประกอบไปด้วย 2 ส่วนคือ Medical Model และ Social Model

Medical Model ประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่มาจาก กฎหมาย สาธารณสุข และสุขภาพชุมชน

Social Model ประกอบด้วย ทูทางสังคม การยอมรับทางสังคม การเฝ้าระวังทางสังคม ฯลฯ

และปัจจัยที่เป็นส่วนสำคัญมากที่สุดทำให้ผู้เสพยาเสพติดเลิกยาเสพติดโดยไม่หวนกลับไปใช้เสพติดซ้ำอีก คือ ความพร้อมทางด้านจิตใจของผู้เสพยาเสพติดเองที่จะเป็นตัวกำหนดที่สำคัญต่อการกลับมาใช้ยาเสพติดซ้ำ โดยมีองค์ประกอบอื่นที่คอยผลักดัน เช่น ปัจจัยทางด้านครอบครัว สังคม และสิ่งแวดล้อม⁴⁸ แต่การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่จะเน้นไปทางด้านร่างกายและจิตใจ (Medical Model) ที่เน้นดำเนินการจับกุมผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด แล้วส่งเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูก็ถือว่าจบกระบวนการบำบัดฟื้นฟู แต่ในด้านอาชีพและด้านสังคม (Social Model) นั้นเจ้าหน้าที่ยังไม่มีความเข้าใจว่าการบำบัดฟื้นฟูในด้านนี้ก็มีความสำคัญเช่นกันที่จะทำให้กระบวนการบำบัดฟื้นฟูประสบผลสำเร็จ โดยจะเห็นได้จากงบประมาณและการประชาสัมพันธ์ของรัฐบาลที่จะเน้นไปในด้านร่างกายและจิตใจ (Medical Model) เป็นหลัก ทำให้ละเลยการติดตามช่วยเหลือในส่วนนี้ไปเมื่อรัฐไม่ใส่ใจในการบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติดในด้านอาชีพและด้านสังคม (Social Model) จึงทำให้ผู้เสพที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟูหวนกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำอีกครั้ง และจากการประชุมคณะทำงานเฝ้าระวัง

⁴⁸สุพจน์ ชูดีดำรง, ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้ยาเสพติดซ้ำ: ศึกษาเฉพาะกรณีโรงพยาบาลธัญญารักษ์, ปทุมธานี, โรงพยาบาลธัญญารักษ์ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, หน้า 35.

ปัญหาเสพติดจังหวัดเชียงรายพบว่ากลุ่มผู้เสพยาเสพติดที่ถูกจับกุมได้นั้น ล้วนแล้วแต่เป็นผู้เสพรายเดิมที่มีพฤติกรรมเสพซ้ำซาก โดยส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มที่มีอายุตั้งแต่ 39 ปี ขึ้นไป⁴⁹

วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานตามประกาศ คสช. 108/2557 และประกาศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรื่อง การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการรักษาบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู พ.ศ. 2560 ในพื้นที่อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

1. นโยบายกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่

แม้ว่าตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 นั้นมุ่งเน้นการแก้ไขเป็นหลักโดยใช้ทฤษฎีการฟื้นฟูแก้ไข (Rehabilitation) เป็นกระบวนการเบี่ยงคืดออกจากกระบวนการยุติธรรมแบบปกติ แต่ในทางปฏิบัติยังมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมแบบปกติอยู่ ด้วยเหตุนี้เองรัฐบาลจึงได้มีประกาศ คสช.108/2557 ออกมาใช้บังคับเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่กระนั้นในทางปฏิบัติยังคงมีปัญหามากมายหลายประการ โดยหลังจากที่มีประกาศ คสช. 108/2557 และ ประกาศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรื่อง การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการรักษาบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู พ.ศ. 2560 ออกมาใช้บังคับทำให้การดำเนินการเกี่ยวกับผู้เสพนั้นการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ไม่ว่าจะเป็น ตำรวจ ทหาร หรือ ฝ่ายปกครอง การดำเนินการเกี่ยวกับผู้เสพยาเสพติดนั้นเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก กล่าวคือ เมื่อเจ้าหน้าที่ไม่ว่าจะเป็น ตำรวจ ทหาร หรือ ฝ่ายปกครอง เมื่อสามารถดำเนินการจับกุมผู้เสพได้ ไม่ว่าจะโดยวิธีการตั้งด่าน ตั้งจุดตรวจ จุดสกัด การจัดระเบียบสังคม การดำเนินการตามโครงการของรัฐบาล หรือกรณีอื่น ๆ สิ่งแรกที่เจ้าหน้าที่ต้องดำเนินการเกี่ยวกับผู้เสพยาเสพติดคือการส่งตัวผู้เสพไปยังศูนย์เพื่อการคัดกรองเพื่อเข้ารับการรักษาบำบัดฟื้นฟูไม่ได้ดำเนินการจับกุมผู้เสพยาเสพติดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเพื่อดำเนินคดีเหมือนที่ผ่านๆมา การนำตัวผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการรักษาบำบัดฟื้นฟูแม้จะมีข้อดีหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการที่ผู้เสพไม่ต้องติดคุกและไม่ต้องมีประวัติอาชญากรรมติดตัว แต่การบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจนั้นหากบำบัดในค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจะใช้เวลา 12 วัน หรือหากบำบัดฟื้นฟูในสถานพยาบาลจะใช้เวลา 4 เดือน (16 สัปดาห์) โดยผู้รับการรักษาบำบัดฟื้นฟูไม่ต้องถูกควบคุมตัวยังคงพักอาศัยอยู่ที่บ้านกับครอบครัวของตนได้ตามปกติ ซึ่งการดำเนินการตามแนวทางนี้นั้น อาจจะยังไม่ตรงกับความ

⁴⁹ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดเชียงราย, รายงานการประชุมคณะทำงานเฝ้าระวังปัญหาเสพติดจังหวัดเชียงราย, ครั้งที่ 6/2561, 18 มิถุนายน 2561, หน้า 4.

ต้องการจริง ๆ ของประชาชนเนื่องจากระดับของผู้เสพยาเสพติดนั้นแบ่งออกเป็น 3 ระดับด้วยกัน คือ ผู้เสพ ผู้ติด และผู้ติดยาเสพติดรุนแรง ซึ่งเมื่อนำผู้เสพยาเสพติดเข้าสู่ศูนย์เพื่อการคัดกรองนั้นไม่สามารถที่จะแยกระดับของการเสพยาเสพติดได้อย่างชัดเจน ทำให้ไม่สามารถนำผู้ติดยาเสพติดรุนแรงเข้ารับการบำบัดในกระบวนการที่ถูกต้อง จนส่งผลให้กระบวนการบำบัดฟื้นฟูไม่สอดคล้องความต้องการของประชาชนในพื้นที่ต่อการแก้ไขปัญหายาเสพติด

จากการสัมภาษณ์**ผู้ใหญ่บ้าน**ในพื้นที่ที่มี “โครงการประชารัฐร่วมใจสร้างหมู่บ้าน/ชุมชนเข้มแข็งปลอดภัยจากยาเสพติดอย่างยั่งยืน” ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า

“ผู้ปกครองที่มีลูกหลานติดยาเสพติดนั้น อยากที่จะให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ นำตัวลูกหลานที่ติดยาเสพติดไปบำบัดฟื้นฟูนาน ๆ ไปเป็นปีเลยยิ่งดี เพราะการที่นำตัวผู้เสพยาเสพติดไปเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูเพียงเวลาสั้น ๆ ไม่ได้ทำให้ผู้เสพยาเสพติดได้อย่างเด็ดขาด สุดท้ายก็กลับมาเสพยาเสพติดเหมือนเดิม”⁵⁰ และจากการสัมภาษณ์**ปลัดอำเภอเวียงป่าเป้า** ก็ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า “มีผู้ปกครองหลายรายมาขอให้จับตัวลูกเขาซึ่งเป็นผู้เสพยาเสพติดไปบำบัดฟื้นฟู หรือจับติดคุกติดตารางเลยก็ได้ แต่ขอให้เอาตัวไปนาน ๆ เพราะอยู่บ้านมีแต่จะสร้างความเดือดร้อนให้กับพ่อแม่ ช่มชู้ รีดไถเงินพ่อแม่ และสร้างปัญหาความเดือดร้อนให้กับชาวบ้านใกล้เคียง ซึ่งก็ได้บอกกับผู้ปกครองเหล่านั้นไปว่าจะให้ดำเนินการจับติดคุกติดตารางหรือนำตัวไปบำบัดรักษาเป็นเวลานาน ๆ ไม่ได้ เพราะการดำเนินการจะต้องทำตามระเบียบกฎหมายหากเป็นผู้เสพหรือติดยาเสพติดเมื่อเขายินยอมเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูก็ต้องเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจเสียก่อน”⁵¹ และจากการสัมภาษณ์**กำนันตำบลเวียงใต้**ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า “ผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติด โดยส่วนมากแล้วมักจะมีพฤติกรรมก้าวร้าว ไม่ทำงานทำการเมื่อไม่มีเงินมาซื้อยาเสพติดก็มักจะขอเงินพ่อแม่ เมื่อพ่อแม่ไม่ให้ก็จะช่มชู้ทำร้ายร่างกายพ่อแม่ หรือหนักขึ้นไปก็ขโมยเงินของพ่อแม่ หรือบุคคลอื่น เพื่อมาซื้อยาเสพติด สร้างความเดือดร้อนรำคาญให้กับชุมชน จึงทำให้ประชาชนในหมู่บ้านอยากให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการนำตัวผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติดไปบำบัดฟื้นฟูนาน ๆ จน

⁵⁰นายพันธ์ เบ็ญใจ, ผู้ใหญ่บ้านหนองยาว ตำบลเวียง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย, ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียงป่าเป้า, 9 ตุลาคม 2561, การสัมภาษณ์.

⁵¹นายอำนาจ ขอบรูป, ปลัดอำเภอเวียงป่าเป้าฝ่ายความมั่นคง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย, ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียงป่าเป้า, 9 ตุลาคม 2561, การสัมภาษณ์.

หายขาดจริง ๆ เพราะที่ผ่านมานั้นผู้ที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟูไม่ว่าจะเป็นค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือของโรงพยาบาลเมื่อออกมาแล้ว ก็จะมีพฤติกรรมแบบเดิมอีกคือหวนกลับไปเสพยาเสพติดและสร้างความเดือดร้อนรำคาญให้กับชาวบ้านเหมือนเดิมอีก”⁵²

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าประชาชนยังไม่พอใจกับการดำเนินการเกี่ยวกับการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของรัฐบาลโดยมองว่าบำบัดฟื้นฟูไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือสถานพยาบาล นั้นไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะระยะเวลาในการบำบัดฟื้นฟูน้อยเกินไปและเห็นว่าเป็นการส่งผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระบบที่ไม่ถูกต้องส่งผลให้สถานการณ์ยาเสพติดในพื้นที่จังหวัดเชียงรายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 ห้วง 1 ตุลาคม 2560 ถึง 30 กันยายน 2561 จำแนกผู้ที่เข้ารับการบำบัดรักษายาเสพติดโดยมีผู้เสพแรกใหม่เพิ่มเพียง 5.28 เปอร์เซ็นต์เท่านั้น ที่เหลือเป็นผู้ที่เคยผ่านการบำบัดฟื้นฟูมาแล้วทั้งสิ้น⁵³ ดังนั้นประชาชนอยากให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการจับกุมดำเนินคดีหรือบำบัดฟื้นฟูในระบบบังคับบำบัดเสียมากกว่า นอกจากนี้ประกาศ คสช. 108/2557 ดังกล่าวยังเป็นการบั่นทอนกำลังใจในการทำงานของเจ้าหน้าที่ด้วย เพราะมาตรการการดำเนินการกับผู้เสพยาเสพติดไม่รุนแรงเพียงพอ ส่งผลต่อกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ทำให้เจ้าหน้าที่เกิดความเบื่อหน่ายในการปฏิบัติหน้าที่และเริ่มเชื่อมั่นต่อมาตรการเกี่ยวกับผู้เสพยาเสพติดตามประกาศ คสช. 108/2557 ดังข้อมูลที่**ผู้ใหญ่บ้าน**ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

“จากการดำเนินโครงการประชารัฐร่วมมือสร้างหมู่บ้าน/ชุมชนเข้มแข็งปลอดภัยจากยาเสพติดอย่างยั่งยืน เป็นโครงการที่ดำเนินเกี่ยวกับผู้เสพหรือติดยาเสพติดในหมู่บ้านให้หมดไปจากบ้าน โดยการดำเนินโครงการดังกล่าวประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายตำรวจ ฝ่ายทหาร ฝ่ายปกครอง กำหนดผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) ในหมู่บ้าน จากการดำเนินการโครงการที่ผ่านมาผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน มักจะถูกกลุ่มผู้เสพยาเสพติดที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟู หัวเราะและเยาะเย้ยใส่ว่าไม่สามารถทำอะไรตนเองได้ ทั้งยังถูกชาวบ้านในหมู่บ้านว่ากล่าวให้ว่าไม่สามารถที่จะจัดการกับกลุ่มผู้เสพยาเสพติดในหมู่บ้านได้ ทำให้เจ้าหน้าที่หมด

⁵²นายสมศักดิ์ กันทะมี, กำนันตำบลเวียง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย, ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียงป่าเป้า, 9 ตุลาคม 2561, การสัมภาษณ์.

⁵³ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดเชียงราย, รายงานการประชุมคณะกรรมการศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดเชียงราย, ครั้งที่ 11/2561, 29 พฤศจิกายน 2561, หน้า 4.

กำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่”⁵⁴ และจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ตำรวจได้ให้ข้อมูลไว้ว่า “มาตรการดำเนินการเกี่ยวกับผู้เสพยาเสพติดตามประกาศ คสช. 108/2557 นั้น เป็นมาตรการบังคับที่ไม่เข้มข้นและใช้ไม่ได้ผลเท่าใดนัก ทำให้เจ้าหน้าที่เกิดความเบื่อหน่าย จึงได้เปลี่ยนวิธีการดำเนินการเกี่ยวกับผู้เสพยาเสพติดไป โดยเน้นการดำเนินการจับกุมในข้อหาเสพในขณะขับรถมากขึ้น ซึ่งข้อหาเสพในขณะขับรถนี้สามารถที่จะดำเนินคดีกับกลุ่มผู้เสพได้เลยและเป็นมาตรการที่ใช้ได้ผลมากกว่าการดำเนินการในข้อหาเสพเพียงอย่างเดียว”⁵⁵

2. ขั้นตอนการนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู

การดำเนินการของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู นั้น เจตนารมณ์ข้อหนึ่งของประกาศนี้ คือ การเปิดโอกาสให้ผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติดได้มีโอกาสเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู โดยไม่ถือว่าเป็นความผิดทางกฎหมาย โดยให้ผู้ที่มีความประสงค์ที่จะเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูยาเสพติดสามารถที่จะเข้ารับการบำบัดรักษาตามสถานพยาบาลใกล้บ้านได้ แต่จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลประจำศูนย์เพื่อการคัดกรองอำเภอเวียงป่าเป้า ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า

“ผู้เสพยาเสพติดที่เข้ารับการคัดกรองเพื่อส่งต่อไปบำบัดฟื้นฟูนั้น ส่วนมากจะเป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ทหาร หรือเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง ได้ดำเนินการจับกุมและนำตัวผู้เสพยาเสพติดมาส่งเพื่อเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ไม่มีกรณีที่ผู้เสพหรือติดยาเสพติดสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูด้วยตนเอง สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าฤทธิ์ของยาเสพติดนั้น เมื่อเสพเข้าไปเป็นจำนวนมากและบ่อยครั้งจะทำให้เกิดภาวะสมองติดยา มีความต้องการอยากเสพยาเสพติดอยู่ตลอดเวลา ทำให้ไม่สามารถเลิกยาเสพติดด้วยตัวเองได้”⁵⁶ในการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ตำรวจก็ได้ให้ข้อมูลว่า “ผู้เสพยาเสพติดที่นำส่งศูนย์เพื่อการคัดกรอง เพื่อนำตัวไปบำบัดฟื้นฟูต่อไปนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการจับโดย

⁵⁴นายพันธ์ เบ็งใจ, ผู้ใหญ่บ้านหนองยาว ตำบลเวียง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย, ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียงป่าเป้า, 9 ตุลาคม 2561, การสัมภาษณ์.

⁵⁵พ.ต.ท.จิตติพันธ์ เทือกมนต์, สารวัตรอำนาจการสถานีตำรวจแม่เจดีย์, ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียงป่าเป้า, 9 ตุลาคม 2561, การสัมภาษณ์.

⁵⁶นางสาวชนกนันท์ เจ็นจัด, พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลเวียงป่าเป้า, ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียงป่าเป้า, 9 ตุลาคม 2561, การสัมภาษณ์.

การตั้งด่าน ตั้งจุดตรวจ จุดสกัดเส้นทางยาเสพติด หรือการดำเนินโครงการ บ้านสีขาวของตำรวจ ซึ่งเมื่อถูกจับกุมแล้วผู้เสพยาเสพติดก็ต้องจำใจยอมเข้ารับการรักษาในระบบสมัครใจหาไม่แล้วก็ต้องถูกดำเนินการตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 ซึ่งแน่นอนว่าผู้เสพยาเสพติดที่ถูกจับต้องเลือกบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจที่มีระยะเวลาสั้นกว่าอยู่แล้ว ไม่มีกรณีที่ผู้เสพยาเสพติดสมัครใจมาขอตัวกับตำรวจ และขอรับการบำบัดฟื้นฟู ณ สถานพยาบาล ตามประกาศ คสช. 108”⁵⁷

เช่นเดียวกับการสัมภาษณ์ **ปลัดอำเภอเวียงป่าเป้า** ซึ่งได้ให้ข้อมูลว่า “การดำเนินการจับกุมผู้เสพยาเสพติดส่งศูนย์เพื่อการคัดกรองนั้น ส่วนใหญ่เป็นกรณีที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในพื้นที่อำเภอเวียงป่าเป้า ได้รับการร้องเรียนจากชาวบ้านว่าภายในหมู่บ้านมีผู้เสพยาเสพติดและก่อความเดือดร้อนรำคาญให้กับชุมชนในหมู่บ้าน และการดำเนินการตามโครงการประชารัฐร่วมใจสร้างหมู่บ้าน/ชุมชนเข้มแข็งปลอดภัยจากยาเสพติดอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นโครงการที่ค้นหาผู้เสพยาภายในหมู่บ้านจากการให้เบาะแสของราษฎรในหมู่บ้านเพื่อนำตัวผู้เสพยาหรือผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการรักษาบำบัดฟื้นฟู โดยไม่มีกรณีที่ผู้เสพยาหรือผู้ติดยาเสพติดเดินทางมายังที่ว่าการอำเภอเพื่อสมัครใจเข้ารับการรักษาบำบัดฟื้นฟู ณ สถานพยาบาล ตามประกาศ คสช. 108 แต่อย่างใดและเมื่อผู้เสพยาเสพติดถูกจับยอมไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากที่จะต้องจำใจเข้ารับการรักษาบำบัดในระบบสมัครใจดีกว่าต้องเข้ารับการรักษาบำบัดในระบบบังคับบำบัด อีกสาเหตุหนึ่งก็คือนโยบายของรัฐบาลที่มีการกำหนดเป้าหมายให้มีการนำตัวผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการรักษาบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจในแต่ละปีงบประมาณตามที่ตั้งเป้าไว้ ซึ่งการกำหนดจำนวนยอดผู้เสพยาเสพติดดังกล่าวไว้เป็นปัญหาให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเพราะต้องหาผู้เสพยาเข้ารับการรักษาบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจให้ได้ซึ่งอาจมีการบังคับหรือใช้วิธีการอื่นใดเพื่อให้ได้ผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการรักษาบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจให้ครบตามจำนวนเป้าหมายที่กำหนดซึ่งสาเหตุเหล่านี้เองที่ทำให้กระบวนการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจมีปัญหาเพราะเป็นการนำคนเข้ารับการรักษาบำบัดฟื้นฟูในกระบวนการที่ไม่ถูกต้องอันเนื่องมาจากผู้เสพยาเสพติดนั้นไม่มีความสมัครใจอย่างแท้จริงที่จะเข้ารับการ

⁵⁷พ.ต.ท.ปริญญา เพิ่มการ, สารวัตรปราชญ์อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย, ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียงป่าเป้า, 9 ตุลาคม 2561, การสัมภาษณ์.

บำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจ”⁵⁸ เช่นเดียวกันการสัมภาษณ์**เจ้าหน้าที่สาธารณสุขอำเภอเวียงป่าเป้า** ซึ่งได้ให้ข้อมูลว่า“ผู้เสพยาเสพติดส่วนใหญ่ นั้นจะเป็นโรคสมองติดยาโดยธรรมชาติของผู้ติดยาเสพติดนั้นหากมองใน ลักษณะสากลมนุษย์ทุกคนย่อมต้องการแสวงหาความสุขและความพึงพอใจ ในการดำรงชีวิต ผู้ติดยาเสพติดก็เช่นเดียวกันที่มองว่าการใช้ยาเสพติดเป็น วิธีการที่ใช้แสวงหาความสุขได้อย่างรวดเร็ววิธีการหนึ่งแม้จะเพียงชั่วคราวก็ตาม แต่มนุษย์นั้นต้องการแสวงหาความสุขเฉพาะหน้า มากกว่าการคิด คำนึงถึงผลเสียที่จะตามมาในอนาคต จึงทำให้ผู้เสพยาเสพติดไม่สนใจผลเสีย ที่จะเกิดขึ้นจากการใช้ยาเสพติด ขอแค่มีความสุขเฉพาะหน้าจากการใช้ยาเสพติดก็พอ เมื่อผู้เสพยาเสพติดไม่มีความคำนึงยังคิดในส่วนนี้จึงทำให้ไม่สามารถ เลิกยาเสพติดได้และไม่คิดคำนึงที่จะเข้ารับการรักษาอีกทั้งยังไม่สนใจ สุขภาพร่างกายของตนเอง ว่าจะทรุดโทรมหรือเกิดผลเสียอย่างไรขึ้น”⁵⁹

ดังนั้นผลประการแรกจะเห็นได้ว่าการสัมภาษณ์จากเจ้าหน้าที่ผู้ที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ทำให้ได้ข้อมูลตรงกันว่าไม่มีกรณีผู้เสพยาหรือผู้ติดยาเสพติดสมัครใจเข้ารับ การบำบัดรักษาด้วยตนเองเลย การที่มีผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูไม่ว่าจะเป็นการบำบัด ในสถานพยาบาลหรือค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรม จึงไม่ใช่กรณีที่เป็นการสมัครใจเข้ารับ การบำบัด แต่เป็นกรณี “กึ่งสมัครใจ”เข้ารับการบำบัดมากกว่า และเมื่อเป็นกรณี “กึ่งสมัครใจ” เข้า รับการบำบัดรักษา ผู้ติดยาเสพติดจึงไม่ใส่ใจที่จะเข้ารับการรักษาอย่างจริงจัง เข้ารับการรักษา ไม่ครบขั้นตอน ขาดความตั้งใจจริงที่จะรักษาทำให้ไม่สามารถเลิกยาเสพติดไม่อย่างเด็ดขาด สุดท้ายก็หวนกลับไปเสพยาเสพติดอีกครั้ง เพราะผู้เสพยาเสพติดที่เข้ารับการบำบัดรักษาไม่ได้ เต็มใจที่จะเข้ารับการบำบัดรักษาแต่แรกอยู่แล้ว แต่เป็นกรณีที่ถูกเจ้าหน้าที่จับกุมจึงจำต้องจำ ยอมเข้ารับการบำบัดรักษา โดยเหตุผลที่ว่าอาจถูกเจ้าหน้าที่บังคับหรือกลัวการติดคุกก็ตามแต่ ในการปฏิบัติดังกล่าวข้างต้นจึงไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของประกาศ คสช. 108/2557 ทำให้ผล การบำบัดฟื้นฟูที่ผ่านมานั้นไม่ประสบผลสำเร็จแต่อย่างใด ผู้เสพยาเสพติดเมื่อผ่านการบำบัด ฟื้นฟูแล้วก็มักจะหวนกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำอีกเพราะไม่สามารถเลิกยาเสพติดได้อย่างจริงจัง รวมทั้งการบำบัดฟื้นฟูตามประกาศ คสช.108/2557 นั้น ในระบบสมัครใจนั้นไม่ได้เข้มงวดและ ระยะเวลาในการบำบัดรักษาที่น้อยเกินไป ไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดการสัมฤทธิ์ผลด้วย

⁵⁸นายอำนาจ ขอบรูป, ปลัดอำเภอเวียงป่าเป้าฝ่ายความมั่นคง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย, ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียงป่าเป้า, 9 ตุลาคม 2561, การสัมภาษณ์.

⁵⁹นายวิสูตร เสน่หา, สาธารณสุขอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย, ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียงป่าเป้า, 9 ตุลาคม 2561, การสัมภาษณ์.

ผลประการต่อมา การนำตัวผู้เสียหายเสพติดเข้ารับการคัดกรองตามประกาศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรื่อง การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู พ.ศ. 2560 ข้อ 2 (1) ก ในการนำตัวผู้เสียหายเสพติดเข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูนั้น เนื่องจากศูนย์เพื่อการคัดกรองจะเปิดทำการตามวันเวลาของราชการตั้งแต่ 08.30 - 16.30 น. เท่านั้น หากเจ้าหน้าที่จับกุมผู้เสียหายเสพติดได้ในระหว่างเวลาที่ศูนย์เพื่อการคัดกรองยังไม่เปิดทำการ เจ้าหน้าที่ต้องดำเนินการนำตัวผู้เสียหายเสพติดไปยังพนักงานสอบสวน เพื่อลงบันทึกประจำวัน พร้อมทั้งกำหนดวันและเวลาให้ผู้ต้องสงสัยต้องไปแสดงตนที่ศูนย์เพื่อการคัดกรองตามเวลาที่กำหนดในใบนัดให้ไปเข้ารับการคัดกรองตามแบบฟอร์ม (บ.108-2557-2) เนื่องจากตามประกาศหรือกฎหมายอื่น ๆ ไม่ได้ให้อำนาจในการควบคุมตัวผู้เสียหายเสพติดไว้แต่อย่างใด จึงจำเป็นต้องปล่อยตัวผู้เสียหายไปแล้วรอคอยว่าผู้เสียหายเสพติดจะไปเข้ารับการคัดกรองตามกำหนดหรือไม่ซึ่งกระบวนการดังกล่าวเป็นช่องว่างของกระบวนการให้ผู้เสียหายเสพติดใช้หลบหนีไปได้และจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ตำรวจได้ให้ข้อมูลไว้ว่า

“สาเหตุแรกที่ผู้เสียหายเสพติดที่ถูกจับกุมเลือกที่จะสมัครใจเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู เนื่องจากไม่ต้องการที่จะถูกดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรม และเมื่อการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับยาเสพติดของตำรวจส่วนใหญ่มักจะกระทำในเวลาากลางคืน ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ศูนย์เพื่อการคัดกรองปิดทำการทำให้ไม่สามารถส่งตัวผู้เสียหายเสพติดไปยังศูนย์เพื่อการคัดกรองได้จึงต้องลงบันทึกประจำวันและใบนัด (บ.108 -2557 -2) ไว้แล้วก็ปล่อยตัวกลับไป ซึ่งส่วนมากแล้วร้อยละ 80 เปอร์เซ็นต์ ก็จะไม่มาตามกำหนดนัด แม้จะได้มีการบอกกล่าวไว้แล้วก็ตามว่าหากไม่มาตามกำหนดนัดจะถูกดำเนินการตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 และเมื่อกฎหมายไม่ให้อำนาจที่จะควบคุมตัวผู้เสียหายไว้ ผู้เสียหายก็ไม่เกิดความกลัวต่อกฎหมายเพราะคิดว่าตำรวจจับตัวไปเดี๋ยวก็ปล่อยกลับมา ทำให้ประชาชนงุนงงและสงสัยเป็นจำนวนมากว่าทำไมตำรวจจับกุมผู้เสียหายเสพติดไปแล้วทำไมถึงปล่อยตัวออกมาเร็วขนาดนี้ หรือมีการรับเงินจากผู้เสียหาย ซึ่งทำให้เจ้าหน้าที่เองเกิดปัญหาต่อความรู้สึกในการทำงานเป็นอย่างมากและไม่อยากที่จะออกไปจับกุมผู้เสียหายอีก”⁶⁰

เช่นเดียวกันในการสัมภาษณ์ปลัดอำเภอเวียงป่าเป้าได้ให้ข้อมูลว่า “ในพื้นที่

⁶⁰พ.ต.ท.จิตติพันธ์ เทือกมนต์, สารวัตรอำนาจการสถานีตำรวจแม่เจดีย์, ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอเวียงป่าเป้า, 9 ตุลาคม 2561, การสัมภาษณ์.

อำเภอเวียงป่าเป้าเป็นพื้นที่ที่มีพื้นที่สูงเยอะ มีชนเผ่าเยอะ และประชาชนประมาณ 40 เปอร์เซ็นต์ อาศัยอยู่บนพื้นที่สูง ในการดำเนินการเกี่ยวกับผู้เสียหายเสพติดในพื้นที่สูงใช้เวลาในการเดินทางเข้าพื้นที่ประมาณ 1 ชั่วโมง ทำให้เมื่อเวลาจับกุมผู้เสพที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูงได้ และนัดหมายให้เข้ารับการคัดกรองตามกำหนดในใบนัดประมาณร้อยละ 90 เปอร์เซ็นต์ ที่ไม่มาตามกำหนดนัด ซึ่งเข้าใจได้ว่าเมื่อเจ้าหน้าที่ทำการปล่อยตัวไปแล้ว ยากที่จะตามจับกุมได้อีกครั้งหนึ่งประกอบกับมาตรการลงโทษผู้เสพยาเสพติดที่หลบหนีการนัดหมายให้ไปรายงานตัวต่อศูนย์เพื่อการคัดกรองนั้นยังไม่มีมาตรการที่ชัดเจนที่จะทำให้ผู้เสพยาเสพติดไม่กล้าที่จะหลบหนี ซึ่งปลัดอำเภอเวียงป่าเป้าคิดว่าทุกอำเภอทั่วประเทศประสบปัญหาเดียวกัน จากปัญหาดังกล่าวทำให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ทหาร หรือฝ่ายปกครอง ต้องเปลี่ยนรูปแบบการปฏิบัติงานไปด้วย โดยไม่อยากจะปฏิบัติงานในเวลากลางคืนเท่าไรเพราะว่าเมื่อจับผู้เสพยาเสพติดได้แล้วไม่อยากจะปล่อยตัว เพราะเสี่ยงต่อการที่ผู้เสพยาเสพติดจะหลบหนีไป แต่ไม่ปล่อยตัวก็ไม่ได้เพราะกฎหมายไม่ได้ให้อำนาจในการควบคุมตัวไว้”⁶¹

ดังนั้น การบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดจึงเป็นการบูรณาการการทำงานร่วมกันของแต่ละหน่วยงานไม่ได้ขึ้นอยู่กับหน่วยงานใด หน่วยงานหนึ่ง แต่จากการปฏิบัติหน้าที่จริงแล้วเจ้าหน้าที่ยังพบว่ามียุสสรรคหรือข้อขัดข้องในงานปฏิบัติอยู่ โดยเฉพาะการกำหนดมาตรการคัดกรองผู้เสพยาเสพติดที่ไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติงานจริงและกฎหมายดังกล่าวไม่มีสภาพบังคับทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ทำให้ผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติไม่เกิดความสัมฤทธิ์ผลตามเจตนารมณ์ของนโยบาย และปัญหาดังกล่าวนี้ยังส่งผลให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานสับสนและเสียกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่อีกด้วย

3. คัดกรองและการบำบัดฟื้นฟู

ในทางปฏิบัตินั้นเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลประจำศูนย์เพื่อการคัดกรองจะดำเนินการซักถามประวัติข้อมูลส่วนตัวและสอบถามประวัติการใช้สารเสพติด ตามแบบคัดกรองและส่งต่อผู้ป่วยที่ใช้ยาและสารเสพติดเพื่อรับการบำบัดรักษา กระทรวงสาธารณสุข (บคก.กสธ.) ซึ่งใช้เวลาไม่เกิน 30 นาที เสร็จแล้วก็วินิจฉัยว่าผู้เสพควรเข้ารับการบำบัดในระบบค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือสถานพยาบาล แล้วก็ออกใบนัดหมายให้ตามแบบแสดงตัวเพื่อเข้า

⁶¹นายอำนาจ ขอบรูป, ปลัดอำเภอเวียงป่าเป้าฝ่ายความมั่นคง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย, ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียงป่าเป้า, 9 ตุลาคม 2561, การสัมภาษณ์.

รับการคัดกรองและนัดหมายให้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู (บ.108 - 2557 -5) โดยการคัดกรองในรูปแบบนี้จะเห็นได้ว่าไม่มีเครื่องมือที่จะชี้ชัดคัดแยกได้ว่าใครเป็นผู้เสพ ใครเป็นผู้ติด ใครเป็นผู้ติดยาเสพติดรุนแรง ซึ่งในกระบวนการเหล่านี้ทำให้ไม่สามารถส่งผู้เสพยาเสพติดเข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูในระบบที่ถูกต้องได้รับการบำบัดรักษาในระบบสมัครใจนั้น แบ่งระบบการบำบัดรักษาออกเป็น 2 รูปแบบด้วยกัน คือรูปแบบค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและรูปแบบสถานพยาบาล ในการรักษาบำบัดตามสถานพยาบาลต่าง ๆ นั้น ยังคงประสบปัญหาในทางปฏิบัติอยู่ด้วยจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลประจำศูนย์เพื่อการคัดกรองอำเภอเวียงป่าเป้า ได้ให้ข้อมูลว่า

“การบำบัดรักษาในระบบสมัครใจตามสถานพยาบาลของอำเภอเวียงป่าเป้านั้นเป็นการรักษาแบบผู้ป่วยนอก กล่าวคือ ผู้เข้ารับการรักษาใช้ชีวิตตามปกติทั่วไป เพียงแต่ต้องมารายงานตัวและเข้ารับการตรวจปัสสาวะเพื่อหาสารเสพติดและทำกิจกรรมจิตบำบัดที่โรงพยาบาลประมาณสัปดาห์ละ 1 ครั้ง เป็นเวลา 4 เดือน โดยหากครบโปรแกรมก็ถือว่าบุคคลนั้นผ่านการบำบัดรักษาแล้ว”⁶² และจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ตำรวจได้ให้ข้อมูลว่า “การบำบัดรักษาฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดที่โรงพยาบาลนั้น ค่อนข้างที่จะมีปัญหาเนื่องจากเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลประจำศูนย์คัดกรองนั้นมีผู้ที่ทำหน้าที่คัดกรองเพียง 1 - 2 คนเท่านั้น ซึ่งถือว่าน้อยเกินไปทำให้ควบคุมผู้บำบัดฟื้นฟูที่มารายงานตัวนั้นเป็นไปด้วยความลำบาก จึงเป็นการเปิดโอกาสให้กับผู้บำบัดนำปัสสาวะของบุคคลอื่นที่ไม่มีสารเสพติดมาใช้ในการตรวจแทนปัสสาวะของตนหรือนำปัสสาวะของผสมกับน้ำเพื่อให้ไม่สามารถหาค่าของสารเสพติดได้ทำให้เมื่อเจ้าหน้าที่ตรวจจึงไม่พบสารเสพติด ซึ่งมีหลายรายที่เจ้าหน้าที่จับกุมผู้เสพได้และพบว่าอยู่ระหว่างการบำบัดฟื้นฟูของสถานพยาบาลในระบบสมัครใจ”⁶³

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าการบำบัด ณ สถานพยาบาล ในระบบสมัครใจนั้นยังคงมีปัญหาโดยเฉพาะในเรื่องของบุคลากรเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์เพื่อการคัดกรองที่ไม่เพียงพอและที่ส่วนใหญ่มักจะเป็นพยาบาลหญิง จึงทำให้ไม่สามารถที่จะป้องกันการทุจริตลับเปลี่ยนปัสสาวะของผู้บำบัดได้ เมื่อไม่สามารถป้องกันการลักเปลี่ยนปัสสาวะได้ย่อมทำให้การบำบัดรักษาไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของประกาศ คสช. 108 /2557

⁶²นางสาวชนกนันท์ เจ็นจัด, พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลเวียงป่าเป้า, ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียงป่าเป้า, 9 ตุลาคม 2561, การสัมภาษณ์.

⁶³พ.ต.ท.ปริญญา เพิ่มการ, สารวัตรปราบปรามอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย, ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียงป่าเป้า, 9 ตุลาคม 2561, การสัมภาษณ์.

4. การประเมินและการติดตามหลังการบำบัด

การติดตามหลังจากบำบัดนั้นเป็นการดำเนินการเพื่อป้องกันการกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำ ซึ่งเป็นการดำเนินการในด้านของสุขภาพและด้านสังคมเป็นหลัก โดยในทางปฏิบัติการดำเนินการติดตามผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูที่ผ่านมาของอำเภอเวียงป่าเป้า นั้น ยังคงมีปัญหาในการปฏิบัติจริง โดยจากการสัมภาษณ์ **ปลัดอำเภอเวียงป่าเป้า** ได้ให้ข้อมูลว่า

“การติดตามผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของคุณ์เพื่อประสานการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูอำเภอเวียงป่าเป้า ที่ผ่านมานั้นจะมีปัญหาในเรื่องการติดตามผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูเนื่องจากกฎหมายกำหนดให้ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูต้องมารายงานตัวต่อคุณ์เพื่อการประสานผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูเอง หน้าที่การติดตามไม่ได้เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ต้องดำเนินการติดตาม โดยหากผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูไม่ได้มารายงานเจ้าหน้าที่เพียงแต่ลงในระบบว่าขาดการติดตามเท่านั้น รวมทั้งการติดตามที่เน้นในเรื่องที่ว่าผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูกลับมาเสพยาเสพติดอีกหรือไม่ โดยใช้วิธีการตรวจปัสสาวะเพื่อหาสารเสพติด โดยไม่มีการประเมินตามหลักวิชาการของทางสาธารณสุขแต่อย่างใด”⁶⁴

และจากการสัมภาษณ์ **เจ้าหน้าที่สาธารณสุขอำเภอ** ได้ให้ข้อมูลว่า “พ่อแม่ผู้ปกครองที่มีบุตรหลานเสพยาหรือติดยาเสพติดนั้นย่อมมีความคาดหวังที่จะให้บุตรหลานของตนเลิกจากยาเสพติดโดยไม่ต้องถูกดำเนินคดี ดังนั้น การนำผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู จึงเป็นวิธีการที่ดีที่สุด แต่หากเข้าใจธรรมชาติของผู้เสพยาเสพติดแล้วจะเข้าใจดีว่าการบำบัดฟื้นฟูนั้นมิได้สิ้นสุดอยู่แค่สถานพยาบาลหรือค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเท่านั้น เพราะกระบวนการบำบัดฟื้นฟูในขั้นตอนนี้เป็นเพียงช่วงระยะเวลาสั้น ๆ เท่านั้น โดยปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้ผู้เสพยาเสพติดพ้นสภาพของการเสพยาหรือติดยาเสพติดได้คือ การจะช่วยให้เขากลับไปใช้ชีวิตในสังคมอย่างปกติสุขได้อย่างไร นั่นคือประเด็นสำคัญ ดังนั้น การติดตาม ดูแล ช่วยเหลือ สนับสนุนผู้เสพยาเสพติดหลังจากที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟูแล้ว จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก แต่ในปัจจุบันนั้นไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับการติดตาม ดูแล ช่วยเหลือและสนับสนุนผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูเท่าที่ควร นั่นจึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู

⁶⁴นายอำนาจ ขอบรูป, ปลัดอำเภอเวียงป่าเป้าฝ่ายความมั่นคง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย, ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียงป่าเป้า, 9 ตุลาคม 2561, การสัมภาษณ์.

หวนกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำอีกครั้งหนึ่ง”⁶⁵ และจากการสัมภาษณ์ **เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลเวียงป่าเป้า** ก็ได้เน้นย้ำให้เห็นถึงความสำคัญของการติดตาม ดูแล ช่วยเหลือ ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูเช่นกัน โดยเฉพาะการนำครอบครัวของผู้เสพยาเสพติดเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการบำบัดฟื้นฟูด้วย “กระบวนการบำบัดฟื้นฟูจะประสบความสำเร็จได้ ต้องมีการนำครอบครัวของผู้เสพยาเสพติด ตลอดจนผู้นำชุมชน เข้ามามีส่วนรวมในกระบวนการบำบัดฟื้นฟูด้วย เพราะครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับผู้เสพยาเสพติดมากที่สุด ย่อมเข้าใจปัญหาอุปสรรคในการเลิกยาเสพติดผู้เสพยาเสพติดได้ดีกว่า รวมถึงผู้นำชุมชนที่จะคอยช่วยเหลือให้ผู้เสพยาเสพติดกลับเข้าสู่สังคมได้อย่างปกติ แต่ที่ผ่านมานั้นยังไม่มี การดำเนินการในส่วนนี้ โดยที่ผ่านมานั้น จะใช้ไปในทางด้านกฎหมายในการข่มขู่และควบคุมไม่ให้ผู้เสพยาเสพติดกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำเสียมากกว่า”⁶⁶

จึงเห็นได้ว่าจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจริงดังกล่าวนี้ การติดตามดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูนั้นไม่ได้รับการใส่ใจเท่าที่ควรอันเนื่องมาจากภาครัฐไม่ได้ให้ความสำคัญกับการติดตามดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูเห็นได้จากงบประมาณในส่วนนี้ เช่น งบประมาณของเจ้าหน้าที่ในการอบรมให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ให้เห็นถึงความสำคัญของการติดตาม ดูแล ช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดด้วยและอีกสิ่งหนึ่งที่จะทำให้การติดตามดูแล ช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด คือ เจ้าหน้าที่จะต้องเข้าใจถึงสาเหตุของผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูที่กลับไปเสพยาเสพติดซ้ำ โดยจากข้อมูลพบว่ากลุ่มที่มีการใช้ยาเสพติดมากที่สุดคือ กลุ่มอายุมากกว่า 39 ปี รองลงมาคือกลุ่มอายุ 18 – 24 ปี และกลุ่มอายุ 25 – 38 ปี โดยสถานการณ์ที่น่าเป็นห่วงในตอนี้ คือ ด้านอาชีพของผู้ที่ขอรับการบำบัดฟื้นฟูยาเสพติด ที่ส่วนมากอยู่ในกลุ่มเกษตรกร รองลงมาคือใช้แรงงาน และรับจ้าง โดยทั้ง 3 กลุ่มมีความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ยาเสพติดเพื่อประกอบอาชีพ⁶⁷ เมื่อเจ้าหน้าที่เข้าใจสาเหตุของการกลับไปเสพยาซ้ำแล้ว

⁶⁵นายวิสูตร เสน่หา, สาธารณสุขอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย, ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียงป่าเป้า, 9 ตุลาคม 2561, การสัมภาษณ์.

⁶⁶นางสาวชนกนันท์ เจ็นจิต, พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย, ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียงป่าเป้า, 9 ตุลาคม 2561, การสัมภาษณ์.

⁶⁷ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดเชียงราย, รายงานการประชุมคณะทำงานเฝ้าระวังปัญหาเสพติดจังหวัดเชียงราย, ครั้งที่ 10/2561, 16 ตุลาคม 2561, หน้า 4.

ก็จะสามารถที่จะปรับแผนการติดตาม ดูแล ช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูได้ โดยจากการสัมภาษณ์**เจ้าพนักงาน ป.ป.ส.** ได้ให้ข้อมูลว่า

“ติดตาม ดูแล ช่วยเหลือ ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ไม่ให้หวนกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำนั้นต้องมีการกระตุ้นเตือนผู้เสพอยู่ตลอดเวลาถึงผลร้ายของการเสพยาเสพติด เช่น คนในครอบครัวไม่ยอม ต้องคอยหลบหนีตำรวจอยู่ตลอด เสียโอกาสในการศึกษา ถูกไล่ออกจากงาน ไม่กล้าที่จะเข้าสังคม และรู้สึกว่าตัวเองไม่มีค่า การใช้วิธีการคอยให้กำลังใจผู้เสพ สร้างความเชื่อมั่นให้ผู้เสพให้ผู้เสพมองโลกในแง่ดีว่าจะสามารถเลิกยาเสพติดได้ ช่วยส่งเสริมให้ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูมีการวางแผนเป้าหมายในชีวิตไว้ว่าต้องทำอะไรบ้างหลังจากเลิกยาเสพติด มีการสอบถามอยู่ตลอดถึงเป้าหมายที่วางไว้ หรือการชักชวนให้มีการทำกิจกรรมร่วมกับครอบครัวหรือชุมชน เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้อยู่เกี่ยวกับยาเสพติด สิ่งเหล่านี้ควรจะเป็นหน้าที่ของครอบครัวหรือผู้นำชุมชนที่มีความใกล้ชิดกับผู้เสพยาเสพติดมากกว่า เพราะลำพังเพียงเจ้าหน้าที่ไม่สามารถที่จะดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูได้อย่างต่อเนื่อง”⁶⁸ เช่นเดียวกับ**เจ้าหน้าที่สาธารณสุขอำเภอเวียงป่าเป้า**ได้ให้ข้อมูลว่า “การจะให้การติดตาม ดูแล ช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูให้ได้ผลสำเร็จ ต้องเข้าใจถึงสาเหตุที่ทำให้ผู้เสพยาเสพติดกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำ ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยส่วนบุคคลที่จากการศึกษาพบว่าอยู่ในระดับสูงมากที่ผู้เสพมักจะหวนกลับไปเสพยาเสพติด โดยเฉพาะอารมณ์หงุดหงิดเมื่อไม่ได้เสพยา ผู้เสพจะมีความรู้สึกกลุ้มใจไม่สบายใจ แม้เพียงนึกถึงยาเสพติดหรือสิ่งที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับยาเสพติด ก็อาจจะทำให้หวนกลับไปเสพยาเสพติดได้ทุกเมื่อ หรือปัจจัยด้านครอบครัว ที่พ่อแม่แยกทางกันทำให้ครอบครัวขาดความรักความอบอุ่น หรือปัจจัยด้านสังคมที่กลุ่มผู้เสพยาเสพติดมีพฤติกรรมในการเลียนแบบและสร้างแรงจูงใจในการเสพยาเสพติด ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนหรือคนรอบข้าง หากเข้าใจสาเหตุของการกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำแล้วเราก็จะสามารถติดตามช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูได้อย่างถูกวิธี แต่ปัจจุบันเรายังไม่ได้ไปถึงขั้นนั้นเรายังวนเวียนอยู่กับการติดตามในรูปแบบเดิม ๆ ที่เรียกตัวผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูมารายงานตัวและดำเนินการตรวจปัสสาวะก็ถือว่าได้ทำการติดตามผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูแล้ว

⁶⁸ ส.ต.ต.หญิง สุภาวิตา คชศิริถุญ, เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ภาค 5, ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียงป่าเป้า, 9 ตุลาคม 2561, การสัมภาษณ์.

โดยไม่ได้ใส่ใจถึงการใช้ชีวิตประจำวันหรือความเป็นอยู่ของผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูเลย”⁶⁹นอกจากนี้**ผู้ใหญ่นบ้าน**ยังได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “การติดตามผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูนั้นภาครัฐไม่ได้ให้ความสำคัญในจุดนี้เท่าไร จะสังเกตได้จากการดำเนินการด้านยาเสพติดภายในหมู่บ้านนั้นภาครัฐจะมีนโยบายที่เน้นไปในด้านของการป้องกันและปราบปรามเสียมากกว่า สำหรับการติดตามผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูในหมู่บ้านนั้น ที่ผ่านส่วนใหญ่หากทราบว่าบุคคลเหล่านั้นมีพฤติกรรมที่ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีกก็จะทำการแจ้งเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง เจ้าหน้าที่ตำรวจ มาดำเนินการตรวจสอบยาเสพติดในร่างกายเป็นหลัก สำหรับปัจจัยที่ทำให้ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำ ก็คงจะเป็นสภาพแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเพื่อนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ทั้งยาเสพติดยังมีราคาถูกและหาซื้อได้ง่ายทำให้ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูไม่อาจจะยับยั้งชั่งใจได้นาน สุดท้ายก็ต้องไปเสพยาเสพติดซ้ำอีก”⁷⁰

5. การสนับสนุนช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู

ตามประกาศ คสช.108/2557 ได้กำหนดให้ศูนย์เพื่อการประสานการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูเป็นผู้ดูแล ช่วยเหลือและสนับสนุนผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู โดยมอบหมายให้กำนันผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำองค์กรชุมชน อาสาสมัครคุมประพฤติ เป็นผู้ติดตามและช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู แต่ในทางปฏิบัติจริงแล้วไม่ได้มีการติดตามดูแล ช่วยเหลือและสนับสนุนผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูเลย จากการสัมภาษณ์**ปลัดอำเภอเวียงป่าเป้า**ได้ให้ข้อมูลว่า

“ที่ผ่านมานั้นการติดตามช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟูจากค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือจากสถานพยาบาลนั้น ไม่ได้มีการติดตามจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำองค์กรชุมชน หรืออาสาสมัครคุมประพฤติ เลย เนื่องจากเจ้าหน้าที่นั้นยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการบำบัดฟื้นฟูซึ่งต้องทำหลังจากที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟูด้วย เมื่อไม่มีความเข้าใจในตรงนี้ย่อมทำให้การติดตามดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เป็นเหตุให้ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู เมื่อกลับมายังหมู่บ้าน

⁶⁹นายวิสูตร เสน่ห์หา, สาธารณสุขอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย, ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียงป่าเป้า, 9 ตุลาคม 2561, การสัมภาษณ์.

⁷⁰นายศุภกิจ ดีโก้, ผู้ใหญ่บ้านหนองยาวพัฒนา ตำบลเวียง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย, ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียงป่าเป้า, 9 ตุลาคม 2561, การสัมภาษณ์.

ของตนก็จะกลับเข้าสู่วงจรที่ตนเองเคยเป็นคือกลับไปเสพ ไปมั่วสุมกับเพื่อน เหมือนเดิม”⁷¹

การให้ความช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างโอกาสแก่ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูให้สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเองและครอบครัว ให้สามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณภาพและลดโอกาสการกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำของผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู โดยในส่วนของประกาศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรื่อง การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู พ.ศ.2560 ที่กำหนดให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะ เป็นหน่วยงานในสังกัด กระทรวงศึกษาธิการ ให้ความช่วยเหลือด้านการศึกษา ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัด สำนักงานแรงงานจังหวัด สำนักงานจัดหางานจังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ความช่วยเหลือด้านการฝึกทักษะอาชีพและจัดหางานสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนทุนสงเคราะห์ การพัฒนาครอบครัวและคุณภาพชีวิต เป็นต้น จะเห็นได้ว่าแนวทางดังกล่าวมุ่งเน้นในการช่วยเหลือเยียวยาผู้เสพทั้งในด้านของการแก้ไขปัญหายาเสพติดและการพัฒนาคุณภาพชีวิต การให้ความรู้เพื่อยกระดับไปในขณะเดียวกัน ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่ดีต่อผู้ที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟู แต่ในทางปฏิบัติแล้วนั้นหน่วยงานที่รับผิดชอบทำหน้าที่คัดกรองและบำบัดฟื้นฟูตลอดไปจนถึงการส่งต่อผู้บำบัดจะอยู่ในความดูแลของฝ่ายปกครองและสาธารณสุขเป็นหลัก ส่วนหน่วยงานที่เหลือต่าง ๆ ก็เป็นหน่วยงานสนับสนุนช่วยเหลือ ทำให้ปัญหาที่พบคือผู้ที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟูในรูปแบบของค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนั้นทุกคนจะได้รับการฝึกอาชีพตามหลักสูตรของค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทุกคน แต่เมื่อบำบัดฟื้นฟูเสร็จแล้วการส่งต่อไปยังหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อประกอบอาชีพตามความต้องการของผู้ที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟูนั้น ยังคงมีปัญหาอยู่ จากการที่ **ปลัดอำเภอเวียงป่าเป้า** ได้ให้ข้อมูลว่า

“นับตั้งแต่ที่ประกาศ คสช.108/2557 และประกาศของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ใช้บังคับ ปัจจุบันในอำเภอเวียงป่าเป้านั้นยังไม่มี การส่งต่อผู้ที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟูไปยังหน่วยงานอื่นเพื่อรับการช่วยเหลือและสนับสนุนแต่อย่างใด ซึ่งการสำรวจว่าผู้เสพต้องการรับความช่วยเหลือด้านใดบ้างจะบันทึกลงในระบบ Nispa แต่ก็ยังไม่เคยมีการส่งต่อไปยังหน่วยงานอื่นแต่อย่างใด สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะการบูรณาการ

⁷¹ นายอำนาจ ขอบรูป, ปลัดอำเภอเวียงป่าเป้าฝ่ายความมั่นคง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย, ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียงป่าเป้า, 9 ตุลาคม 2561, การสัมภาษณ์.

ทำงานร่วมกันของแต่ละหน่วยงานยังไม่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอำนาจหน้าที่ของศูนย์เพื่อประสานการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ที่ดูเหมือนว่าหน่วยงานอื่นจะไม่ให้ความสนใจสักเท่าไร อาจจะเป็นเพราะว่าหน่วยงานเหล่านั้นไม่ได้มีหน้าที่รับผิดชอบต่องานยาเสพติดโดยตรง จึงไม่สนใจการดำเนินการช่วยเหลือสนับสนุนผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู”⁷²และจากการสัมภาษณ์ **กำนันตำบลเวียง** ได้ให้ข้อมูลว่า “ผู้ที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟูในตำบลของตนนั้น เมื่อเข้ารับกระบวนการบำบัดฟื้นฟูเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็จะไม่ได้รับการใส่ใจจากเจ้าหน้าที่สักเท่าไร เพราะว่าผู้เสพยาเสพติดส่วนใหญ่จะไม่มีอาชีพและไปทำงานที่ไหนก็ไม่มีใครรับเนื่องจากว่ามีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ทำให้พวกเขาไม่มีทางเลือกต้องกลับไปพึ่งยาเสพติดอีกครั้งไม่ว่าจะในฐานะของเด็กติดยา หรือจะเป็นผู้ค้ารายย่อยเสียเอง ครั้นจะให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เข้าไปช่วยเหลือ สนับสนุน ไม่ว่าจะในด้านของการประกอบอาชีพ ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพหรือแม้แต่ด้านการฝึกทักษะอาชีพ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก็ไม่มีความรู้ความชำนาญในด้านอาชีพเท่าที่ควร”⁷³

6. การวางแผนในการจัดทำนโยบาย

งบประมาณ งบประมาณในการดำเนินการตามประกาศ คสช. 108/2557 ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการบำบัดและการคัดกรอง ส่วนใหญ่จะมาจากสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ซึ่งจะมีการแบ่งงบประมาณที่ตามจังหวัดต่าง ๆ ตามสัดส่วนของความรุนแรงของปัญหาเสพติด แต่ถ้ากล่าวถึงการแก้ไขปัญหายาเสพติดตามประกาศ คสช.108/2557 ในส่วนของอำเภอจะเป็นงบประมาณที่ได้รับมาจากสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) โดยจัดสรรผ่านมาทางจังหวัดมาให้กับอำเภอเป็นผู้ดำเนินการ โดยจังหวัดจะแจ้งจำนวนผู้ที่ต้องเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูที่ค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมาให้กับทางอำเภอ เพื่อที่จะให้อำเภอหาผู้เสพยาเสพติดเข้าค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยหากแต่ละอำเภอไม่สามารถหาผู้เสพยาเสพติดเข้าค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ตามจำนวนที่ทางจังหวัดแจ้งมา ในปีงบประมาณต่อมาทางจังหวัดก็จะถูกหักงบประมาณจากทางสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ลง โดยจากการสัมภาษณ์ **เจ้าพนักงาน ป.ป.ส.** ได้ให้ข้อมูลว่า

⁷²นายอำนาจ ขอบรูป, ปลัดอำเภอเวียงป่าเป้าฝ่ายความมั่นคง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย, ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียงป่าเป้า, 9 ตุลาคม 2561, การสัมภาษณ์.

⁷³นายสมศักดิ์ กันทะมี, กำนันตำบลเวียง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย, ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอเวียงป่าเป้า, 9 ตุลาคม 2561, การสัมภาษณ์.

“ในการนำตัวผู้เสพยาเสพติดเข้าค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนั้น ทางจังหวัดจะเป็นผู้แจ้งจำนวนยอดว่าค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมรุ่นนี้ ต้องการคนเข้าค่ายกี่คน ซึ่งจำนวนดังกล่าวก็เป็นจำนวนยอดที่ทาง ป.ป.ส. ตั้งเป้าเอาไว้ หากแต่ละอำเภอไม่สามารถหาคนเข้าค่ายได้ครบจำนวน ในปีงบประมาณต่อมาก็จะถูกหักงบประมาณลงมา หากในแต่ละอำเภอสามารถหาผู้เสพยาเข้าค่ายได้ครบจำนวนยอดที่ทางจังหวัดกำหนดมาให้ก็จะถือว่าหมดหน้าที่แล้ว แต่ในความเป็นจริงแล้วบางอำเภอสามารถผู้เสพยาเสพติดเข้าค่ายได้มากกว่านั้นแต่เมื่อจังหวัดกำหนดมาให้เท่านี้ก็ทำเพียงเท่านี้ตามจำนวนที่ทางจังหวัดแจ้งมา นี่คือปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นงบประมาณที่ให้มากับการดำเนินการในความเป็นจริงนั้นไม่ตรงกัน”⁷⁴

ผู้วิจัยเห็นว่าการบำบัดในรูปแบบค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของทางจังหวัดและการบำบัดในรูปแบบสถานพยาบาลของสาธารณสุขนั้น มีที่มาและรูปแบบในการเบิกจ่ายงบประมาณที่แตกต่างกัน โดยในรูปแบบของค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนั้นจะเป็นการจะเป็นการคาดคะเนแล้วกำหนดเป็นจำนวนว่าในแต่ละปีงบประมาณต้องได้ผู้เข้ารับการบำบัดเป็นจำนวนยอดที่กำหนดไว้ ส่วนในรูปแบบของสถานพยาบาลนั้นจะขึ้นอยู่กับจำนวนยอดของผู้ที่เข้ารับการบำบัดในแต่ละปีงบประมาณ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการเบิกจ่ายงบประมาณไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทั้ง ๆ ที่การทำงานก็มาจากนโยบายเดียวกัน กรณีเช่นนี้ทำให้เกิดปัญหาคือต่างคนต่างทำงานของตน ต้องการที่จะให้การประเมินของตนเองหรือภารกิจหน้าที่ของตนเองสำเร็จ ล่วงไปก่อน ตัวอย่างเช่น เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมผู้เสพยาได้และส่งเข้าสู่ศูนย์เพื่อการคัดกรองเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์เพื่อการคัดกรองซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของทางสาธารณสุข ก็มักที่จะเอาตัวผู้เสพยาเข้ารับการบำบัดในรูปแบบสถานพยาบาล หรืออีกกรณีหนึ่ง ที่ทางฝ่ายปกครองอำเภอสามารถจับกุมผู้เสพยาได้ ซึ่งในขณะนั้นเป็นเวลาที่ค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมยังไม่เปิดค่าย ทางฝ่ายปกครองอำเภอก็ไม่ส่งตัวไปยังศูนย์เพื่อการคัดกรองเพื่อเข้ารับการบำบัดในรูปแบบสถานพยาบาล เพราะกลัวว่าหากค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเปิดจะไม่มีคนเข้าค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมครบตามจำนวนที่ได้รับแจ้งยอดมา จะเห็นได้ว่าเมื่องบประมาณมาจากคนละส่วนหน่วยงานแต่ละหน่วยงานก็ต้องทำตามหน้าที่ที่ผู้บังคับบัญชาของตนมอบหมายให้สำเร็จล่วงเลยก่อน จึงกลายเป็นว่าต่างคนต่างทำงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานของตนเองเท่านั้นการแก้ไขปัญหาจึงไม่ได้เป็นไปแบบบูรณาการ

⁷⁴ส.ต.ต. หญิง สุภาวดีดา คชสิทธิ์, เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ภาค 5, ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียงป่าเป้า, 9 ตุลาคม 2561, การสัมภาษณ์.

นอกจากยังมีปัญหาในเรื่องของงบประมาณในการช่วยเหลือสนับสนุนผู้เสพที่ต้องการความช่วยเหลือโดยเฉพาะในด้านของเงินลงทุนในการประกอบอาชีพ ซึ่งไม่ได้อยู่ในอำนาจพิจารณาของศูนย์เพื่อประสานการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู เมื่อส่งผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูยาเสพติดไปยังหน่วยงานอื่นแล้ว หากหน่วยงานนั้น ๆ ซึ่งไม่ได้มีหน้าที่ดูแลโดยตรง การช่วยเหลือและสนับสนุนทั้งในด้านอาชีพและเงินทุนต่าง ๆ ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูย่อมไม่ได้รับการใส่ใจเท่าที่ควร

การวางแผนในการจัดทำนโยบาย การกำหนดนโยบายต่าง ๆ นั้น สิ่งสำคัญที่สุดในระดับหนึ่งก็คือ ต้องการเตรียมความพร้อม มีการสำรวจข้อมูลต่าง ๆ และการวางแผนการในการกำหนดนโยบาย จึงจะทำให้ให้นโยบายนั้นประสบความสำเร็จไปได้ด้วยดี ซึ่งตามประกาศ คสช.108/2557 ฉบับนี้ ผู้ที่เป็นคนกำหนดนโยบายหลักก็คือ คณะรักษาความสงบแห่งชาติหรือ คสช. นั้นเอง โดยการออกประกาศฉบับนี้ของ คสช. ก่อนข้างที่จะเร่งด่วนไม่มีการเตรียมความพร้อม ไม่มีการสำรวจข้อมูลต่าง ๆ หรือแม้แต่การทำทำความเข้าใจแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน โดยจากสถานการณ์ยาเสพติดของจังหวัดเชียงราย ประชากรจังหวัดเชียงรายมีผู้ใช้ยาเสพติดประมาณ 4,200 คน ทรัพยากรในการบำบัดฟื้นฟูไม่เพียงพอในการรองรับ ขาดการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ขาดกลไกที่มีประสิทธิภาพในการนำผู้เสพกลับคือสู่สังคม⁷⁵ทำให้เกิดปัญหาแก่ผู้ปฏิบัติงาน ในช่วงแรกนั้นเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องยังไม่มีทำความเข้าใจในการปฏิบัติงานตามประกาศ 108/2557 ทำให้เกิดความสับสนในการปฏิบัติหน้าที่เป็นอย่างมาก ตั้งแต่การจับกุมตัวผู้เสพได้ว่าต้องส่งเข้าสู่ศูนย์เพื่อการคัดกรองเพื่อนำไปบำบัดฟื้นฟู การคัดกรองว่าหน่วยงานใดมีหน้าที่ในการคัดกรอง การบำบัดฟื้นฟูต้องทำอะไร ติดตามหลังการฟื้นฟูต้องดำเนินการอย่างไร รวมถึงงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการต่าง ๆ ซึ่งทำให้ในช่วงเวลานั้นการทำงานเกิดสูญญากาศขึ้นในการปฏิบัติหน้าที่ เจ้าหน้าที่ที่เมื่อเกิดความสับสนต่อแนวทางการทำงานก็เลือกที่จะไม่ทำตามนโยบาย ซึ่งการออกนโยบายของ คสช. ในลักษณะนี้เหมือนกับการออกนโยบายสุกเอาเผากินไม่มีการสำรวจข้อมูลให้ดีเสียก่อนเมื่อปัญหาก่อนจึงจะทำการแก้ไขปัญหาที่หลัง โดยกว่าจะเข้าใจในระบบการทำงานใช้เวลาไปมากพอสมควรและในระหว่างนั้นก็ยังมี การแก้ไขปรับปรุงแนวทางการปฏิบัติอยู่ตลอด จากการสัมภาษณ์ **ปลัดอำเภอเวียงป่าเป้า** ได้ให้ข้อมูลว่า

“ในตอนทีประกาศ คสช. 108/2557 ออกมาสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดก็ได้ออกประกาศ เรื่อง การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับ

⁷⁵ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดเชียงราย, รายงานการประชุมคณะทำงานเฝ้าระวังปัญหาเสพติดจังหวัดเชียงราย, ครั้งที่ 12/2561, 14 ธันวาคม 2561, หน้า 4.

การบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู พ.ศ. 2557 มารองรับเป็นแนวทางการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ซึ่งประกาศของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดดังกล่าว มีเงื่อนไขข้อหนึ่งที่ทำให้การทำงานของเจ้าหน้าที่ประสบกับปัญหาเป็นอย่างมาก รวมทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้เสพ ผู้ค้า ยาเสพติด ได้มีโอกาสที่หลบหนีและไม่เกรงกลัวต่อการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด นั่นคือ การเปิดโอกาสให้กับผู้เสพยาเสพติดที่เคยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูตามประกาศนี้แล้ว สามารถที่จะเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูได้ถึงห้าครั้ง โดยหากเกินกว่าห้าครั้งขึ้นไปให้ส่งตัวผู้นั้นไปดำเนินการตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง”⁷⁶ และจากการสัมภาษณ์ **เจ้าหน้าที่ตำรวจ** ได้ให้ข้อมูลว่า “การดำเนินการกับผู้เสพยาเสพติดตามประกาศ คสช.108/2557 ค่อนข้างที่จะมีปัญหาในการทำงานอย่างแรกเลย การให้โอกาสผู้เสพในการบำบัดฟื้นฟูถึง 5 ครั้ง ทำให้ผู้เสพไม่มีความเกรงกลัวต่อการกระทำความผิดเพราะรู้ว่าหากถูกเจ้าหน้าที่จับกุมตนเองยังไม่มีโอกาสที่จะต้องติดคุกอยู่อีก 4 ครั้ง ก่อให้เกิดปัญหามากมายไม่ว่าจะเป็นการบำบัดฟื้นฟูเสร็จออกมาแล้วก็กลับมาเสพยาเสพติดอีกเหมือนเดิม ไม่ใส่ใจในการติดตามประเมินผลของเจ้าหน้าที่และนอกจากนี้เจ้าหน้าที่ยังถูกต่อว่าจากประชาชนด้วยว่าไม่สามารถจัดการกับผู้เสพยาเสพติดได้ จับกุมไปแล้วก็ปล่อยตัวกลับมาอีก ตรงนี้แสดงให้เห็นถึงการออกมาตรการโดยที่ไม่มีการสำรวจหรือไตร่ตรองให้ดี”⁷⁷

ผู้วิจัยเห็นว่าจากกรณีปัญหาดังกล่าวทำให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเกิดความรู้สึกว่าการดำเนินการกับผู้เสพยาเสพติดตามประกาศ 108/2557 ไม่ประสบผลสำเร็จตามที่หวังไว้ ไม่สามารถที่จะทำให้ผู้เสพยาเสพติดเลิกจากการเสพยาเสพติดได้ และมีความรู้สึกว่าคุณหมายที่ใช้บังคับกับผู้เสพยาเสพติดนั้นอ่อนเกินไป นอกจากนี้การบังคับใช้กฎหมายกับผู้เสพยาเสพติดที่อ่อนเกินไปนั้นทำให้เจ้าหน้าที่ถูกต่อว่าจากประชาชนว่าไม่สามารถที่จัดการกับผู้เสพยาเสพติดได้ เมื่อเกิดปัญหาเช่นนี้ขึ้นเจ้าหน้าที่ทั้งหลายก็หมดกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ เกิดความต่อต้านนโยบายดังกล่าว จนรัฐบาลต้องดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยให้สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดได้มีประกาศ ป.ป.ส. โดยยกเลิกเงื่อนไขการให้

⁷⁶นายอำนาจ ขอบรูป, ปลัดอำเภอเวียงป่าเป้าฝ่ายความมั่นคง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย, ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียงป่าเป้า, 9 ตุลาคม 2561, การสัมภาษณ์.

⁷⁷พ.ต.ท.จิตติพันธ์ เทือกมนต์, สารวัตรอำนาจการสถานีตำรวจแม่เจดีย์, ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอเวียงป่าเป้า, 9 ตุลาคม 2561, การสัมภาษณ์.

บำบัดฟื้นฟูได้ 5 ครั้งออก ให้คงเหลือเพียงครั้งเดียวเท่านั้น จะเห็นได้ว่ารัฐบาลไม่มีการเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ตามนโยบายเลย ทั้งในระดับของผู้ปฏิบัติก็ไม่ทราบถึงบทบาท อำนาจหน้าที่ของตนเองตามประกาศ การไม่ชี้แจงทำความเข้าใจในแนวทางตามประกาศ คสช.108/2557 ส่งผลต่อการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่อย่างชัดเจน เพราะไม่แน่ใจในแนวทางการปฏิบัติ ทำให้เกิดการเฉื่อยชาหรือเพิกเฉยต่อนโยบาย

วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ในพื้นที่อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

ในพื้นที่อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับกระบวนการในระบบบังคับบำบัดนั้น บุคคลที่เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระบบบังคับบำบัดนั้น จะต้องเป็นบุคคลที่เข้าเงื่อนไขตามมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ที่บัญญัติว่า “ผู้ใดต้องหาว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด เสพและมีไว้ในครอบครอง เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือเสพและจำหน่ายยาเสพติดตามลักษณะ ชนิด ประเภท และปริมาณที่กำหนดในกฎกระทรวง ถ้าไม่ปรากฏว่าต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกหรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล ให้พนักงานสอบสวนนำตัวผู้ต้องหาไปศาลภายในสี่สิบแปด ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหานั้นมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน เพื่อให้ศาลพิจารณามีคำสั่งส่งตัวผู้ต้องหาไปตรวจพิสูจน์การเสพหรือการติดยาเสพติด” แต่ในทางปฏิบัตินั้นแม้ผู้เสพยาเสพติดนั้นจะเข้าเงื่อนไขตามมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 แต่หากผู้เสพยาเสพติดนั้นมีคุณสมบัติครบตามเงื่อนไขที่จะเข้ารับการฟื้นฟูในระบบสมัครใจตามประกาศ คสช.108/2557 เจ้าหน้าที่จะต้องนำตัวผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจเสียก่อน ซึ่งเงื่อนไขในการเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูของระบบสมัครใจกับระบบบังคับบำบัดนั้นแตกต่างกันไม่มาก

ระบบสมัครใจ มีเงื่อนไขให้ผู้เสพเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูได้อยู่ 2 เงื่อนไขด้วยกัน คือ

ประการแรก เป็นการกระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด หรือเสพและมียาเสพติดไว้ในครอบครองตามลักษณะ ชนิด ประเภท และปริมาณที่กำหนดตามบัญชีท้ายประกาศนี้ (แอมเฟตามีนมีปริมาณไม่เกิน 5 หน่วยการใช้ตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษหรือมีน้ำหนักสุทธิไม่เกิน 500 มิลลิกรัม)

ประการที่สอง ไม่ปรากฏว่าผู้หนึ่งเป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกหรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล และไม่มีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคม⁷⁸

ระบบบังคับบำบัด มีเงื่อนไขให้ผู้เสพเข้ารับการบำบัดได้อยู่ 2 เงื่อนไข เช่นเดียวกันคือ

ประการแรก เป็นการกระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด เสพและมีไว้ในครอบครอง เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือเสพและจำหน่ายยาเสพติดตามลักษณะ ชนิด ประเภท และปริมาณที่กำหนดในกฎกระทรวง (แอมเฟตามีนมีปริมาณไม่เกิน 5 หน่วยการใช้ ตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษหรือมีน้ำหนักสุทธิไม่เกิน 500 มิลลิกรัม)

ประการที่สอง ไม่ปรากฏว่าต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกหรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล⁷⁹

เห็นได้ว่าเงื่อนไขในการบำบัดฟื้นฟูทั้งระบบสมัครใจและระบบบังคับบำบัด มีเงื่อนไขคล้ายๆกัน เพียงแต่ในระบบบังคับบำบัดเพิ่มเติมเงื่อนไขในข้อหาจำหน่าย ดังนั้นแม้จะไม่มีการบัญญัติไว้ในกฎหมายแต่ในทางปฏิบัติแล้วเจ้าหน้าที่มักจะนำผู้เสพยาเสพติดเข้าบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจก่อนทุกราย โดยจากการสัมภาษณ์**เจ้าหน้าที่ตำรวจ** ได้ให้ข้อมูลว่า

“โดยปกติแล้วเมื่อสามารถจับกุมผู้เสพยาเสพติดได้ เจ้าหน้าที่ตำรวจมักจะให้ผู้เสพเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจก่อน เพราะหากนำตัวผู้เสพไปศาลเพื่อเข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูในระบบบังคับบำบัด ศาลก็มักจะสั่งให้นำตัวไปบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจเสียก่อน ดังนั้นในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่ตำรวจจึงให้ผู้เสพได้รับการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจก่อน”⁸⁰และ**เจ้าพนักงานคุมประพฤติ** ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “การที่ผู้เสพยาเสพติดที่เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจส่วนใหญ่เป็นกรณีกึ่งบังคับบำบัดทั้งนั้น เพราะผู้เสพอาศัยช่องว่างของกฎหมายดังกล่าวที่จะหลีกเลี่ยงไม่เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระบบบังคับบำบัดเพราะใช้ระยะเวลามากกว่าและถูกควบคุมตัวไว้ เมื่อผู้เสพกระทำการผิดเงื่อนไขไม่ว่าจะเป็นการบำบัดไม่ครบกระบวนการหรือกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำอีก สุดท้ายก็ต้องเข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูใน

⁷⁸ ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ลงวันที่ 21 กรกฎาคม 2557.

⁷⁹ มาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545.

⁸⁰ พ.ต.ท.ปริญญา เพิ่มการ, สารวัตรปราชญ์บวรอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ, ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอยางชุมน้อย, 9 ตุลาคม 2561, การสัมภาษณ์.

ระบบบังคับบำบัดอยู่ดี ซึ่งจากสถิติที่ผ่านมาผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระบบบังคับบำบัดส่วนใหญ่ก็เป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจมาแล้วแทบทั้งสิ้น เช่นนี้แล้วมันเหมือนกันว่าที่ผ่านมานั้นกระบวนการบำบัดฟื้นฟูไม่ว่าจะเป็นในระบบสมัครใจและบังคับบำบัดมันซ้ำซ้อนกัน เพราะเป็นการบังคับให้ผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดทั้งสองกรณี”⁸¹

การกำหนดคุณสมบัติของผู้เสพยาเสพติดที่เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ในการกำหนดคุณสมบัติของผู้เสพยาเสพติดที่เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ดังกล่าวได้กล่าวมาแล้วข้างต้น อย่างเช่น ยาบ้าหรือยาไอซ์นั้น ผู้ที่ครอบครองหรือจำหน่ายเพียงไม่เกิน 5 หน่วยการใช้ หรือยาบ้าไม่เกิน 5 เม็ด มีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาให้เข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 แต่หากครอบครองเกิน 5 หน่วยการใช้หรือยาบ้าเกิน 5 เม็ด ไม่เข้าคุณสมบัติที่จะได้รับการพิจารณาเข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้เป็นการให้สิทธิผู้เสพยาเสพติดได้รับการพิจารณาให้เข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูครอบคลุมไปถึงผู้เสพยาเสพติดที่เป็นผู้ครอบครองยาเสพติดเพื่อจำหน่ายและเป็นผู้จำหน่ายยาเสพติดในจำนวนเล็กน้อย การที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้ก็เพื่อขยายขอบเขตของการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพให้กว้างขวางยิ่งขึ้น แต่ในสถานการณ์ปัจจุบันนั้นยาเสพติดในประเทศไทยนั้นยาเสพติดมีราคาถูกลงมาก จากการสัมภาษณ์ **เจ้าหน้าที่ตำรวจ** ได้ให้ข้อมูลว่า

“ราคายาเสพติดในพื้นที่อำเภอเวียงป่าเป้าปัจจุบันนี้มีราคาถูกลงมาก โดยบางพื้นที่โดยเฉพาะพื้นที่สูงราคายาบ้าที่อยู่ที่เม็ดละ 25 - 50 บาท หากเป็นพื้นที่ราบราคายาบ้าจะอยู่ที่ 50 - 80 บาท ซึ่งถือว่าถูกมาก โดยสาเหตุที่ยาบ้าราคาถูกเนื่องจากมีจำนวนมากและหาซื้อได้ง่าย ผู้เสพจึงมักจะซื้อยาเสพติดมาใช้ในครอบครองเป็นจำนวนมาก”⁸² และจากการสัมภาษณ์ปลัดอำเภอเวียงป่าเป้า ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า “ในปัจจุบันนอกจากตัวยาเสพติดจะถูกลงแล้วคุณภาพของยาเสพติดก็ด้อยคุณภาพลงด้วยเช่นกันเพื่อให้สอดคล้องกับราคายาบ้าที่ถูกลง และจากการทำงานเคยสอบถามผู้เสพยาเสพติดว่าเสพยาบ้าวันละกี่เม็ดซึ่งก็ได้คำตอบว่าวันละ 5 - 9 เม็ด เมื่อถามต่อไปว่าทำไมถึง

⁸¹นายทรงพล เบ็กทอง, เจ้าพนักงานคุมประพฤติ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย, ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียงป่าเป้า, 9 ตุลาคม 2561, การสัมภาษณ์.

⁸²พ.ต.ท.ปริญญา เพิ่มการ, สารวัตรปราบปรามอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย, ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียงป่าเป้า, 9 ตุลาคม 2561, การสัมภาษณ์.

เสพยาบ้าเยอะขนาดนั้นไม่กลัวช็อกตายหรืออย่างไร ผู้เสพยาบอกว่าเสพยาบ้า
3 - 4 เม็ดไม่รู้ลึกละอะไรเลย ต้องเสพยามากกว่านั้น”⁸³

จากการสอบถามสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในส่วนต่าง ๆ ช่างต้นทำให้เห็นถึงพฤติการณ์การ
เสพยาเสพติดของผู้เสพยาเสพติดได้เปลี่ยนไปแล้วซึ่งขึ้นอยู่กับคุณภาพของตัวยาสเสพติดที่
ลดลง เนื่องจากราคาต่อหน่วยถูกลงทำให้ผู้เสพยาเสพติดเสพยาเสพติดเพิ่มมากขึ้น เมื่อมีการ
จับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายในการ
จับกุมผู้กระทำความผิด พบว่า ในการตั้งข้อหาแก่ผู้กระทำความผิดในกรณีที่มีการครอบครอง
ยาเสพติด แต่ไม่ได้ถูกจับกุมในขณะจำหน่าย หรือไม่ปรากฏพฤติกรรมการจำหน่าย การตั้ง
ข้อหานั้นก็ตั้งข้อหาตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 ที่ได้
กำหนดบทสันนิษฐานไว้ว่า ผู้ใดมีไว้ครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษประเภท 1 ชนิดแอมเฟตามีน
หรืออนุพันธ์เพตาไมน มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่ 375 มิลลิกรัมขึ้นไป หรือมียาเสพติด
ติดที่มีสารดังกล่าวผสมอยู่จำนวน 15 หน่วยการใช้ขึ้นไปหรือมีน้ำหนักสุทธิตั้งแต่ 1.5 กรัมขึ้นไป
ให้ถือว่าครอบครองไว้เพื่อจำหน่าย ซึ่งถือว่าเป็นบทสันนิษฐานเด็ดขาดให้ผู้ครอบครองยาเสพติด
จำนวนดังกล่าวต้องถูกตั้งข้อหาครอบครองเพื่อจำหน่ายและจากการสัมภาษณ์**เจ้า
พนักงาน ป.ป.ส.** ในประเด็นนี้ได้ให้ข้อมูลว่า

“การกำหนดโทษและการกำหนดคุณสมบัติผู้ที่จะเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู
เสพยาบ้าไม่ควรทำ ควรดูตามพฤติการณ์เป็นราย ๆ ไป ควรลงโทษให้ตรง
กลุ่ม ตรงพฤติการณ์มากขึ้น เช่น การที่มีผู้เสพยาเสพติดไปเสพยาเสพติดที่
ต่างประเทศครึ่งเม็ด อีกครึ่งเม็ดนำติดตัวเข้าในประเทศไทยด้วย เมื่อโดน
เจ้าหน้าที่จับกุมก็ต้องโดนข้อหานำเข้า ทั้ง ๆ ที่เขาเป็นเพียงผู้เสพเท่านั้น”⁸⁴

จากสถานการณ์ยาเสพติดในปัจจุบันทำให้การกำหนดคุณสมบัติผู้เข้ารับการบำบัด
ฟื้นฟูยาเสพติดเกิดปัญหาขึ้น กล่าวคือ เมื่อพฤติกรรมการเสพยาเสพติดของผู้เสพยาเสพติด
เปลี่ยนแปลงไป มีการเพิ่มจำนวนการเสพยาเสพติดในแต่ละครั้งมากขึ้นเมื่อมีการจับกุมเกิดขึ้น
จึงเป็นการปิดโอกาสของผู้เสพในการที่จะเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู เกิดปัญหาผู้เสพยาเสพติด
ไม่ได้รับการบำบัดฟื้นฟู

⁸³ นายอำนาจ ขอบรูป, ปลัดอำเภอเวียงป่าเป้าฝ่ายความมั่นคง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย, ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและ
ปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียงป่าเป้า, 9 ตุลาคม 2561, การสัมภาษณ์.

⁸⁴ ส.ต.ต. หญิง สุภาวิตา ดชสิทธิ์, เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ภาค 5, ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียง
ป่าเป้า, 9 ตุลาคม 2561, การสัมภาษณ์.

วิเคราะห์ร่างประมวลกฎหมายยาเสพติด ภาค 2 การบำบัดรักษาและการฟื้นฟูสภาพทางสังคมแก่ผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. ...

ในร่างประมวลกฎหมายยาเสพติด นั้นได้บัญญัติเกี่ยวกับการบำบัดรักษาและการฟื้นฟูสภาพทางสังคมแก่ผู้ติดยาเสพติด ไว้ในภาคที่ 2 โดยแบ่งออกเป็น 5 ลักษณะด้วยกัน ดังนี้

ลักษณะที่ 1 บทบัญญัติทั่วไป

ลักษณะที่ 2 มาตรการการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด

ลักษณะที่ 3 การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด

ลักษณะที่ 4 การฟื้นฟูสภาพทางสังคม

ลักษณะที่ 5 ความผิดเกี่ยวกับการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด

ลักษณะ 1 บทบัญญัติทั่วไป เป็นการกำหนดบทนิยาม ในภาคนี้ คือ

“ติดยาเสพติด” หมายความว่า เสพเป็นประจำติดต่อกันและตกอยู่ในสภาพที่จำเป็นต้องพึ่งยาเสพติดนั้น โดยสามารถตรวจพบสภาพเช่นว่านั้นได้ตามหลักวิชาการ

“การบำบัดรักษา” หมายความว่า การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ซึ่งรวมตลอดถึงการคัดกรอง การประเมินความรุนแรง การบำบัดด้วยยา การฟื้นฟูสมรรถภาพ การลดอันตรายจากยาเสพติด และการติดตามหลังการบำบัดรักษา

“การฟื้นฟูสมรรถภาพ” หมายความว่า การกระทำใด ๆ อันเป็นการบำบัดพฤติกรรม การเสพยาเสพติด และฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจของผู้ติดยาเสพติดให้กลับคืนสู่สภาพปกติ

“การฟื้นฟูสภาพทางสังคม” หมายความว่า การกระทำใด ๆ อันเป็นการสงเคราะห์ สนับสนุนให้ผู้ติดยาเสพติดหรือผู้ผ่านการบำบัดรักษาได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านที่อยู่อาศัย การศึกษา อาชีพ ตลอดจนการติดตามดูแลช่วยเหลือจนสามารถกลับมาดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข

“สถานพยาบาลยาเสพติด” หมายความว่า โรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดกำหนดให้เป็นสถานที่ทำการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด

“สถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด” หมายความว่า สถานพยาบาล สถานฟื้นฟูหรือสถานที่อื่นใดตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดกำหนดให้เป็นสถานที่ทำการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

“ศูนย์คัดกรอง” หมายความว่า สถานที่คัดกรองการใช้ยาเสพติด

“ศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม” หมายความว่า สถานที่ทำการฟื้นฟูสภาพทางสังคมแก่ผู้ติดยาเสพติดหรือผู้ผ่านการบำบัดรักษา

ผู้วิจัยเห็นว่าจากบทนิยามดังกล่าวเห็นได้ว่าร่างประมวลกฎหมายยาเสพติด ได้ให้คำนิยามของการบำบัดรักษาและการฟื้นฟูขึ้นมาใหม่หลายคำนิยาม ซึ่งไม่มีกำหนดไว้ในประกาศ คสช.108/2557 หรือในพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 อาทิเช่น “การบำบัดรักษา” ที่ให้หมายความรวมถึงการติดตามหลังการบำบัดรักษาด้วย ซึ่งที่ผ่านมา ความเข้าใจเกี่ยวกับการบำบัดรักษา ของเจ้าหน้าที่หรือประชาชนทั่วไปนั้นจะเข้าใจถึงขั้นตอน กระบวนการเพียงแค่ว่า การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดคือการคัดกรอง การประเมินความรุนแรง การบำบัดด้วยยา การฟื้นฟูสมรรถภาพ การลดอันตรายจากยาเสพติด เท่านั้น ทำให้การติดตามหลังการบำบัดรักษา ถูกละเลยไปจนส่งผลให้ผู้เสพยาเสพติดได้รับการบำบัดรักษาไม่ครบกระบวนการ ทำให้ผู้ที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟูวนกลับมาเสพยาเสพติดอีกครั้ง

“การฟื้นฟูสภาพทางสังคม” และ “ศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม” การที่ร่างประมวลกฎหมายยาเสพติด ได้กำหนดบทนิยามเหล่านี้ขึ้นมาแสดงให้เห็นว่าร่างประมวลกฎหมายยาเสพติดได้ให้ความสำคัญกับการติดตาม ดูแล ช่วยเหลือสนับสนุน ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู อย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ซึ่งเดิมแม้ในประกาศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรื่อง การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู พ.ศ. 2560 จะกำหนดเรื่องการติดตาม ดูแล ช่วยเหลือและสนับสนุนผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูไว้ในหมวด 3 ก็ตาม แต่ก็ไม่ได้มีหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแล ช่วยเหลือและสนับสนุนอย่างจริงจัง คงมีเพียงศูนย์เพื่อประสานการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูเท่านั้นทำหน้าที่ในการส่งต่อเท่านั้น

ลักษณะที่ 3 เป็นเรื่องของการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด โดยมีรายละเอียดดังนี้

- กำหนดหลักเกณฑ์การพ้นจากความผิดฐานเสพยาเสพติดให้โทษ เสพสารระเหย หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษหรือวัตถุออกฤทธิ์เพื่อเสพ
- กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการให้เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ส่งตัวผู้ที่มีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติดตามมาตรา 160 หรือมาตรา 161 หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดเพื่อเสพตามมาตรา 162 ซึ่งไม่ปรากฏว่าผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล ไม่มีพฤติการณ์ที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคม และสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษา
- กำหนดหน้าที่และอำนาจของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด
- กำหนดให้กระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนดสถานที่ที่เป็นศูนย์คัดกรองและกำหนดหน้าที่และอำนาจของศูนย์คัดกรอง

- กำหนดให้สถานพยาบาลยาเสพติดหรือสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดมีหน้าที่และอำนาจดำเนินการบำบัดรักษาหรือการฟื้นฟูสมรรถภาพ ประเมินผล ติดตามดูแลอย่างต่อเนื่อง จัดทำและเก็บข้อมูลประวัติของผู้เข้ารับการบำบัดรักษาหรือการฟื้นฟูสมรรถภาพรวมทั้งดำเนินการลดอันตรายจากยาเสพติด แล้วแต่กรณี

ผู้วิจัยเห็นว่าในลักษณะที่ 3 นี้ ที่เพิ่มเติมมาจากกฎหมายเดิม คือ การกำหนดหน้าที่และอำนาจของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดไว้ ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายเดิมที่มีอำนาจหน้าที่แค่จับกุมผู้เสพยาเสพติดแล้วนำส่งศูนย์เพื่อการคัดกรองเท่านั้นก็ถือว่าหมดหน้าที่แล้ว อีกกรณีหนึ่ง คือ การกำหนดให้สถานพยาบาลยาเสพติดหรือสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด มีหน้าที่และอำนาจในการประเมินผล ติดตามดูแล จัดทำและเก็บข้อมูลประวัติของผู้เข้ารับการบำบัดรักษาฟื้นฟู ซึ่งตามกฎหมายเดิมการประเมินผล ติดตามดูแล จัดทำและเก็บข้อมูลประวัติของผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูนั้น จากเดิมเป็นหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทย แต่เนื่องจากหน้าที่ดังกล่าวไม่ใช่หน้าที่หลักของกระทรวงมหาดไทยและบุคลากรก็ไม่มี ความชำนาญในด้านนี้ด้วยทำให้การประเมินผลติดตามดูแล ที่ผ่านมานั้นจึงยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

ลักษณะที่ 4 เป็นเรื่องของการฟื้นฟูสภาพทางสังคม โดยมีรายละเอียดดังนี้

- กำหนดให้กระทรวงมหาดไทยและกรุงเทพมหานครจัดตั้งศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม กำหนดหน้าที่ของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม และกำหนดให้กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงแรงงาน กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงาน ป.ป.ส. สนับสนุนและช่วยเหลือการดำเนินการของศูนย์ดังกล่าวในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ การศึกษา การติดตามดูแลปัญหาด้านสุขภาพ และการให้การสงเคราะห์อื่น ๆ

- กำหนดว่าในการฟื้นฟูสภาพทางสังคมตามมาตรา 117 กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงแรงงาน กระทรวงศึกษาธิการ หรือกรุงเทพมหานคร อาจแต่งตั้งเจ้าหน้าที่หรือมอบหมายอาสาสมัครในพื้นที่หรืออาจทำความตกลงเพื่อมอบหมายหรือส่งต่อให้ส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชุมชน หรือองค์กรอื่น ที่ให้ความร่วมมือก็ได้

ผู้วิจัยเห็นว่าในลักษณะที่ 4 นี้ มีการแก้ไขปัญหาจากกฎหมายเดิมในเรื่องของการช่วยเหลือสนับสนุนผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูที่มีปัญหาเรื่องการกำหนดหน้าที่และอำนาจของแต่ละหน่วยงานไม่ชัดเจน ทำให้มีปัญหาในการบูรณาการทำงานร่วมกันจนส่งผลให้ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูที่ผ่านมาไม่ได้รับการช่วยเหลือและสนับสนุนเท่าที่ควร ดังนั้นการที่ร่างประมวลกฎหมายยาเสพติดนี้ ได้มีการกำหนดหน้าที่และอำนาจของแต่ละหน่วยงานไว้ โดยเฉพาะการจัดตั้งศูนย์

ฟื้นฟูสภาพทางสังคม ที่คาดว่าจะเป็หน่วยงานหลักในการมีบทบาทและหน้าที่สำคัญในการช่วยเหลือสนับสนุนผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ให้กลับมาใช้ชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพและกลับเข้าสู่สังคมได้อย่างปกติสุข

สุดท้ายสิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับร่างประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. ... คือ การแก้ไข ปัญหากระบวนการบำบัดฟื้นฟูที่ซ้ำซ้อนกันระหว่างการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจและระบบ บังคับบำบัด ที่มีปัญหาคือไม่ว่าจะเป็นระบบใดก็เป็นการบังคับผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัด ทั้งนี้ โดยร่างประมวลกฎหมายยาเสพติดนี้ได้มีการยกเลิกการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยา เสพติด ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ดังนั้น หากเจ้า พนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ พบผู้ที่มีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่า กระทำความผิดฐานเสพยาเสพติดและสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษา ให้ดำเนินการ บำบัดรักษาตามร่างประมวลกฎหมายยาเสพติด หากไม่สมัครใจหรือเคยได้รับการบำบัดรักษา ตามร่างประมวลกฎหมายยาเสพติดแล้ว ก็ให้ส่งดำเนินคดีอาญาตามแบบปกติโดยไม่ต้องส่งไป บำบัดรักษาในระบบบังคับบำบัดเหมือนเช่นที่ผ่านมามากแล้ว ทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมี เอกภาพ เป็นไปในทิศทางเดียวกันและสามารถลดปัญหาความซ้ำซ้อนของการดำเนินงาน ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถดำเนินการได้ตามขั้นตอน ระยะเวลา และเป้าหมายที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ยังสร้างความเชื่อมั่นให้ประชาชน และผู้บังคับใช้กฎหมายในกระบวนการบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้เป็นระบบและชัดเจนยิ่งขึ้น ทำให้คุณภาพชีวิตและ เสรีภาพของประชาชนได้รับความคุ้มครองมากยิ่งขึ้น ก่อให้เกิดความมั่นคงในประเทศ เนื่องจากปัญหาอาชญากรรมเกี่ยวกับยาเสพติดลดลง

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย มีประเด็นพิจารณาดังนี้ คือ

ประเด็นที่ 1 จากการวิจัยจะเห็นได้ว่ากฎหมายที่ใช้ในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของประเทศไทยที่ผ่านมา มีอยู่ด้วยกันหลายฉบับ ได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญา ได้กำหนดวิธีการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดไว้ใน มาตรา 49 และ มาตรา 56 พระราชบัญญัติวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 ได้กำหนดวิธีการเกี่ยวกับการบำบัดฟื้นฟูไว้ใน มาตรา 88 พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ได้กำหนดวิธีการบำบัดฟื้นฟูไว้ใน มาตรา 94 พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู และประกาศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรื่อง การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ซึ่งถือว่ามีจำนวนมากเกินความจำเป็นและทำให้การบำบัดฟื้นฟูไม่เป็นระบบ เกิดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงาน ทำให้ไม่มีความชัดเจนในการบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นระบบและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ก่อให้เกิดปัญหาและสร้างความสับสนให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเป็นอย่างมาก และจากการวิจัยพบว่ากฎหมายที่ใช้ในการบำบัดฟื้นฟูมากที่สุดในพื้นที่อำเภอเวียงป่าเป้าคือ ประกาศ คสช.108/2557 ประกาศสำนักงาน ป.ป.ส. ๙ และพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 และจากการศึกษากฎหมายทั้ง 3 ดังกล่าวไม่ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการบำบัดฟื้นฟูในด้านของจิตใจ ซึ่งพบว่าในทางปฏิบัติยังมีปัญหาและข้อขัดข้องในเรื่องการบำบัดฟื้นฟูที่ไม่เข้มข้นและระยะเวลาในการบำบัดฟื้นฟูน้อยเกินไป ไม่เหมาะสมสำหรับใช้บำบัดผู้ติดยาเสพติด ส่งผลให้ผู้เสพยาเสพติดไม่สามารถเลิกยาเสพติดได้อย่างเด็ดขาด เมื่อกลับคืนสู่สภาพสังคมแบบเดิมก็หวนกลับไปเสพยาเสพติดอีกครั้ง เพราะการบำบัดฟื้นฟูในด้านจิตใจนั้นจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาพอสมควร เพื่อที่จะทำให้ผู้ติดยาเสพติดเลิกยาเสพติดได้อย่างเด็ดขาด และมีทัศนคติที่ดีต่อสังคม

ประเด็นที่ 2 ระบบการบำบัดฟื้นฟูไม่ว่าจะในระบบสมัครใจที่มีการบำบัดฟื้นฟูในรูปแบบสถานพยาบาลหรือค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรม หรือในระบบบังคับบำบัดนั้นมีมาตรฐานและเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด แต่การที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน

เกี่ยวกับยาเสพติดไม่สามารถนำตัวผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระบบที่ถูกต้องเหมาะสมกับลักษณะผู้เสพ ผู้ติด หรือผู้ติดยาเสพติดรุนแรงได้เป็นเหตุให้การบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจไม่ประสบผลสำเร็จ โดยตามประกาศ คสช. 108/2557 เป็นการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจที่ใช้มากที่สุดในระดับอำเภอเนื่องจากการเปิดโอกาสให้ผู้เสพเข้ารับการบำบัดด้วยความสมัครใจยินยอมของตนเอง โดยถือว่าผู้นั้นไม่มีความผิด แต่กระบวนการนำตัวผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูตามประกาศ ป.ป.ส. ๙ นั้นยังมีปัญหา กล่าวคือ กฎหมายดังกล่าวได้กำหนดเงื่อนไขของผู้ที่จะเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจไว้กว้าง ๆ ว่า “หากผู้นั้นยินยอมเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู” ก็มีสิทธิเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจ ดังนั้นจึงทำให้ผู้เสพยาเสพติดที่ถูกเจ้าหน้าที่จับกุมได้รับสิทธิดังกล่าวด้วย แม้ผู้เสพยาเสพติดที่ถูกจับกุมจะไม่มีความคิดที่จะเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูแต่แรก แต่มามีความคิดที่จะเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูหลังจากที่ถูกจับกุม เพื่อหลีกเลี่ยงที่จะถูกดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 หรือเกิดจากเจ้าหน้าที่ที่ต้องทำตามนโยบายของรัฐในการนำผู้เสพเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจ ทำให้ผู้ที่เข้ารับการบำบัดในระบบสมัครใจส่วนใหญ่เป็นไปในเชิงถูกบังคับหรืออยู่ในสภาวะจำยอมให้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู จนอาจเรียกระบบ “สมัครใจ” ได้ว่าเป็นระบบ “กึ่งสมัครใจ” ทำให้ผู้เสพ/ติดยาเสพติดไม่ได้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในกระบวนการที่ถูกต้องเพราะที่ถูกแล้วผู้เสพที่ไม่เต็มใจเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูต้องถูกนำตัวไปบำบัดฟื้นฟูในระบบบังคับบำบัดตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 โดยกระบวนการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจนั้นเป็นกระบวนการบำบัดฟื้นฟูที่ไม่เข้มงวดยอมไม่เหมาะสมกับผู้เสพยาเสพติดที่ถูกบังคับให้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู เมื่อคนและระบบไปด้วยกันไม่ได้ การบำบัดฟื้นฟูยอมไม่ประสบผลสำเร็จทำให้ผู้เสพ/ติดยาเสพติดเมื่อออกจากกระบวนการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจแล้วก็หวนกลับไปเสพยาเสพติดอีกครั้งหนึ่งและจากปัญหาที่เกิดขึ้นหากเรายังไม่สามารถนำตัวผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระบบที่ถูกต้องได้ก็เปรียบเสมือนว่ากระบวนการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจที่เป็นเหมือนกับระบบกึ่งสมัครใจไปซ้ำซ้อนกับระบบบังคับบำบัดเพราะท้ายที่สุดแล้วหากผู้ที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจไม่สามารถเลิกยาเสพติดได้อย่างเด็ดขาดและหวนกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำอีกก็ต้องส่งตัวผู้เสพยาเสพติดเข้าสู่กระบวนการในระบบบังคับบำบัดตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ที่มีกระบวนการที่เข้มงวดกว่า แต่กว่าจะนำผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระบบบังคับบำบัดได้ก็เสียโอกาสเสียเวลาและงบประมาณเป็นอย่างมาก และเป็นการทำให้กระบวนการบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติดในระบบสมัครใจ ตามประกาศ คสช. 108/2557 กับกระบวนการบำบัดฟื้นฟูในระบบบังคับบำบัด ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟู

สมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ในทางปฏิบัติมีกระบวนการนำตัวผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูที่คล้ายกัน (ผู้เสพยาถูกบังคับให้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู) ทำให้เกิดกระบวนการซ้ำซ้อนในการบำบัดผู้ติดยาเสพติดส่งผลให้ผู้เสพยาเสพติดไม่ได้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในกระบวนการบำบัดฟื้นฟูที่ถูกต้องและเสียโอกาสที่จะทำให้ผู้เสพยาเสพติดเลิกยาเสพติดได้อย่างเด็ดขาด

ประเด็นที่ 3 การบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติดนั้นเป็นการบูรณาการทำงานร่วมกันของหลายหน่วยงานโดยในด้านการค้นหาผู้เสพยาเสพติดนั้นจะเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ทหาร และเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง ในส่วนของการคัดกรองผู้เสพยาเสพติดเพื่อเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูจะเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ซึ่งการทำงานระหว่างหน่วยงานนี้ไม่ค่อยสอดคล้องกัน เนื่องจากในด้านการค้นหาผู้เสพยาเสพติดเพื่อเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู นอกจากเวลากลางวันแล้วเจ้าหน้าที่ยังได้ปฏิบัติหน้าที่ในเวลากลางคืนด้วย แต่ในด้านการคัดกรองผู้เสพยาเสพติดที่ศูนย์เพื่อการคัดกรองนั้นจะปฏิบัติหน้าที่ในเวลากลางวัน ซึ่งตามประกาศ ป.ป.ส. ชนั้นได้กำหนดช่วงระยะเวลาเพื่อเข้ารับการคัดกรอง ณ ศูนย์เพื่อการคัดกรองไว้ ตั้งแต่เวลา 08.30 – 16.30 น. ที่กฎหมายบังคับให้ต้องนำตัวผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการคัดกรองเพื่อรับรองผลในขั้นที่สองตาม (ประกาศ ป.ป.ส. ๗) ซึ่งเป็นขั้นตอนในการรวบรวมหลักฐานไว้ในกรณีผู้เสพยาเสพติดหลบเลี่ยงไม่เข้ารับบำบัดฟื้นฟู แต่การกำหนดระยะเวลาดังกล่าวทำให้ในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่ไม่สามารถนำตัวผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการคัดกรองได้ในทันที จึงต้องดำเนินการปล่อยตัวผู้เสพยาเสพติดไปเนื่องจากไม่มีอำนาจในการควบคุมตัวไว้โดยทำได้เพียงนัดหมายให้ไปเข้ารับการคัดกรอง ณ ศูนย์เพื่อการคัดกรองในพื้นที่เมื่อศูนย์เพื่อการคัดกรองเปิดทำการ และการปล่อยตัวดังกล่าวก็เป็นการปล่อยตัวแบบไม่มีประกันด้วยเหตุนี้จึงเป็นช่องว่างให้ผู้เสพยาเสพติดหลบเลี่ยงไปได้จนไม่สามารถนำตัวมาเข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูได้เมื่อจะส่งต่อให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ตามความในข้อ 3 แห่งประกาศ ป.ป.ส. ๗ ประกอบกับประกาศ คสช.ที่ 108/2557 ในทางปฏิบัติมีปัญหาคือหลักฐานในการดำเนินคดีซึ่งต้องประกอบด้วยบันทึกผลการตรวจปัสสาวะเบื้องต้น (บ.180/2557 – 1) และบันทึกการยินยอมเข้าบำบัดฟื้นฟู (180/2557 – 2) และบันทึกผลการตรวจปัสสาวะที่รับรองผลในขั้นที่สอง แต่เมื่อผู้ต้องสงสัย(ผู้เสพ)ยังไม่ได้เข้ารับการตรวจปัสสาวะที่รับรองผลในขั้นที่สองเนื่องจากได้หลบเลี่ยงไม่ยอมมาตามหมายนัด (108/2557 – 2) ทำให้พนักงานสอบสวนไม่รับเรื่องไว้ดำเนินการต่อไปได้

ประเด็นที่ 4 การติดตามผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูนั้นทั้งในระบบสมัครใจและระบบบังคับบำบัด เป็นการติดตามทางสุขภาพและการติดตามทางสังคม ดังนั้น จึงต้องมีการบูรณา

การความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่มาดำเนินการร่วมกันภายใต้กลไกของศูนย์เพื่อประสานการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูโดยนอกจากจะทำหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกติดตามผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูแล้ว จะต้องอำนวยความสะดวกให้ความช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูด้วย โดยรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ความต้องการช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูในด้านต่าง ๆ ทั้งที่ความช่วยเหลือเป็นตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน เช่น การศึกษา อาชีพ สุขภาพ และความช่วยเหลืออื่น ๆ จากนั้นประสานส่งต่อไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบเพื่อดำเนินการให้ความช่วยเหลือต่อไป แต่จากการปฏิบัติงานที่ผ่านมาการกำหนดหน้าที่และอำนาจของแต่ละหน่วยงานยังไม่ชัดเจน ทำให้การประสานการช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูยังไม่เป็นผลสำเร็จ

นอกจากนี้การดำเนินการติดตามผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อไม่ให้ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูหวนกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำ เพื่อให้มีสุขภาพชีวิตที่ดีขึ้น และเพื่อกลับไปสู่ครอบครัว ชุมชน สังคม ได้อย่างปกติสุข ภาครัฐจะต้องเข้าใจถึงสาเหตุหรือปัจจัยของการเสพยาเสพติดของบุคคลดังกล่าวด้วยไม่ว่าจะเป็นปัจจัยทางด้านครอบครัว ปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยทางด้านสังคม แต่ในทางปฏิบัตินั้นการติดตามดูแลช่วยเหลือในส่วนของศูนย์เพื่อประสานการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู กฎหมายไม่ได้กำหนดมาตรการให้การติดตามดูแล เป็นไปในทางของการติดตามทางด้านสุขภาพหรือการติดตามทางด้านสังคม กฎหมายกำหนดเพียงแต่จะให้ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูต้องมาแสดงตัวต่อเจ้าหน้าที่และดำเนินการตรวจปัสสาวะเพื่อหาสารเสพติดในร่างกายเท่านั้นก็ถือว่าเสร็จสิ้นกระบวนการติดตามแล้ว ซึ่งวิธีการดังกล่าวเป็นวิธีการที่ใช้กฎหมายควบคุม ช่มชู้ ผู้เสพยาเสพติดเสียมากกว่า ทั้งการใช้กฎหมายควบคุมดังกล่าวไม่ได้มีมาตรการลงโทษผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูที่ในกรณีที่ไม่ว่างมาแสดงตัวได้เลย ทำให้ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูหลายรายไม่ได้มาแสดงตัวเพื่อรับการติดตามแต่อย่างใด สุดท้ายผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูก็หวนกลับไปเสพยาเสพติดอีกครั้ง

นอกจากนี้การขาดความรู้ความเข้าใจต่อกระบวนการบำบัดฟื้นฟูของภาครัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การติดตามดูแลช่วยเหลือไม่มีประสิทธิภาพ เพราะกระบวนการบำบัดฟื้นฟูจะประสบผลสำเร็จได้ต้องประกอบด้วย 2 ส่วน คือ Medical Model ที่เป็นองค์ประกอบที่มาจาก กฎหมาย สาธารณสุข และสุขภาพชุมชน และ Social Model เป็นองค์ประกอบที่ประกอบไปด้วย ทูทางสังคม การยอมรับทางสังคม และการเฝ้าระวังทางสังคมและปัจจัยที่เป็นส่วนสำคัญมากที่สุดทำให้ผู้เสพยาเสพติดเลิกยาเสพติดโดยไม่หวนกลับไปใช้เสพติดซ้ำอีก คือ ความพร้อมทางด้านจิตใจของผู้เสพยาเสพติดเองที่จะเป็นตัวกำหนดที่สำคัญต่อการกลับมาใช้ยาเสพติดซ้ำ โดยมีองค์ประกอบอื่นที่คอยผลักดัน เช่น ปัจจัยทางด้านครอบครัว สังคม และสิ่งแวดล้อมแต่ที่ผ่านมานั้นการทำงานของเจ้าหน้าที่เป็นไป

ในทางด้าน Medical Model เพียงด้านเดียวจึงทำให้เกิดปัญหาผู้เสียหายเสพติดเมื่อผ่านการบำบัดฟื้นฟูแล้วก็กลับมาอยู่ในสภาพแวดล้อมเดิม ชุมชนเดิม ซึ่งไม่มีการส่งเสริมและพัฒนาความสามารถในด้านอาชีพของผู้เสียหายเสพติดให้กลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้และสามารถพึ่งพาตนเองได้เท่าที่ควร และไม่มีกระบวนการเตรียมความพร้อมให้กับผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูกลับมาใช้ชีวิตปกติและเข้าร่วมกลุ่มกับสังคมได้ เมื่อการดำเนินการบำบัดฟื้นฟูไม่ได้เน้นในด้าน Social Model ซึ่งเป็นการบำบัดฟื้นฟูในด้าน การติดตามช่วยเหลือดูแล และส่งเสริมอาชีพให้กับผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู จึงทำให้ผู้ที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟูกลับมาเจอกับสภาพแวดล้อมที่ไม่มีรายได้ ไม่มีทุนทางสังคม ไม่ได้รับการปกป้องช่วยเหลือจากสังคม ไม่มีการบูรณาการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานเพื่อให้ความช่วยเหลือในเรื่องอาชีพ ย่อมทำให้มีโอกาสที่จะหวนกลับไปเสพติดได้อีกครั้ง

ประเด็นที่ 5 ร่างประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. ...นี้ โดยร่างประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. ... ในภาค 2 การบำบัดรักษาและการฟื้นฟูสภาพทางสังคมผู้ติดยาเสพติด เปรียบเสมือนเป็นการบัญญัติเพื่อแก้ไขปัญหากระบวนการบำบัดฟื้นฟูในปัจจุบันเนื่องจากไม่ว่าจะเป็น การปฏิบัติตามประกาศ คสช.108/2557, ประกาศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรื่อง การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู พ.ศ. 2560 และพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ตั้งแต่การให้บทนิยามของ “การบำบัดรักษา” ที่ให้หมายรวมถึง การติดตามหลังการบำบัดฟื้นฟูด้วยซึ่งที่ผ่านมาการบำบัดรักษามักจะเข้าใจได้ว่าเป็นเพียง กระบวนการบำบัดรักษาของเจ้าหน้าที่เท่านั้น เมื่อบำบัดรักษาเสร็จแล้วถือว่าเสร็จสิ้น กระบวนการบำบัดรักษา หรือการกำหนดบทนิยามของ “การฟื้นฟูสภาพทางสังคม” หรือ “ศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม” ซึ่งคำเหล่านี้เรายังไม่เคยได้ยินกันมาก่อนในกระบวนการบำบัด ฟื้นฟู และการกำหนดหน้าที่และอำนาจของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ ในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดที่ไม่มีในกฎหมายเดิมที่ให้อำนาจหน้าที่ไว้แค่การ จับกุมผู้เสียหายเสพติดนำส่งศูนย์เพื่อการคัดกรองเท่านั้นไม่มีหน้าที่ในการบำบัดรักษาผู้เสียหายเสพติด การเปลี่ยนให้สถานพยาบาลยาเสพติดหรือสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่อยู่ในสังกัดของกระทรวงสาธารณสุข โดยมีหน้าที่และอำนาจในการประเมินผล ติดตามดูแล แทนที่ของศูนย์เพื่อประสานการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูที่อยู่ในสังกัดของกระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นการเปลี่ยนที่ตรงตามภารกิจหลักของแต่ละหน่วยงานนั้นและสุดท้ายการตั้งศูนย์ฟื้นฟู สภาพทางสังคมขึ้นเป็นหน่วยงานหลักในการติดตามดูแล ช่วยเหลือสนับสนุนผู้ผ่านการบำบัด ฟื้นฟู เพื่อแก้ปัญหาการบูรณาการทำงานร่วมกันของแต่ละหน่วยงานให้ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ยังได้กำหนดหน้าที่และอำนาจในการให้ความช่วยเหลือสนับสนุนผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของแต่ละหน่วยงานให้ชัดเจนยิ่งขึ้นจึงเห็นได้ว่าร่างประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. ... นี้ได้ถูกบัญญัติออกมาเพื่ออุดช่องโหว่ของกฎหมายเดิมที่มีอยู่และน่าจะเป็นแนวทางที่ทำให้การบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติดมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ประเด็นที่ 1 รัฐบาลควรมีการรวบรวมกฎหมาย และจัดทำกฎหมายเกี่ยวกับการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ซึ่งมีอยู่หลายฉบับที่ไม่เป็นระบบ มาจัดทำให้รูปแบบของร่างประมวลกฎหมาย โดยปรับปรุงให้สอดคล้องกับแนวคิดและนโยบายในการแก้ไขปัญหาผู้ติดยาเสพติดในปัจจุบัน ให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นทั้งในเรื่องการบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด โดยต้องมุ่งเน้นให้ผู้เสพยาเสพติดได้รับการแก้ไขฟื้นฟูและบำบัดรักษาทั้งร่างกายและจิตใจ รวมทั้งการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพเพื่อส่งเสริมให้ผู้เสพยาเสพติดเคารพกฎหมายหรือมีทัศนคติที่ดีต่อสังคม และต้องมีผลเปลี่ยนแปลงต่อผู้เสพยาเสพติดให้กระทำ ความผิดน้อยลง มิใช่การเปลี่ยนแปลงในระยะสั้น หรือเป็นครั้งคราวเท่านั้น ดังนั้นการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดนอกจากบำบัดรักษาทางด้านร่างกายแล้ว รัฐบาลต้องให้ความสำคัญโดยการออกมาตรการการบำบัดรักษาทางด้านจิตใจให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญอย่างมากที่จะทำให้ผู้เสพยาเสพติดมีทัศนคติที่ดีต่อสังคม โดยการกำหนดระยะเวลาการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดให้สอดคล้องกับผู้เสพยาเสพติด รวมทั้งการติดตามดูแล ช่วยเหลือผู้ที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟูด้วย เพราะการบำบัดฟื้นฟูทางด้านจิตใจนั้นจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาพอสมควรที่จะทำ ให้ผู้เสพยาเสพติดเลิกยาเสพติดได้อย่างจริงจัง

ประเด็นที่ 2 ควรกำหนดเงื่อนไขในการเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจและระบบบังคับบำบัดให้แตกต่างกันอย่างชัดเจน รวมทั้งเพิ่มมาตรการเสริมที่สามารถคัดกรองผู้เสพยาเสพติด ผู้ติดยาเสพติด และผู้ติดยาเสพติดอย่างรุนแรง ได้อย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพเพื่อที่สามารถนำตัวผู้เสพยาเสพติดเข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูที่ถูกต้องได้ รัฐบาลควรที่จะกำหนดกฎหมายให้ชัดเจนในประกาศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรื่อง การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู พ.ศ. 2560 หมวด 1 ข้อ 2 ในเรื่องการนำตัวผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจ โดยต้องเป็นกรณีที่สมัครใจด้วยตนเองจริง ๆ มิใช่กรณีที่ผู้เสพใช้ช่องว่างของกฎหมายดังกล่าวเพื่อหลีกเลี่ยงที่จะถูกดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 หรือเกิดจากการบังคับ ชูเข็ม หรือ

จูงใจ ด้วยประการอื่นใดจากเจ้าหน้าที่ กล่าวคือ เป็นกรณีที่ผู้เสียหายเสพติดสมัครใจเดินทางเข้ามารับการบำบัดฟื้นฟู ณ สถานพยาบาลด้วยตนเอง แต่หากเป็นกรณีที่ถูกเจ้าหน้าที่จับกุมให้เจ้าหน้าที่สามารถดำเนินการส่งตัวผู้เสียหายเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระบบบังคับบำบัดได้ทันที มีการกำหนดเงื่อนไขในการเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจและระบบบังคับบำบัดให้ชัดเจน รวมทั้งเพิ่มมาตรการเสริมเพื่อจะช่วยให้สามารถคัดกรองผู้เสียหายเสพติด ผู้ติดยาเสพติด และผู้ติดยาเสพติดอย่างรุนแรง ได้อย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพเพื่อที่สามารถนำตัวผู้เสียหายเสพติดเข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูได้อย่างเหมาะสมและไม่เกิดกระบวนการซ้ำซ้อนกับระบบบังคับบำบัด

ประเด็นที่ 3 การบูรณาการทำงานร่วมกันของหน่วยงานต่าง ๆ ในการบำบัดฟื้นฟูผู้เสียหายเสพติด โดยรัฐบาลควรกำหนดกฎหมายในประกาศ ป.ป.ส. ฯ เรื่อง การกำหนดระยะเวลาเปิดศูนย์คัดกรองจากเดิม 08.30 – 16.30 น. เป็นเปิดทำการ 24 ชั่วโมง และจัดทำแผนงบประมาณเป็นค่าป่วยการนอกเวลาทำงานปกติแก่เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์เพื่อการคัดกรองที่ประจำการนอกเวลาดังแต่ 16.30 – 08.30 น. ของอีกวันจัดทำแผนการบูรณาการทำงานร่วมกันทุกหน่วยงาน หากเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะออกค้นหาผู้เสพในเวลากลางคืนให้ดำเนินการประสานกับหน่วยสาธารณสุขไว้ล่วงหน้าเพื่อขอเจ้าหน้าที่มาดำเนินการคัดกรองผู้เสียหายเสพติดเช่นนี้แล้วสามารถแก้ปัญหาการที่เจ้าหน้าที่ไม่สามารถควบคุมตัวผู้เสียหายเสพติดไว้ได้ ซึ่งหากมีการเปลี่ยนระยะเวลาเปิดทำการศูนย์เพื่อการคัดกรอง เจ้าหน้าที่ที่สามารถที่จะทำการคัดกรองผู้เสียหายเสพติดได้ในทันที ทำให้มีหลักฐานผลตรวจปัสสาวะที่รับรองผลในชั้นที่สอง ในการดำเนินการกับผู้เสพที่หลบเลี่ยงไม่เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูได้

ประเด็นที่ 4 รัฐบาลควรหันมาให้ความสนใจการบำบัดฟื้นฟูในด้านอื่น ๆ ด้วยทั้งในเรื่องการบูรณาการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ การอบรมให้ความรู้ความเข้าใจแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานให้เห็นถึงความสำคัญของการบำบัดฟื้นฟูที่จะต้องครบถ้วนทั้ง 4 ด้าน คือ

- 1) ด้านร่างกาย ที่เน้นกระบวนการปรับสภาพร่างกายให้กลับมาเป็นปกติสามารถดำรงชีวิตได้โดยไม่ต้องพึ่งยาเสพติด
- 2) ด้านจิตใจ เพื่อปรับสภาพจิตใจ บุคลิกภาพ และพฤติกรรม ตลอดจนอารมณ์และนิสัยที่เปลี่ยนไปของผู้ติดยาเสพติดให้กลับคืนมาเป็นปกติ ให้สามารถปรับตัวอยู่ในปัจจุบันและอนาคตได้
- 3) ด้านอาชีพ ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถในการปฏิบัติงานอาชีพของผู้ยาเสพติดให้กลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้และสามารถพึ่งพาตนเองได้

4) ด้านสังคม เตรียมความพร้อมให้กับผู้ป่วยสำหรับการใช้ชีวิตปกติ โดยมีความรู้ มีงาน มีอาชีพ และมีรายได้ มีความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดี ให้ผู้ป่วยมีประสบการณ์ในการเข้ากับกลุ่ม มีการเรียนรู้แบบแผน วัฒนธรรมและค่านิยมในสังคม ตลอดจนความรับผิดชอบและเคารพต่อสิทธิของผู้อื่นในสังคม

การบำบัดฟื้นฟูทั้ง 4 ด้านดังกล่าวเป็นกระบวนการติดตามทางสุขภาพและการติดตามทางสังคมที่ถือว่ามีความสำคัญอย่างมากที่จะทำให้ผู้ป่วยยาเสพติดไม่หวนกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำอีกรวมทั้งการวางแผนงบประมาณในด้านติดตามดูแล ช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู การกำหนดเจ้าหน้าที่ในการติดตามดูแลและช่วยเหลือสนับสนุนที่มีความเชี่ยวชาญในด้านนี้โดยตรงและการรายงานการติดตามอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรมมากขึ้น และการใช้ปัจจัยอื่นเข้ามาช่วยคอยผลักดันด้วย เช่น ปัจจัยทางด้านครอบครัวที่มีความสำคัญต่อผู้ป่วยยาเสพติดเป็นอย่างมาก เพื่อไม่ให้ผู้ป่วยยาเสพติดที่เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูหวนกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำอีก รวมทั้งปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับภารกิจของแต่ละหน่วยงานมีหน่วยงานหลักในการแก้ไขปัญหาการติดตามดูแล ช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูการกำหนดหน้าที่และอำนาจของแต่ละหน่วยงานให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นจะทำให้การบูรณาการทำงานร่วมกันได้มีประสิทธิภาพเกิดผลประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูทำให้ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูไม่หวนกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำ และกลับเข้าสู่สังคมได้

ประเด็นที่ 5 ร่างประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. ... ผู้วิจัยเห็นด้วยกับร่างประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. ... ในส่วนของการบำบัดรักษาและการฟื้นฟูสภาพทางสังคมแก่ผู้ติดยาเสพติดฉบับนี้ เพราะหากมีการประกาศใช้กฎหมายฉบับนี้จะเป็นการแก้ไขปัญหากระบวนการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดในทั้ง 4 ประเด็นที่กล่าวมา กล่าวคือ หากร่างประมวลกฎหมายยาเสพติดฉบับนี้ประกาศใช้บังคับมีผลให้เป็นการยกเลิกพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ส่งผลให้กระบวนการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดจะเหลือแค่ระบบสมัครใจ ทำให้แก้ปัญหาเรื่องการบำบัดฟื้นฟูที่ซ้ำซ้อนได้ โดยหากผู้บำบัดฟื้นฟูไม่ผ่านการบำบัดฟื้นฟูในระบบสมัครใจหรือกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำอีกก็ให้ส่งดำเนินคดีอาญาตามปกติได้ นอกจากนี้ร่างประมวลกฎหมายยาเสพติดนี้ยังได้แก้ไขข้อบกพร่องของการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดไม่ว่าจะเรื่องการนำตัวผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟูและการติดตามดูแลช่วยเหลือให้มีความชัดเจนและมีหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบมากยิ่งขึ้น

สำหรับประเทศไทยนั้นถือว่าปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาที่รัฐบาลทุกยุคทุกสมัยต่างให้ความสำคัญ โดยจัดให้เป็นนโยบายและวาระแห่งชาติที่มีความสำคัญ แต่ในปัจจุบันมีกฎหมาย

ที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดฟื้นฟูยาเสพติดเป็นจำนวนมาก จึงจำเป็นต้องมีกฎหมายที่บังคับใช้ได้
อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. ... นี้ จึงถือว่ามีความสำคัญเป็น
อย่างมากดังนั้นรัฐบาลควรเร่งดำเนินการให้ร่างประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. ...ฉบับนี้ได้มี
การประกาศใช้ ด้วยเหตุที่กฎหมายให้มีการปรับปรุงการบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่าง
หน่วยงานมีมาตรการติดตามดูแลช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูและแก้ไขปัญหาคาบวงการ
บำบัดผู้ติดยาเสพติดที่ซ้ำซ้อนและจะทำให้ผู้เสพยาเสพติดได้รับการส่งเสริมให้แก้ไขฟื้นฟูใน
กระบวนการที่ถูกต้องอย่างแท้จริง เพื่อให้ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขและเกิด
ความสงบสุขในสังคมที่ไม่มีผู้เสพและผู้ค้าจะได้หมดไปนอกจากนี้ในระดับนานาชาติยังถือว่าเป็น
เป็นการปรับปรุง แก้ไข กฎหมายให้สอดคล้องกับอนุสัญญาสหประชาชาติเกี่ยวกับยาเสพติด
เสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นในเรื่องการบำบัดรักษา และฟื้นฟู
สมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ในระดับประเทศมีการกำหนดกฎหมายให้สอดคล้องกับหลักการ
หน้าที่หลักของหน่วยงานของรัฐ (ตามภารกิจพื้นฐาน Function) ให้แต่ละหน่วยงานมีเป้าหมายที่
ชัดเจน มีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานให้ดำเนินงานอย่างเป็นเอกภาพ เป็นไปในทิศทาง
เดียวกันและสามารถลดปัญหาความซ้ำซ้อนของการดำเนินงาน ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
สามารถดำเนินการได้ตามขั้นตอน ระยะเวลา และเป้าหมายที่กำหนดไว้ และยังสร้างความ
เชื่อมั่นให้ประชาชน และผู้บังคับใช้กฎหมายในกระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้
ติดยาเสพติดให้เป็นระบบและชัดเจนยิ่งขึ้น ทำให้ผู้เสพยาเสพติดลดลง คุณภาพชีวิตและ
เสรีภาพของประชาชนดีขึ้น ก่อให้เกิดความมั่นคงในประเทศ

บรรณานุกรม

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นายธีรรัตน์ อธิธิพลลักษณ์
วัน เดือน ปี เกิด	๑๘ มกราคม ๒๕๒๙
สถานที่เกิด	โรงพยาบาลพะเยา
วุฒิการศึกษา	ป.ตรี มหาลัยราชภัฏเชียงราย
ที่อยู่ปัจจุบัน	๖๒/๑ ถ.แม่ต้าสายใน ต.แม่ต้า อ.เมืองพะเยา จ.พะเยา
ผลงานตีพิมพ์	ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

ธีรรัตน์ อธิธิพลลักษณ์ (ผู้บรรยาย) (25 มกราคม 2562).
ปัญหาและมาตรการทางกฎหมายในการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้
ติดยาเสพติด : กรณีศึกษาในพื้นที่ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย.
ใน การประชุมวิชาการระดับชาติ พะเยาวิจัย ครั้งที่ 8 (หน้า 2465 –
2478). พะเยา : กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา
มหาวิทยาลัยพะเยา.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก แบบสอบถาม

ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์นี้ เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาและมาตรการทางกฎหมายในการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ติดยาเสพติดในพื้นที่อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ซึ่งผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ยินยอมให้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ทั้งหมดไปใช้เพื่อประโยชน์ในการวิจัย เผยแพร่ และเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาปรับปรุงกฎหมายต่อไป

เรื่อง ปัญหาและมาตรการทางการกฎหมายในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดในพื้นที่อำเภอเวียงป่าเป้า

ชื่อ.....สกุล.....

ตำแหน่ง.....

1. การที่รัฐบาลมีนโยบายเกี่ยวกับผู้เสพยาเสพติด ที่ว่า “ผู้เสพติดคือผู้ป่วย” โดยมุ่งเน้นให้ผู้เสพยาเสพติดมีโอกาสในการเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูมากขึ้นและอย่างรวดเร็ว ตามคำสั่ง คสช. 108/2557 ท่านคิดว่ามาตรการทางกฎหมายดังกล่าวผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในระดับอำเภออย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

2. ตามประกาศ คสช.108/2557 เรื่อง การนำตัวผู้เสพเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ซึ่งเป็นมาตรการทางกฎหมายที่รัฐบาลเปิดโอกาสให้ผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติดได้มีโอกาสเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู โดยไม่ถือว่าเป็นความผิดทางกฎหมาย ในกระบวนการนำตัวผู้เสพยาเสพติดเข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูในพื้นที่อำเภอเวียงป่าเป้านั้นเป็นอย่างไร

.....
.....
.....

3. ตามประกาศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรื่อง การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู พ.ศ.2560 ข้อ 2 (1) ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับช่วงเวลานำตัวผู้เสพเข้ารับการคัดกรองไว้หลักเกณฑ์ดังกล่าวส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของท่านหรือไม่

.....

.....
.....
4. กระบวนการคัดกรอง การบำบัดฟื้นฟู ในพื้นที่อำเภอ เป็นอย่างไร

.....
.....
5. กระบวนการประเมิน การติดตาม ดูแล ช่วยเหลือ ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ในพื้นที่
อำเภอเป็นอย่างไร

.....
.....
6. กระบวนการบำบัดฟื้นฟูที่ผ่านมามีการบูรณาการทำงานร่วมกันของแต่ละหน่วยงาน
หรือไม่

.....
.....
7. งบประมาณและการจัดทำแผนนโยบายในพื้นที่อำเภอเวียงป่าเป้าเป็นอย่างไร

.....
.....
8. ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 การปฏิบัติหน้าที่
ตามกฎหมายดังกล่าวในระดับอำเภอเป็นอย่างไร

.....
.....
9. กระบวนการบำบัดฟื้นฟูตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.
2545 กับกระบวนการบำบัดฟื้นฟูตามประกาศ คสช.108/2557 มีกระบวนการที่ซ้ำซ้อนกัน
หรือไม่

.....

.....
 .....

10. ข้อคิดเห็นอื่นที่ท่านอยากอธิบายหรือเสนอแนะ

.....
 .....

ข้าพเจ้าได้อ่านข้อความข้างต้นและมีความเข้าใจดีทุกประการแล้ว ยินดีเข้าร่วมในการวิจัยด้วยความเต็มใจ จึงได้ลงนามในเอกสารแสดงความยินยอมนี้

ลงชื่อ.....

(ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ภาคผนวก ข ภาค ๒ การบำบัดรักษาและการฟื้นฟูสภาพทางสังคมแก่ผู้ติดยาเสพติด

ภาค ๒ การบำบัดรักษาและการฟื้นฟูสภาพทางสังคมแก่ผู้ติดยาเสพติด

ลักษณะ ๑ บทบัญญัติทั่วไป -

กำหนดบทนิยาม ในภาคนี้

“ติดยาเสพติด” หมายความว่า เสพเป็นประจำติดต่อกันและตกอยู่ในสภาพที่จำเป็นต้องพึ่งยาเสพติดนั้น โดยสามารถตรวจพบสภาพเช่นว่านั้นได้ตามหลักวิชาการ

“การบำบัดรักษา” หมายความว่า การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ซึ่งรวมตลอดถึงการคัดกรอง การประเมินความรุนแรง การบำบัดด้วยยา การฟื้นฟูสมรรถภาพ การลดอันตรายจากยาเสพติด และการติดตามหลังการบำบัดรักษา

“การฟื้นฟูสมรรถภาพ” หมายความว่า การกระทำใด ๆ อันเป็นการบำบัดพฤติกรรม การเสพยาเสพติด และฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจของผู้ติดยาเสพติดให้กลับคืนสู่สภาพปกติ

“การฟื้นฟูสภาพทางสังคม” หมายความว่า การกระทำใด ๆ อันเป็นการสงเคราะห์ สนับสนุนให้ผู้ติดยาเสพติดหรือผู้ผ่านการบำบัดรักษาได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านที่อยู่อาศัย การศึกษา อาชีพ ตลอดจนการติดตามดูแลช่วยเหลือจนสามารถกลับมาดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข

“สถานพยาบาลยาเสพติด” หมายความว่า โรงพยาบาลหรือสถานพยาบาล ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด กำหนดให้เป็นสถานที่ทำการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด

“สถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด” หมายความว่า สถานพยาบาล สถานฟื้นฟูหรือสถานที่อื่นใดตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดกำหนดให้เป็นสถานที่ทำการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

“ศูนย์คัดกรอง” หมายความว่า สถานที่คัดกรองการใช้ยาเสพติด

“ศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม” หมายความว่า สถานที่ทำการฟื้นฟูสภาพทางสังคมแก่ผู้ติดยาเสพติดหรือผู้ผ่านการบำบัดรักษา

“ผู้อนุญาต” หมายความว่า ปลัดกระทรวงสาธารณสุขหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจาก ปลัดกระทรวงสาธารณสุข (ร่างมาตรา ๑๐๔)

ลักษณะ ๒ คณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด

- กำหนดให้มีคณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด (ร่างมาตรา ๑๐๕)

- กำหนดให้สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด รับผิดชอบงานธุรการ งานประชุม การศึกษา และกิจการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับงานของคณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด (ร่างมาตรา ๑๐๖)

- กำหนดหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด (ร่างมาตรา ๑๐๗)

- กำหนดวาระการดำรงตำแหน่งของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ (ร่างมาตรา ๑๐๘)

- กำหนดการพ้นจากตำแหน่งของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ (ร่างมาตรา ๑๐๙)

- กำหนดหลักเกณฑ์กรณีที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ (ร่างมาตรา ๑๑๐)

- กำหนดองค์ประชุมในการประชุมคณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด กำหนดการเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม และกำหนดการวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุม (ร่างมาตรา ๑๑๑)

ลักษณะ ๓ การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด

- กำหนดหลักเกณฑ์การพ้นจากความผิดฐานเสพยาเสพติดให้โทษ เสพสารระเหย หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษหรือวัตถุออกฤทธิ์เพื่อเสพ (ร่างมาตรา ๑๑๒)

- กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการให้เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงาน ฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ส่งตัวผู้ที่มีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด ตามมาตรา ๑๖๐ หรือมาตรา ๑๖๑ หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดเพื่อเสพตามมาตรา ๑๖๒ ซึ่งไม่ปรากฏว่าผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดอื่นซึ่งเป็นการผิด ที่มีโทษจำคุก หรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล ไม่มีพฤติการณ์ที่อาจ ก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคม และสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษา (ร่างมาตรา ๑๑๓)

- กำหนดหน้าที่และอำนาจของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ ในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด (ร่างมาตรา ๑๑๔)

- กำหนดให้กระทรวงสาธารณสุข ประกาศกำหนดสถานที่ที่เป็นศูนย์คัดกรอง

- กำหนดให้สถานพยาบาลยาเสพติดหรือสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด มีหน้าที่และอำนาจดำเนินการบำบัดรักษาหรือการฟื้นฟูสมรรถภาพ ประเมินผล ติดตามดูแลอย่างต่อเนื่อง จัดทำและเก็บข้อมูลประวัติของผู้เข้ารับการบำบัดรักษาหรือการฟื้นฟูสมรรถภาพ รวมทั้งดำเนินการลดอันตรายจากยาเสพติด แล้วแต่กรณี (ร่างมาตรา ๑๑๖)

ลักษณะ ๔ การฟื้นฟูสภาพทางสังคม

- กำหนดให้กระทรวงมหาดไทยและกรุงเทพมหานครจัดตั้งศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม กำหนดหน้าที่ของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม และกำหนดให้กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงแรงงาน กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข และสำนักงาน ป.ป.ส. สนับสนุนและช่วยเหลือการดำเนินการของศูนย์ดังกล่าวในส่วนที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การศึกษา การติดตามดูแลปัญหาด้านสุขภาพ และการให้การสงเคราะห์อื่น ๆ (ร่างมาตรา ๑๑๗)

- กำหนดว่าในการฟื้นฟูสภาพทางสังคมตามมาตรา ๑๑๗ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงแรงงาน กระทรวงศึกษาธิการ หรือกรุงเทพมหานคร อาจแต่งตั้งเจ้าหน้าที่หรือมอบหมายอาสาสมัครในพื้นที่ หรืออาจทำความตกลงเพื่อมอบหมายหรือส่งต่อให้ส่วนราชการ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การพัฒนาเอกชน องค์การชุมชน หรือองค์การอื่น ที่ให้ความร่วมมือก็ได้ (ร่างมาตรา ๑๑๘)

- กำหนดหน้าที่และอำนาจของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม (ร่างมาตรา ๑๑๙)

ลักษณะ ๕ ความผิดเกี่ยวกับการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด

- กำหนดห้ามผู้ใดทำการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดเป็นปกติธุระโดยใช้ยา ตามกฎหมายว่าด้วยยา หรือวัตถุออกฤทธิ์หรือยาเสพติดให้โทษตามประมวลกฎหมายนี้ หรือกระทำการบำบัดรักษายาเสพติดไม่ว่าโดยวิธีอื่นใด ซึ่งมีได้กระทำในสถานพยาบาลยาเสพติดหรือสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามที่กำหนดในประมวลกฎหมายนี้ ไม่ว่าจะได้รับประโยชน์ ตอบแทนหรือไม่ แต่ไม่รวมถึงการให้ความรู้ ให้คำปรึกษา หรือให้คำแนะนำแก่ผู้ติดยาเสพติด โดยไม่ได้รับประโยชน์ตอบแทน (ร่างมาตรา ๑๒๐)

- กำหนดห้ามผู้ใดโฆษณาเกี่ยวกับการบำบัดรักษายาเสพติดหรือยินยอมให้ผู้อื่นกระทำการดังกล่าวโดยใช้ชื่อของตน หรือชื่อหรือที่ตั้งหรือกิจการของสถานพยาบาลยาเสพติด หรือ สถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของตน หรือคุณวุฒิหรือความสามารถของผู้

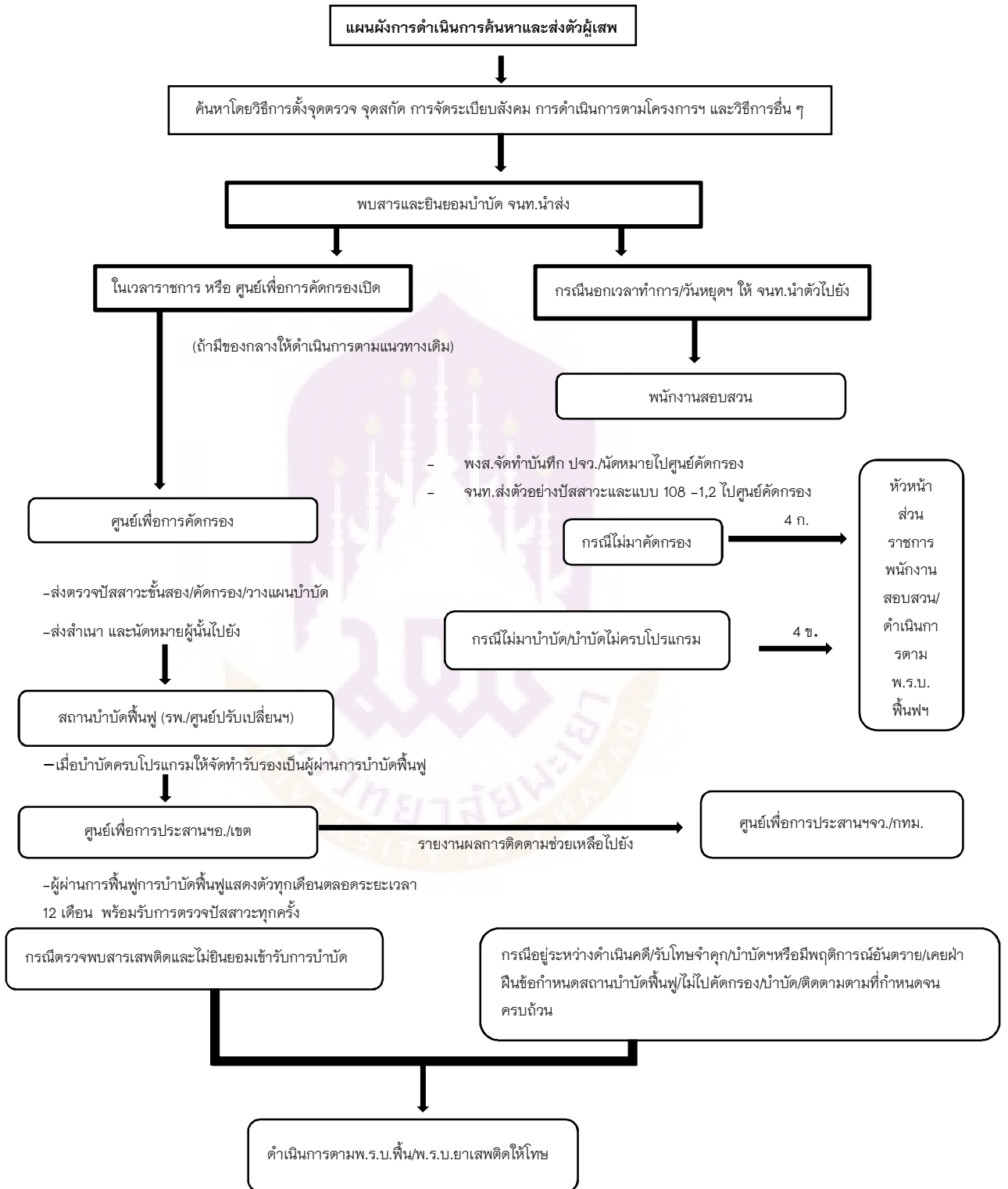

ประกอบวิชาชีพ ในสถานพยาบาลยาเสพติดหรือสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของตน
เว้นแต่ได้รับใบอนุญาต จากผู้อนุญาต (ร่างมาตรา ๑๒๑)

- กำหนดให้ผู้อนุญาตมีอำนาจออกคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างตามที่
กำหนด ในกรณีที่ผู้อนุญาตเห็นว่าการโฆษณาใต้อาณัติมาตรา ๑๒๑ หรือมีการใช้ข้อความ
โฆษณา ไม่เป็นไปตามที่ได้รับอนุญาตจากผู้อนุญาต (ร่างมาตรา ๑๒๒)

ภาคผนวก ค แผนภูมิแสดงขั้นตอนการปฏิบัติงานในกระบวนการบำบัดฟื้นฟู

ที่มา : (ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียงป่าเป้า)

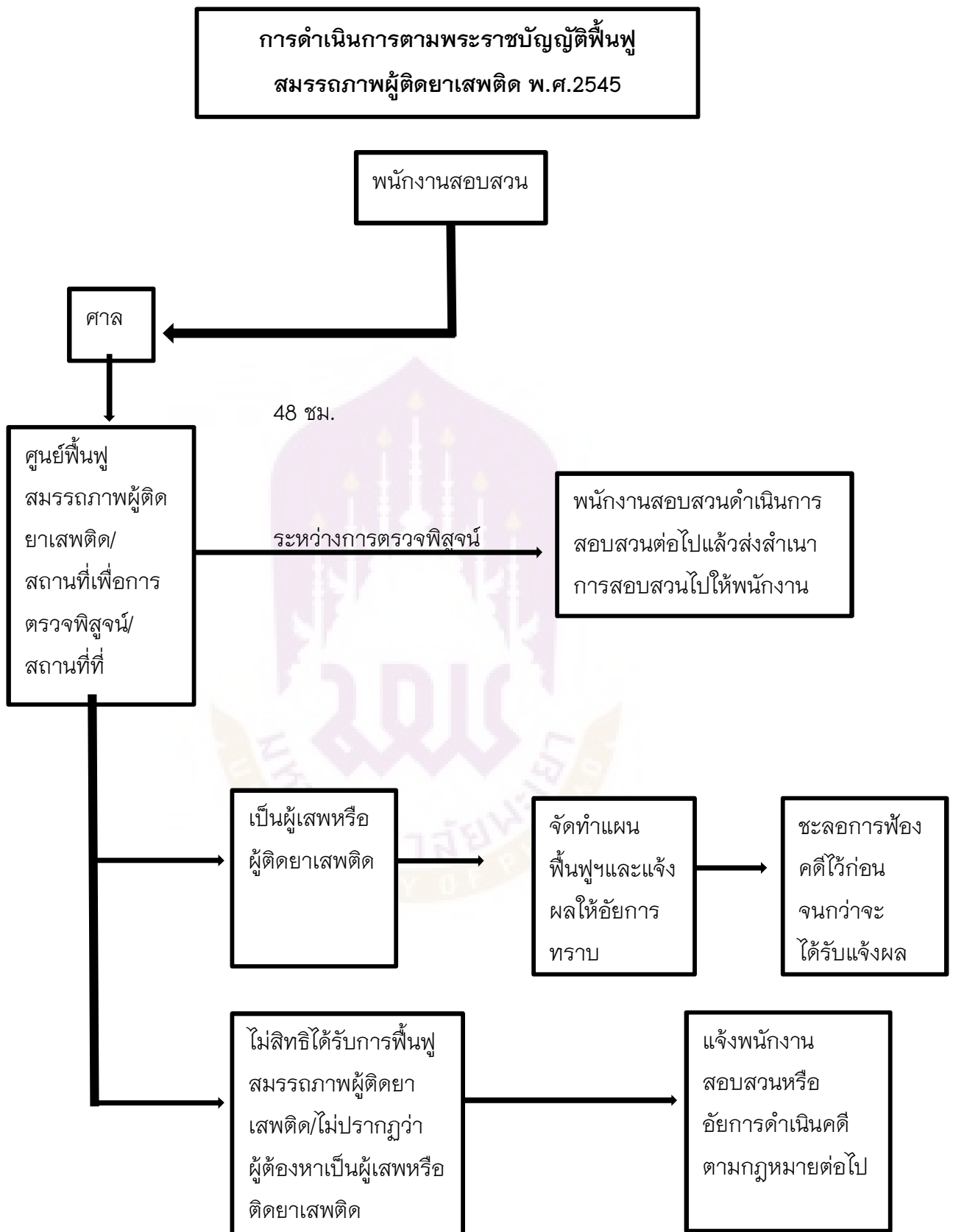
แผนผังการนำตัวผู้เสพเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระบบบังคับบำบัด

ดำเนินการตามประกาศ คสช. ฉบับที่ 108/2557 และ ประกาศประกาศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรื่อง การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู พ.ศ.2560 แล้วปรากฏว่าผู้เสพยาเสพติดกระทำผิดอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

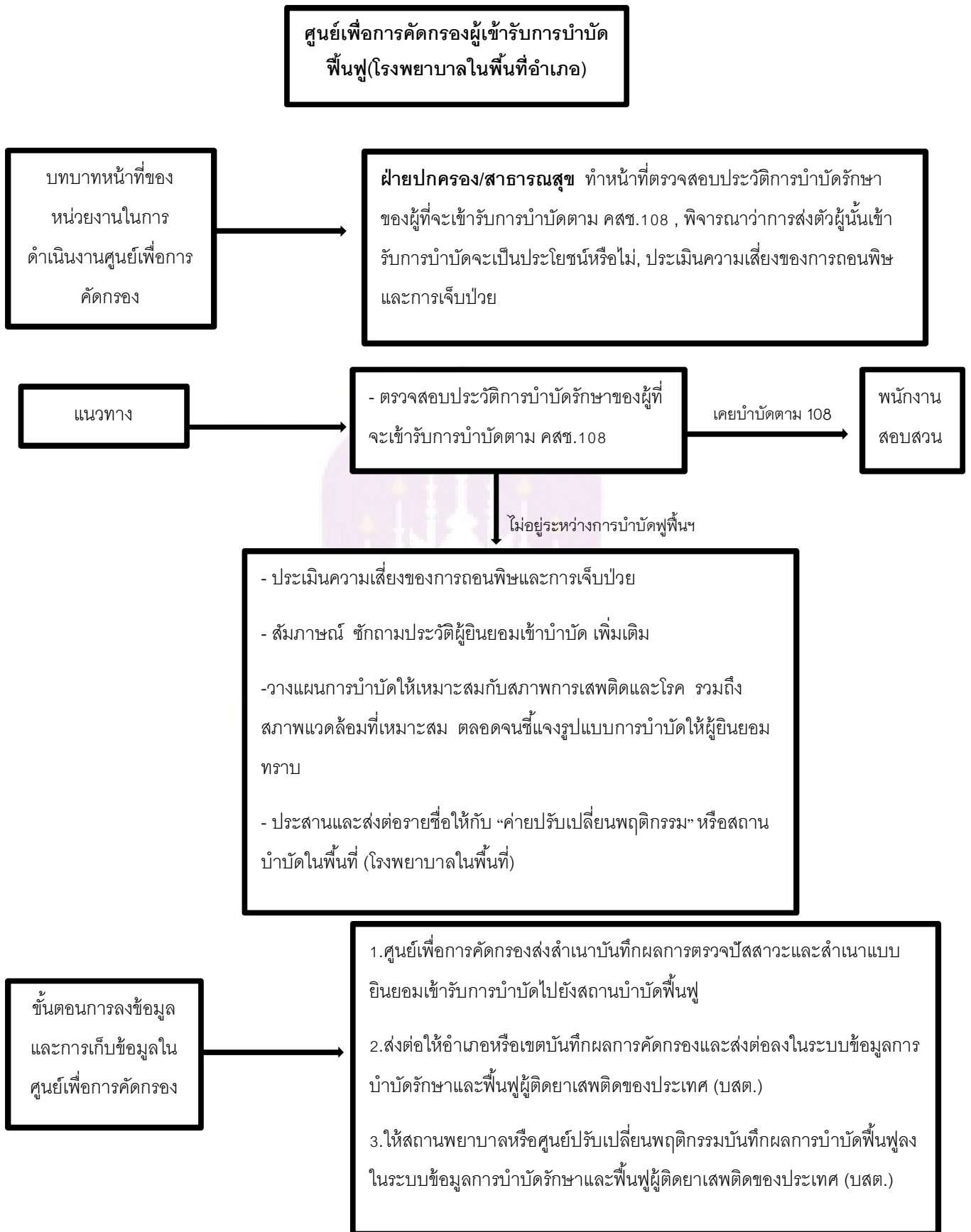
1. ไม่มารายงานตัวเพื่อเข้ารับการคัดกรองที่ศูนย์เพื่อการคัดกรอง
2. ไม่มาบำบัด
3. บำบัดไม่ครบตามโปรแกรมที่กำหนด
4. ระหว่างบำบัดเจ้าหน้าที่ตรวจพบสารเสพติดในร่างกาย
5. ไม่ผ่านการติดตามในช่วงระยะเวลา 12 เดือน หลังผ่านการบำบัดฟื้นฟูแล้ว
6. เป็นผู้เคยได้รับการบำบัดฟื้นฟูตามประกาศ คสช. 108 /2557 มาแล้วครั้งหนึ่งไม่ว่าการบำบัดฟื้นฟูจะประสบผลสำเร็จหรือไม่

ดำเนินการตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545

ที่มา : (จากศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียงป่าเป้า)

ที่มา : (จากศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียงป่าเป้า)

ที่มา : (จากศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียงป่าเป้า)

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กฤต จิรภาสพงศา. (2552). **แนวทางในการนำมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนมาใช้ในการกระทำความผิดโดยเด็กในประเทศไทย.** วิทยานิพนธ์ นม., มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์, กรุงเทพมหานคร.
- กองบรรณาธิการ HONESTDOCS. (2561). **ยาบ้าคืออะไร อาการผู้เสพ โทษ และสถานบำบัดเมื่อต้องการเลิกยา.** สืบค้นเมื่อ 12 กันยายน 2561, จาก <https://www.honestdocs.co/what-is-amphetamine>.
- กองบริหารการสาธารณสุข. (2560). **แนวทางการดำเนินงานยาเสพติด.** สืบค้นเมื่อ 3 สิงหาคม 2561, จาก <http://www.phdb.moph.go.th>.
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2545). **กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย.** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- กรมประชาสัมพันธ์. (2560). **ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับยาเสพติด.** สืบค้นเมื่อ 15 กันยายน 2561, จาก <http://www.prd.go.th>.
- กระทรวงยุติธรรม. (ม.ป.ป.). **เลขาธิการ ป.ป.ส. ให้สัมภาษณ์ในประเด็นการบำบัดรักษายาเสพติดตามนโยบาย ผู้เสพคือผู้ป่วย.** สืบค้นเมื่อ 6 มิถุนายน 2561, จาก <http://www.moj.go.th>.
- เครือข่ายกาญจนาภิเษก. (2560). **การบำบัดผู้ติดยาเสพติด.** สืบค้นเมื่อ 1 กรกฎาคม 2561, จาก <http://www.kanchanapisek.or.th>.
- ชาติรี ชัยนาติน. (2560). **การเลิกเสพยาบ้าซ้ำ: กรณีศึกษาผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพยาเสพติด ค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยวิธีชุมชนบำบัด.** วิทยานิพนธ์ ส.ม., มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, สุราษฎร์ธานี.
- ณัฐดนัย สุภัทรากุล. (2557). **มาตรการทางกฎหมายในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด: ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายว่าด้วยการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดกับรูปแบบบูรณาการของศาลยาเสพติดในต่างประเทศ.** วิทยานิพนธ์ น.ม., มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, กรุงเทพมหานคร.
- นิติภัทร์ สุภัทรวิวัฒน์. (2552). **มาตรการทางกฎหมายในการกำหนดหลักเกณฑ์และกลุ่มเป้าหมายของผู้เข้ารับการรักษาและการขยายฐานความผิดตาม**

พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545. วิทยานิพนธ์ น.ม.,
มหาลัทธิวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร.

นางอัญชลี ศิริทรัพย์, นางสาวนฤมล กมลวาทิน, นางสาวสุพจน์ ชุตติดำรง, นางสาวลัดดาวัลย์
พงศ์ดีตระกูล. (2545). **ความรู้พื้นฐานสำหรับการปฏิบัติงานด้านการดูแลผู้เสพ/ผู้
ติดยาเสพติดในชุมชน.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหา
ยาเสพติด.

ประธาน วัฒนวาณิชย์. (2546). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา.** กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์ประกายพริ้ง.

ประสพ รัตนากร. (2502). **การป้องกันแก้ไขอาชญากรรม.** กรุงเทพมหานคร: กรม
ประชาสัมพันธ์.

ประเสริฐ เมฆมณี. (2532). **หลักทัณฑ์วิทยา.** กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์.

ไพฑูรย์ แสงพุ่ม. (2548). **กรณีศึกษาเส้นทางชีวิตผู้ติดยาเสพติดที่เลิกยาเสพติดได้สำเร็จ
และที่กลับไปเสพซ้ำ.** วิทยานิพนธ์ วท.ม., มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
กรุงเทพมหานคร.

รังสิณี ศรีแสน. (2557). **ปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้ป่วยที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดใน
ระบบสมัครใจกลับไปเสพยาซ้ำในพื้นที่ตำบลบ้านร่องอำเภองาว จังหวัดลำปาง.**
วิทยานิพนธ์ ร.ม., มหาวิทยาลัยพะเยา, พะเยา.

ร้อยตำรวจเอกวิชญ์ โนนคำม่วง. (2558). **มาตรการทางกฎหมายในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยา
เสพติด: ศึกษากรณีการนำระบบสมัครใจบำบัดมาใช้ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยา
เสพติด.** วิทยานิพนธ์ น.ม., มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.

วรารณณ์ สยนานนท์. (2530). **การฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านจิตใจของผู้ติดยาเสพติดให้
โทษ: ศึกษาเฉพาะกรณีโรงพยาบาลพุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก.** วิทยานิพนธ์
สส.ม., มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.

วิฑูร จันท์แจ้งดี. (2560). **ปัญหาเกี่ยวกับการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด.** สืบค้นเมื่อ 5 มิถุนายน
2561, จาก <http://www.elib.coj.go.th>.

ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดกระทรวงสาธารณสุข. (2559). **มาตรฐาน
ศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม.** สืบค้นเมื่อ 1 กรกฎาคม 2561, จาก
<http://www.ncmc.mohp.go.th>.

ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดกระทรวงสาธารณสุข. (2559). **คู่มือ**

มาตรฐานการบำบัดฟื้นฟู ระบบบังคับบำบัด. สืบค้นเมื่อ 3 สิงหาคม 2561, จาก
<http://www.ncmc.moph.go.th>.

ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดเชียงราย. (29 กุมภาพันธ์ 2561).

**รายงานการประชุมคณะกรรมการศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยา
เสพติดจังหวัดเชียงราย ครั้งที่ 3/2561 29 กุมภาพันธ์ 2561.**

ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดเชียงราย. (29 พฤศจิกายน 2561).

**รายงานการประชุมคณะกรรมการศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยา
เสพติดจังหวัดเชียงราย ครั้งที่ 11/2561 29 พฤศจิกายน 2561.**

ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดเชียงราย. (18 มิถุนายน 2561).

**รายงานการประชุมคณะทำงานเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดจังหวัดเชียงราย ครัง
ที่ 6/2561 18 มิถุนายน 2561.**

ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดเชียงราย. (20 กรกฎาคม 2561).

**รายงานการประชุมคณะทำงานเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดจังหวัดเชียงราย ครัง
ที่ 7/2561 20 กรกฎาคม 2561.**

ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดเชียงราย. (16 ตุลาคม 2561).

**รายงานการประชุมคณะทำงานเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดจังหวัดเชียงราย ครัง
ที่ 10/2561 16 ตุลาคม 2561.**

สุรางค์ เจียรณมงคล. (2538). **ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับพระราชบัญญัติฟื้นฟู**

**สมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2534: ศึกษาเฉพาะกรณีบทบัญญัติคุ้มครอง
สิทธิของผู้ติดยาเสพติด.** วิทยานิพนธ์ น.ม., มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์,
กรุงเทพมหานคร.

สุพจน์ ชูดีดำรง. (2558). **ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้ยาเสพติดซ้ำ: ศึกษาเฉพาะกรณี**

**โรงพยาบาลธัญญารักษ์, ปทุมธานี: โรงพยาบาลธัญญารักษ์ กรมการแพทย์
กระทรวงสาธารณสุข.**

สุนนทิพย์ ใจเหล็ก. (2545). **ปัญหาในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในคดียาเสพติด.** วิทยานิพนธ์

ศศ.ม., มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.

สำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สำนักงาน ป.ป.ส., **แนวทางการติดตาม**

ช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2561,

กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สำนักงาน
ป.ป.ส.,2561.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.(2558). **ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู.** สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2561, จาก <http://www.library2.parliament.go.th>.

สำนักนโยบายและแผน สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. (2560). **ประกาศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรื่อง การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู พ.ศ.2560.** สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2561, จาก <http://www.ppb.moi.go.th>.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2560). **ประมวลกฎหมายอาญา,** สืบค้นเมื่อ 4 สิงหาคม 2561, จาก www.krisdika.go.th.

สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2559). **ผู้เสพยาเสพติดคือผู้ป่วยควรได้รับการบำบัดรักษา.** สืบค้นเมื่อ 12 กันยายน 2561, จาก <https://www.oncb.go.th>.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2560). **พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545.** สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2561, จาก <http://www.web.krisdika.go.th>.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2560). **พระราชบัญญัติวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ.2518.** สืบค้นเมื่อ 4 สิงหาคม 2561, จาก <http://www.krisdika.go.th>.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2560). **พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522.** สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2561, จาก <http://www.krisdika.go.th>

อัศวพล ดีเลิศ. (2559). **มูลเหตุการณืเสพยาแอมเฟตามีน และการเสพยาแอมเฟตามีนซ้ำของกลุ่มผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในระบบสมัครใจ กรณีศึกษา: จังหวัดเพชรบุรี.** วิทยานิพนธ์ ส.ม., วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร, ตรัง.

ประวัติผู้ศึกษาค้นคว้า

ชื่อ นามสกุล	นายธีรรัตน์ อธิธิพลาลักษณ์
วัน เดือน ปี เกิด	1 มกราคม 2529
ที่อยู่ปัจจุบัน	62/1 ถนนแม่ต๋ำสายใน ตำบลแม่ต๋ำ อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา
ที่ทำงานปัจจุบัน	ที่ว่าการอำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน	ปลัดอำเภอ (เจ้าพนักงานปกครองปฏิบัติการ)
ประสบการณ์การทำงาน	
พ.ศ. 2562	ปลัดอำเภอ (เจ้าพนักงานปกครองปฏิบัติการ) ที่ว่าการอำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย
พ.ศ. 2559	ปลัดอำเภอ (เจ้าพนักงานปกครองปฏิบัติการ) ที่ว่าการอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย
พ.ศ. 2558	ปลัดอำเภอ (เจ้าพนักงานปกครองปฏิบัติการ) ที่ว่าการอำเภอขุนตาล จังหวัดเชียงราย
พ.ศ. 2553	ทนายความ

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2550 น.บ., มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, เชียงราย

ผลงานการตีพิมพ์

ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

ธีรรัตน์ อธิธิพลาลักษณ์ (ผู้บรรยาย) (25 มกราคม 2562). ปัญหาและมาตรการทางกฎหมายในการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ติดยาเสพติด: กรณีศึกษาในพื้นที่ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย. ใน **การประชุมทางวิชาการระดับชาติ พะเยาวิจัย ครั้งที่ 8** (หน้า 2465 – 2478). พะเยา: กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา.

ผลงานตีพิมพ์อื่น ๆ –

ประวัติผู้ศึกษาค้นคว้า

